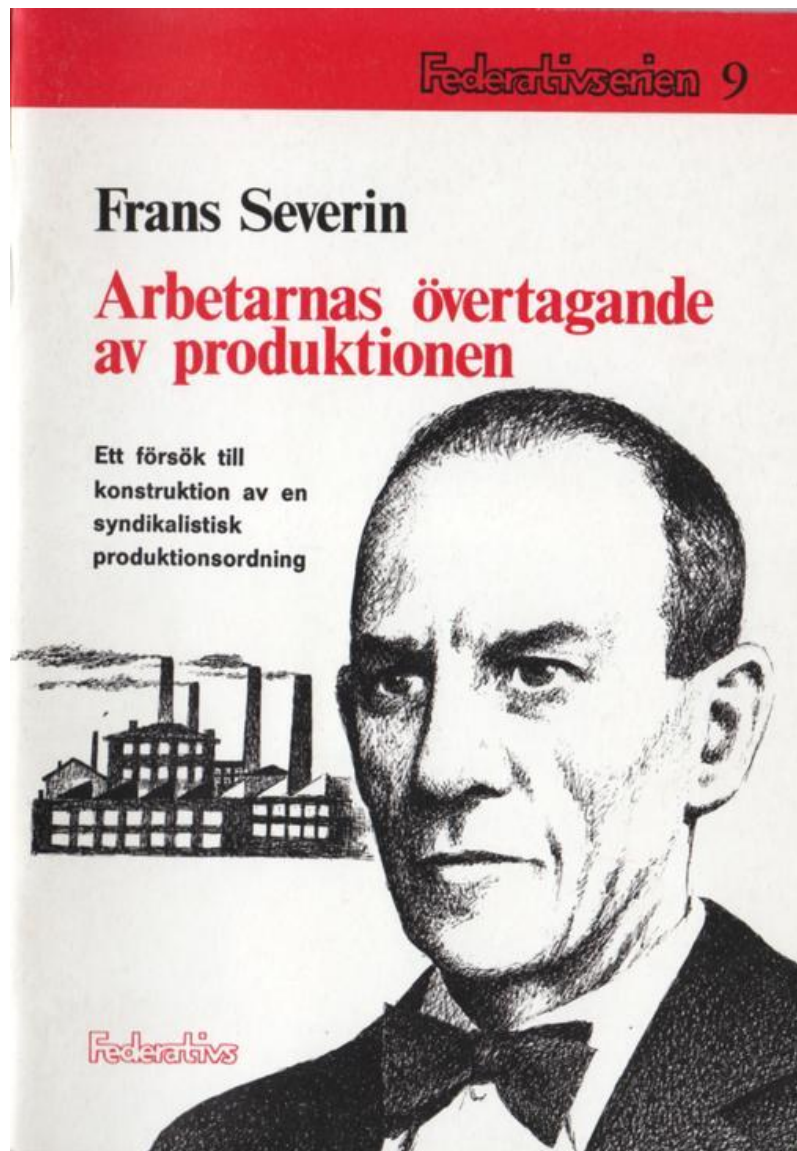

Syndikalisme som alternativ social entreprenørskabsdiskurs

– en kritisk analyse af entreprenørskabsdiskursen
i Sveriges Arbetares Centralorganisation

Af Bjarke Friberg

Vejleder: Lars Hulgård

Center for Socialt Entreprenørskab, Roskilde Universitetscenter, december 2013

Antal tegn inkl. mellemrum: 174.857 inkl. litteraturliste

Indholdsfortegnelse

<u>Side</u>	<u>Overskrift</u>
1	1. INDLEDNING
1	1.1. Problemfelt
1	1.2. Problemformulering
2	1.3. Hvorfor SAC
3	1.4. Disposition og opbygning
4	2. TEORI OG ANALYSEMODEL
4	2.1. Socialt entreprenørskab som forskningsfelt – herunder begrebsafklaring
7	2.2. Teorigrundlag
8	2.2.1. Diskursanalyse, ”Collective Action Framing” og social praksis
10	2.2.2. Fra fordisme til autonomi og biopolitisk entreprenørskab
12	2.3. Analysemodel og metode
14	3. EMPIRI
14	3.1. Oversigt over tilgængelig empiri
17	3.2. Konfliktlinjer i empirien
19	3.3. Metodiske overvejelser og afgrænsning
21	3.4. Endeligt undersøgelsesdesign og metode
21	4. ANALYSE
21	4.1. Framing-perspektivet
22	4.1.1. Diagnose
23	4.1.2. Prognose
26	4.1.3. Motivation
27	4.1.4. Frame alignment
28	4.2. Udvalgte nedslagspunkter
29	4.2.1. Registermetoden
30	Fra prefiguration af et nyt samfund til en form for overenskomst
31	Registeret genoplives – og afspores
32	4.2.2. Producentkooperation
34	Producentkooperation mellem to hovedorienteringer
34	Prefiguration – eller blot praktisk social værdi her og nu
35	Opsummering
36	4.2.3. A-kasserne
37	Pragmatisme frem for prefiguration
38	Fra forsikring til nyt autonomiprojekt?
39	4.2.4. Opsummering
42	4.3. Social kontekst og praksis
44	4.3.1. Opsummering
46	4.4. Forventet dynamik
46	4.4.1. Styrker
46	Modsatning mellem syndikalisme og fordisme
47	Prekarisering og nye modstandsformer
48	4.4.2. Svagheder
49	4.4.3. Dynamik i relation til socialt entreprenørskab og prefiguration
51	4.4.4. Biopolitisk entreprenørskab og nye subdiskurser
54	4.4.5. Opsummering
56	5. KONKLUSION
61	Litteraturliste
	Bilag

Abstract: Syndicalism as an alternative discourse on social entrepreneurship
– A critical analysis of the entrepreneurship discourse of SAC
(Central Organisation of the Workers of Sweden)

During the last few decades, social entrepreneurship has been on the rise as an academic field focusing on the creative implementation of cross-sectoral solutions, functions and perspectives – thus challenging the established job division between the private, public and voluntary sectors of society. As noted by Hulgård (2011) among others, the discourse on social entrepreneurship is also highly contested. A significant part of the literature thus places itself within a basically mainstream view on learning from and integrating into the existing market economy, whereas other voices challenge much more directly what Hulgård refers to as Management Theorists.

The purpose of this thesis is to focus on one of these alternative social discourses on social entrepreneurship. Specifically I have chosen to explore the views of the syndicalist trade union SAC in regard to the relation between social change and entrepreneurship, in order to challenge the perspectives for social entrepreneurship today.

For more than 100 years SAC has been one of the most activist organisations on the Swedish labour market scene. As part of an international movement associated with the syndicalist slogan "By organizing industrially we are forming the structure of the new society within the shell of the old" – and as a socialist organisation with an agenda directed towards both Capital and the State – it is my hypothesis that their discourse is well suited to link the field of social entrepreneurship with classical sociological notions of class and property relations as well as a systems view, thus opening for non-mainstream perspectives – i.e. on how to supersede capitalism.

Theoretically I base myself on an EMES-inspired and broad definition of social entrepreneurship as a collective undertaking, combined with the notion of prefiguration (inspired by Boggs 1978 and Graeber 2002) in order to focus explicitly on the anti-systemic potential. Furthermore and inspired by Fairclough (1992), I combine a discourse analytical approach (Collective Action Framing, cf. Benford and Snow 2000) with two different perspectives on social context analysis, specifically an institutionalist approach (Spicer and Böhm 2007) and a structuralist approach (van der Linden 1998 and Negri 1998, 2007, 2009). All this is outlined in Chapter two.

Methodically I draw up a number of expectations extracted from the theoretical perspectives, in order to structure my empirical analysis and to confront my findings. Specifically I choose to focus on SAC's main political platform documents (1910, 1922, 1952, 1976 and 2009) and to analyse them as an evolving Collective Action

Frame – supplemented by in-depth analysis on three controversial issues in the history of SAC, i.e. the so-called Register, the question of producer cooperatives and the establishment of an Unemployment Insurance Fund in the 1950's. Secondly and based on Spicer and Böhm, I map the development of SAC's evolving discourse on a strategy axis and a location axis. Thirdly, I confront the historical dynamic of SAC with the expectations of van der Linden (the undermining of syndicalism due to Fordism and the welfare state) and Negri (new openings for counter systemic struggles due to post-Fordism and new biopolitical underpinnings of social value creation).

Based on the above triangulation, I am able to pinpoint the strengths and weaknesses in the three select perspectives in regard to the available SAC material, while at the same time utilising them to highlight the changing perspectives within SAC in relation to social change and entrepreneurship. Conclusively, I sum up my 12 most significant findings in Chapter 5.

Most notably, I discover that even while remaining within a general anti-systemic and counter hegemonic discourse, SAC over time fluctuates between two main strategic perspectives – one of them constructivist and entrepreneurial and the other one destructivist and expropriationist (ie. "take back what is rightfully ours"). In this way, the notion of prefiguration definitely makes sense in a strategic perspective – and indeed serves to underline that today's SAC has no clearly formulated link between its daily tactics and its long-term perspective for socialism, even while retaining an anticapitalist perspective and a heightened focus on the construction of workplace collectives with a class struggle orientation. Nonetheless, SAC's various views and practical experiments over time definitely converges with the non-mainstream part of today's discourse on social entrepreneurship, thus opening for other perspectives for social change and cross-sectoral innovation than Public- Private Partnerships and Corporate Social Responsibility.

As an alternative discourse on social entrepreneurship, syndicalism rather introduces issues such as worker-controlled companies and the role of non-management layers and active trade unionists in shaping new forms of production and societal relations – freed from the private appropriation among the few of the collective efforts of the many, as well as bureaucratic apparati such as professionalised layers of union bargainers, welfare planners and elite politicians. Which in turn opens for fully new perspectives on societal arrangements such as residual and redistributive forms of capitalist welfare states, as compared to more reciprocal and solidaristic arrangements as part of a break with capitalism.

1. INDLEDNING

1.1. Problemfelt

Gennem det seneste årti er forestillingen om socialt entreprenørskab vokset frem som et nyt forsknings- og praksisfelt med bud på både løsninger og akademisk analyse af, hvordan aktører på tværs af offentlig, privat og frivillig sektor kan lære af hinanden og derigennem innovativt iværksætte nye tiltag for at løse en række sociale, økonomiske og politiske udfordringer. Alt fra EU-kommissionen, kommunalpolitikere og humanitære organisationer ser i disse år ud til at her øjne et nyt bud på fremtiden, mens andre er mere skeptiske til de forslag, der går på tværs af vante forestillinger og sektorer – og som samtidig berører en række forskelligartede, men centrale spørgsmål såsom privatisering af velfærdsstaten, borgerinvolvering i udviklingen af nye velfærdsløsninger, samt alt fra opbygningen af socialt ansvarlige virksomheder til introduktion af moderne managementmetoder i det frivillige foreningsliv.

At begrebet om socialt entreprenørskab således er omstridt, er bl.a. blevet påpeget af Hulgård (2007:31), Dey (2006:138) og Berglund (2006), der beskriver, hvordan en stor del af litteraturen trækker på markedsøkonomiske forestillinger fra det traditionelle erhvervsliv med dets kommercielle begrebsapparat, der dels ikke nødvendigvis giver mening i forhold til det sociale område, dels endda risikerer at være direkte misvisende og dermed blokere for væsentlig indsigt i entreprenørskab som mere kollektivt orienterede processer med andre og bredere mål end blot profitskabelse. Med andre ord findes der flere mulige diskurser om entreprenørskab, men også flere alternative diskurser omkring netop socialt entreprenørskab – hvor Hulgård især skelner mellem en ”market-centered” og en ”people-centered” indfaldsvinkel samt mellem socialt entreprenørskab som en mainstreamdiskurs og som en moddiskurs (2011:209). I denne afhandling vil jeg tage udgangspunkt i det ovenstående problemfelt og se nærmere på forholdene omkring konstruktion af entreprenørskabsdiskurser, der bygger på andre forestillinger om kreativitet, deltagelse og social forandring end de rådende hos dem, som Hulgård kalder for managementteoretikerne (2007:44) – eller hvad der også kan kaldes en socialøkonomisk frem for en markedsøkonomisk indfaldsvinkel.

1.2. Problemformulering

Nærmere bestemt vil jeg i afhandlingen gå specielt ind på én af disse alternative sociale entreprenørskabsdiskurser og se den i relation til det bredere problemfelt. Konkret har jeg derfor som problemformulering valgt at spørge, hvad der historisk og frem til i dag kendetegner den syndikalistiske og radikalsocialistiske organisation SAC

(Sveriges Arbetares Centralorganisation) med hensyn til deres opfattelse af forholdet mellem social forandring og entreprenørskab – samt hvad dette kan fortælle om perspektiverne for socialt entreprenørskab i dag.

1.3. Hvorfor SAC

Igennem over 100 år har SAC været blandt de mest aktivistiske og udfarende organisationer på det svenske arbejdsmarked samt en kritisk røst i samfundsdebatten. Deres storhedstid var i mellemkrigstiden med knap 40.000 medlemmer, men så sent som i 1973 havde de stadig over 20.000 medlemmer og i 1994 stadig 13.000. Ikke desto mindre har medlemstallet (jf. figur 1, bilag 1) de sidste 40 år været gradvist faldende. Efter en omstridt periode i starten af 2000-tallet med interne kampe om vejen videre – kulminerende med en ny strategi for ”faglig reorganisering” – kom medlemstallet således ned på under 5.000 personer, også selv om organisationen på andre måder ser ud til at have øget aktivitetsniveauet. På trods af kontroverserne og det fortsat svindende medlemstal fremstår dagens SAC-flertal ikke desto mindre som optimistisk – i hvert fald vedtog et flertal på kongressen i 2012 en ambitiøs plan om at slå den gamle medlemsrekord og nå op på hele 40.000 medlemmer i år 2027.

Imidlertid har jeg hverken valgt at skrive om SAC pga. deres relative størrelse, organisatoriske kontinuitet eller påståede slagkraft, men primært på grund af deres ideologiske forankring i syndikalismen, som jeg tror vil være velegnet til at sætte den nuværende entreprenørskabsdiskurs i relief.

Kort sagt er syndikalismen en socialistisk bevægelse, der både internationalt og historisk havde sit højdepunkt fra starten af 1900-tallet og frem til den 2. verdenskrig, navnlig med baser i Frankrig, Spanien og Latin-Amerika, men også med aflæggere i f.eks. Skandinavien særligt omkring den første verdenskrig og frem til 1920'erne. Desuden regnes ofte den amerikanske fagforening IWW (Industrial Workers of the World) som syndikalistisk, idet de praktisk og teoretisk stod for meget af det samme – nærmere bestemt målsætningen om arbejdernes overtagelse af produktionen samt afskaffelse af lønarbejdet, opnået bl.a. gennem direkte aktioner på arbejdspladsen frem for deltagelse i parlamentariske valg og tro på at opnå socialisme via statsmagten. Frem for at vente på sociale forandringer til en gang efter den socialistiske revolution – eller for så vidt socialdemokraternes gradvise overtagelse af statsmagten via valg – repræsenterer syndikalismen dermed en helt tredje strategi med fokus på social værdiskabelse her og nu i et selvforvaltningsperspektiv. Eller som tonen blev slået an i præamblen til IWWs platform, vedtaget i 1905: ”By organizing industrially we are

forming the structure of the new society within the shell of the old”.

Med denne forankring som en både stats- og kapitalismekritisk bevægelse for selvorganisering er det min tanke, at SAC i høj grad vil fremstå som et alternativ til klassiske positioner som markedsliberalisme og statssocialisme, herunder at de som en venstreradikal fagforening både vil kunne tilføre et klasseperspektiv og et kritisk blik på den private ejendomsret til produktionsmidlerne. Med andre ord temaer, der traditionelt ikke behandles af managementteoretikere – i hvert fald højst fra det modsatte udgangspunkt – men som måske kan tilføre et andet og mere kritisk perspektiv på spørgsmål som f.eks. skabelse af sociale værdier samt andre måder at indrette både stat, erhvervsliv og frivilligsektor – samt eksistensen af denne sektoropdeling overhovedet.

Det er med andre ord min opfattelse og forventning, at SAC gennem tiden har haft en aktiv entreprenørskabsdebat, hvor de bl.a. har argumenteret for – og engageret sig konkret i – at opbygge f.eks. kooperativer og andre former for selvhjælps-, produktions- eller virksomhedsformer med mål om både at vise en vej ud af kapitalismen på længere sigt og samtidig skabe social værdi her og nu, dvs. selv under fortsat kapitalistiske samfunds- og produktionsforhold. Det er netop dette problemfelt, som jeg gerne vil være med til at afdække – og hvor jeg samtidig håber, at min afhandling vil kunne være med til at uddybe forestillingen om socialt entreprenørskab som noget potentielt andet og mere end f.eks. offentlig-private partnerskaber og en udvidet CSR-politik; deraf min titelformulering om ”en alternativ social entreprenørskabsdiskurs”.

1.4. Disposition og opbygning

Efter i dette kapitel at have introduceret selve feltet og min problemformulering, vil jeg i kapitel 2 definere centrale begreber og gennemgå det teoretiske og metodiske grundlag, som jeg vil anvende for at sikre en kritisk såvel som selvkritisk undersøgelse. På baggrund af dette afrunder jeg med at redegøre for min analysemodel og metode (afsnit 2.3). I kapitel 3 introducerer jeg den tilgængelige empiri og de supplerende metodiske overvejelser og afgrænsninger, jeg gør mig på dette grundlag – hvorpå jeg således kan opsummere og mit endelige og kvalificerede undersøgelsesdesign (afsnit 3.4.). Med basis i dette gennemfører jeg i kapitel 4 en systematisk og struktureret analyse, for til sidst at opsummere resultaterne (afsnit 4.4.5.). I det afsluttende kapitel 5 vil jeg konkludere i forhold til min problemformulering.

2. TEORI OG ANALYSEMODEL

2.1. Socialt entreprenørskab som forskningsfelt – herunder begrebsafklaring

Mens begrebet om socialt entreprenørskab som beskrevet har vundet stor udbredelse i løbet af relativt kort tid, er der imidlertid ikke nogen entydig definition. Tværtimod er der flere forskellige og divergerende definitioner; fra det globale Ashoka-netværks moralske fordring til det enkelte og nærmest heroiske individ om at gøre en forskel ("individuals with innovative solutions to society's most pressing social problems... ambitious and persistent, tackling major social issues and offering new ideas for wide-scale change", jf. ashoka.org) – over til mere kollektivt orienterede opfattelser som f.eks. hos det europæiske forskernetværk EMES, der primært lægger vægt på processer, der omfatter flere forskellige aktører og institutioner med mål om at skabe social forandring. Navnlig i den anglo-amerikanske debat har der desuden hidtil mest været fokus på skabelsen af økonomisk bæredygtige og selvfinansierende foretagender på kommercielle præmisser, mens det kontinentaleuropæiske perspektiv typisk har set på aktiviteter og foretagender, der fungerer som supplement til den offentlige sektor og ved siden af den private kommercielle sektor (Hulgård 2007:17-20).

Til brug i denne afhandling har jeg valgt at tilslutte mig den mere kollektivt orienterede definition af socialt entreprenørskab, dvs. entreprenørskab som en forandrings- og skabelsesaktivitet og med fokus på skabelsen af social værdi. Et perspektiv, jeg ser som mere bredt anvendeligt, idet det med Palmås (2008:4) er "befriet" fra opfattelsen af en social entreprenør som nødvendigvis en erhvervsdrivende, men som heller ikke udelukker muligheden; dvs. hvad jeg i overensstemmelse med bl.a. Spear (2012:7) opfatter som på linje med den klassiske definition hos Schumpeter (1934), hvor entreprenørskab er en funktion med fokus på innovation og navnlig på nye kombinationer snarere end på direkte kommerciel aktivitet – udtrykt f.eks. ved skabelsen af en ny service, et nyt produkt eller en ny arbejdsproces eller alternativt et nyt marked/nye markedsrelationer, en ny forsyningskilde eller en ny forretnings- og organisationsmodel i bred forstand.

Hvor en del af debatten som nævnt således fremstår som biased i forhold til fokus på og direkte import af markedsøkonomiske begreber til det sociale område – herunder f.eks. hvad Hulgård kalder for rational choice-teoriens "myte om egen vinding" og myten om, "at effektiv organisation og overtagelse af den private sektors managementkultur er en sikker vej til succes for sociale entreprenører" (Hulgård 2007:29, 43) – finder jeg det omvendt også kendetegnende selv ved en stor del af den litteratur, der er kritisk til det ovenstående perspektiv, at den grundlæggende

kapitalistiske samfundsmodel kun i ringe grad eksplicit italesættes og udfordres. Kapitalismen og den dertil hørende opdeling mellem offentlig, privat og frivillig sektor forbliver dermed uberørt, mens fokus snarere er på forandringer indenfor og forskydninger mellem de eksisterende sektorer, herunder nye kombinationer og løsningsmodeller, der går på tværs af, men ikke grundlæggende udfordrer sektorenes oprindelse og eksistens i sig selv (jf. f.eks. Mair og Noboa 2003:1).

I denne afhandling er det i høj grad den sidstnævnte tråd, jeg vil tage op – bl.a. med et nik tilbage til 1800-tallets ”utopiske socialister” som Robert Owen og Charles Fourier, der ville skabe nye mønstersamfund og bæredygtige kooperative virksomhedsformer som et alternativ til kapitalismen, men også f.eks. anarkistiske socialister som bl.a. kulturgeografen Pjotr Kropotkin, der hyldede privat initiativ og foretagsomhed, men samtidig fandt det naturligt at skelne mellem ”collective enterprise” og ”private enterprise” og at gå skarpt imod enhver form for privat tilegnelse af socialt skabte værdier (Kropotkin 1913:31-32, 87, 128-129).

Inspireret af bl.a. Boggs (1978) og Graeber (2002, 2011) vil jeg konkret introducere begrebet prefiguration eller prefigurativ strategi, der her direkte refererer til bevægelser med for det første et mål om systemforandring og for det andet med sigte på at allerede i dag tilstræbe samvirke- og organisationsformer, der er i overensstemmelse med idealerne for det ønskede fremtidssamfund. Fællesnævneren er dermed opbygningen af nye alternative og selvforvaltede organer, institutioner eller virksomhedsformer, der direkte foregriber og peger i retning af et nyt samfund – hvor dog især Boggs som en marxistisk-inspireret politolog har fokus på mere klassiske former i tilknytning til arbejderbevægelsen, dvs. navnlig arbejdsråd, produktionskollektiver og kooperativer, mens den anarkistisk-inspirerede antropolog Graeber mere ser i retning af bredere sociale bevægelser og formationer som f.eks. den indianske zapatistbevægelse i 1990'ernes Mexico og deres selvstyrede kommuner eller den finanskritiske Occupy Wall Street-bevægelse og deres improviserede telt- og aktivistlejre i New York 2011-2012 tillige med f.eks. ikke-vestlige og pre- eller post-kapitalistiske samfunds- eller samlivsformer.

For både Boggs, Graeber og andre med et tilsvarende fokus er der således på trods af forskellige udtryksformer over tid netop tale om en fælles tradition eller tendens, der navnlig kan spores tilbage til førnævnte Kropotkin og anarkismen, og som siden er blevet videreført af syndikalister, rådskommunister m.fl. og senest med de nye anti-autoritære bevægelser fra 1960'erne og igen med bl.a. zapatisterne. En tendens, der med sin stats- og hierarkikritik samt fokus på autonomi imidlertid også løbende har

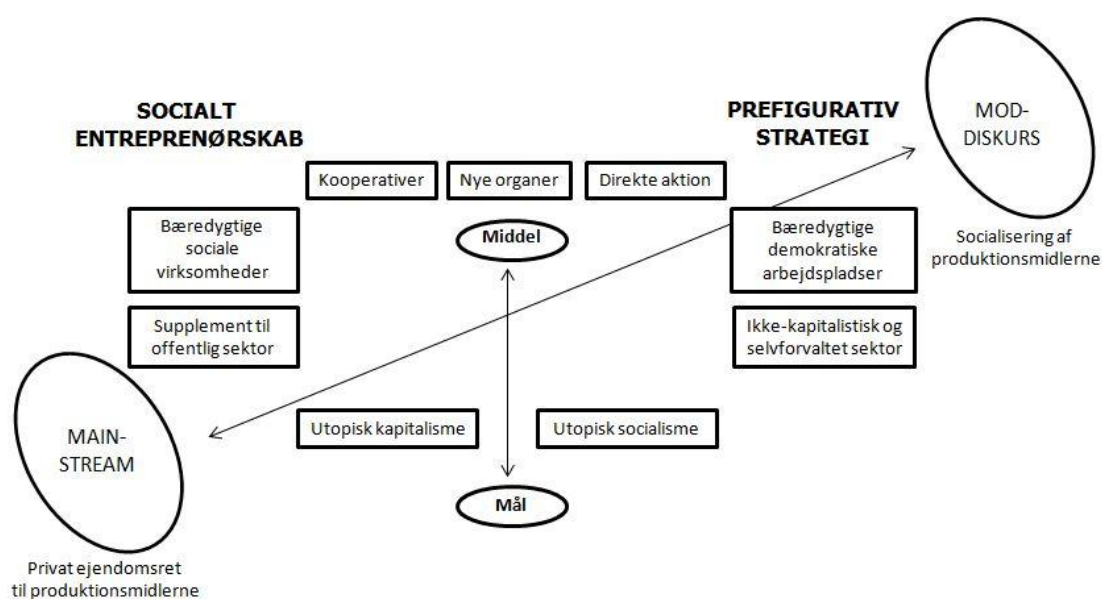
haft uenigheder med mere top-down-orienterede orienteringer blandt både marxister og socialdemokrater, der omvendt typisk har afskrevet den prefigurative anarkisme og syndikalisme som naiv og ude af stand til at opbygge andet end blot flygtige livsstilseksperimenter uden ændringspotentiale på samfundsplan (jf. f.eks. D'Amato 2003).

Hvor socialt entreprenørskab og prefigurativ strategi således begge har fokus primært på metoder og navnlig initieringsprocesser, flugter de i deres orientering omkring social forandring også i høj grad med, hvad der ofte kaldes for solidaritets- eller socialøkonomiske perspektiver – hvor hovedvægten dog snarere er på den daglige drift og sociale forankring, der imidlertid også er et mål i sig selv. For socialøkonomien (jf. bl.a. Laville m.fl. 2010) er det f.eks. en central forestilling, at både institutioner, virksomheder og private initiativer i høj grad kan være socialt ansvarlige frem for kun at kredse om forretningsmæssig vinding. En anden, men alligevel klart beslægtet tanke er her, at også hele samfundsøkonomien kan indrettes på flere forskellige måder – herunder som hos f.eks. Mauss og Polanyi at anerkende flere sociale og solidariske aspekter ved både ikke-vestlige og pre- eller postkapitalistiske samfundsformationer. En tredje indfaldsvinkel er her repræsenteret ved EU-kommissionen, som siden 1989 har brugt begrebet om socialøkonomi med reference til bl.a. kooperativer, stiftelser og foreninger, der både f.eks. skaber beskæftigelse og bidrager til løsninger på det sociale og velfærdsmæssige område. Hvilket jeg mener i høj grad illustrerer – hvad bl.a. også Trägårdh (2000) har dokumenteret – at heller ikke begrebet om socialøkonomi kan siges at være entydigt, da det åbenbart både kan rumme prefigurative foretagender med mål om at erstatte kapitalismen, men også det modsatte; dvs. foretagender med mål om at konsolidere den, herunder gøre den rummelig via alt lige fra klassisk konservativ paternalisme over konkret medejerskab og over til opbygning af socialt ansvarlige mønstervirksomheder – eller hvad Trägårdh kalder ”utopisk kapitalisme”, hvor klassekamp er erstattet af produktionssamarbejde og arbejdere er gjort til medkapitalister frem for opbyggere af en anti-kapitalistisk sektor.

Der er med andre ord en rig forhistorie og debat inden for feltet, og det er i dette lys, jeg ser det som meningsfuldt at sætte begreberne op over for hinanden og se dem i forhold til syndikalismen som bevægelse. Socialt entreprenørskab, socialøkonomi og prefigurativ strategi er alle helt klart begreber, der kredser om både iværk- og idriftsættelse af noget nyt, der skaber social værdi. Men hvor prefigurativ strategi her specifikt peger i retning af en alternativ samfundsmodel, er socialt entreprenørskab ligesom socialøkonomi potentielt mere tvetydigt, idet begrebet som beskrevet bl.a. af Hulgård (2011:202) både kan 1) udfoldes inden for rammerne af en mainstream-

diskurs, der ikke stiller spørgsmålstegn ved den kapitalistiske markedsøkonomi og tværtimod arbejder for dens udbredelse til nye områder, men også som 2) del af en fremvoksende moddiskurs i betydningen deltagerorienteret og ikke-kapitalistisk socialøkonomi hos organisationer i den såkaldte tredje sektor, dvs. ved siden af klassisk offentlig og privat sektor.

I denne afhandling er det derfor den sidstnævnte orientering, jeg vil tage udgangspunkt i, idet jeg analyserer SAC som et formodet eksempel på en socialt entreprenant bevægelse med en prefigurativ moddiskurs, der er socialøkonomisk frem for markedsøkonomisk funderet – og som desuden er specifikt anti-kapitalistisk og anti-statslig. Et centralt spørgsmål vil her være, hvordan SAC gennem tiden har set på muligheden for at skabe en ikke-kapitalistisk og selvforvaltet sektor allerede inden for rammerne af en fortsat kapitalisme, og hvordan dette har været relateret til deres strategiske orientering omkring en mere omfattende samfundsforandring. Af nedenstående figur 2 fremgår det, hvordan jeg ser på forholdet mellem begreberne og her navnlig på værdien af at triangulere begrebsparret socialt entreprenørskab og socialøkonomi med begrebet om prefigurativ strategi, samt hvordan jeg ser dette som relateret til enten mainstream- eller moddiskurser:

2.2. Teorigrundlag

Med afsæt i min problemformulering om at afdække udviklingen i SACs syn på forholdet mellem social forandring og entreprenørskab har jeg valgt at tage udgangspunkt i tre forskellige perspektiver – et diskursanalytisk, et institutionelt og et strukturalistisk. Som den første indfaldsvinkel har jeg valgt at fokusere på ”framing” og konstruktion af narrativer hos sociale bevægelser, baseret på begrebsapparatet fra

Benford og Snow (2000). Inspireret af Fairclough (1989, 1992) – samt af den klassiske marxistiske antagelse om et dialektisk forhold mellem udviklingen i den materielle basis og forholdene i overbygningen – vil jeg dertil forsøge at indlejre SACs diskursive praksis i en større social kontekst, hvorfor jeg som det andet perspektiv har valgt at koble diskursanalysen med en model for forskelligartede modstandsformer med et specielt blik for det institutionelle perspektiv (Spicer og Böhm 2007), mens jeg som det tredje perspektiv har valgt at skele til den eksisterende syndikalismeforskning og øvrige litteratur med blik for den prefigurative tradition, navnlig Marcel van der Linden (1998) og Antonio Negri (1998, 2007, 2009 m.fl.), der begge ser forandringer i den samfundsmæssige struktur som udslagsgivende for de sociale bevægelseres praksis og som desuden har opstillet en række overordnede forventninger til den konkrete og samfundsmæssige dynamik, som de mener vil udspille sig.

I overbevisningen om, at der ikke findes hverken værdifri, neutral eller paradigmefri forskning, navnlig inden for samfundsvidenskaberne, vil jeg på denne måde tydeliggøre min indfaldsvinkel, som jeg desuden også tror vil gøre det lettere for mig at tilgå mit materiale – og for andre at vurdere min indsats.

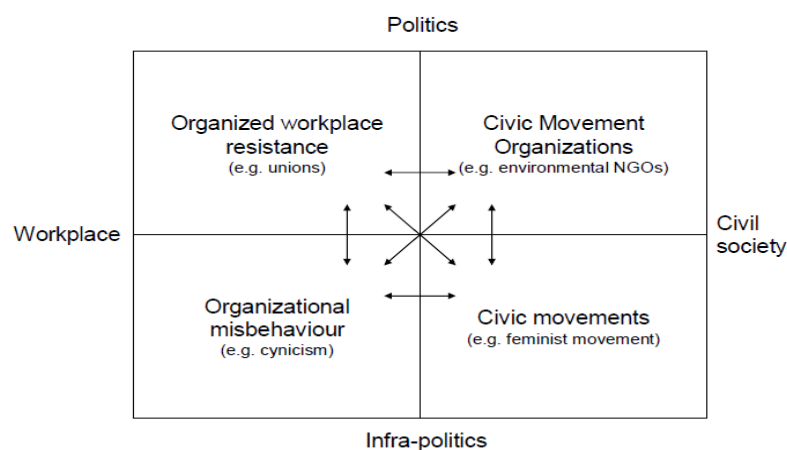
2.2.1. Diskursanalyse, ”Collective Action Framing” og social praksis

”Framing”-analyse er et begreb inden for diskursanalyse og dermed en del af den ”lingvistiske vending” inden for socialvidenskaberne, der særligt har haft gennemslag siden 1980'erne – anført bl.a. af Mouffe og Laclau (1985) og senere bl.a. Fairclough (1989), men med rødder tilbage til den italienske marxist Antonio Gramsci, der fra 1920'erne argumenterede for den selvstændige betydning af civilsamfundet i den politiske kamp, herunder kampen om idéerne. Navnlig var dette ifølge Gramsci tilfældet i en ikke- eller før-revolutionær situation, dvs. en situation med langvarig og langsigtet ”stillingskrig” frem for en revolutionær ”bevægelseskrig”. Op imod magthavernes ideologiske hegemoni og legitimering af egen fortsatte dominans var udfordringen for oppositionelle følgelig at opbygge et modhegemoni som et afgørende led i forberedelsen af sociale og politiske ændringer. Videnskabsteoretisk er der med andre ord tale om en konstruktivistisk tendens, dvs. en opfattelse, der ikke betragter bevidsthed og politiske synspunkter som simple afledninger af f.eks. den materielle situation, men snarere som resultat af en forhandlingsproces.

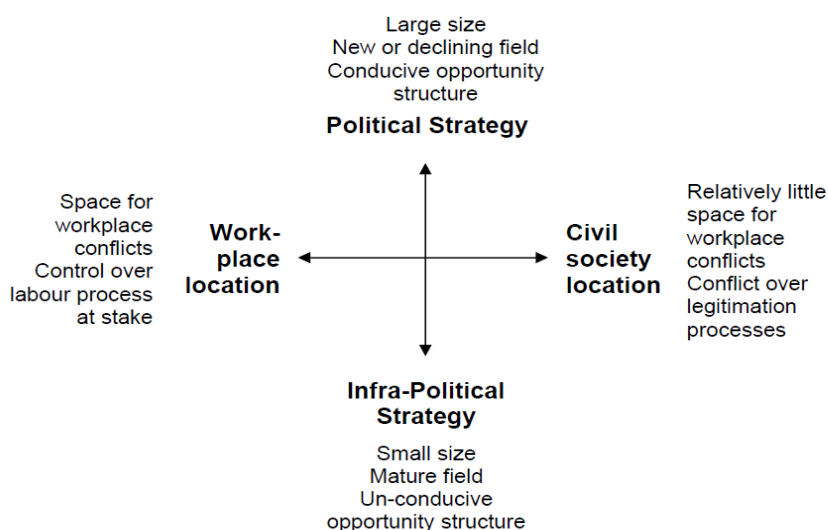
Hos Benford og Snow (2000) er ”framing” primært forbundet med studiet af sociale bevægelser og kollektiv handling og specifikt den aktive og konstante konstruktion af mening og fælles fortolkningsrammer – heraf begrebet ”collective action frames”.

Samtidig er der ikke blot tale om aggregering af individuelle holdninger, men også om resultatet af forhandlede og delte fælles holdninger (2000:614). I et konkret studie af en framing-proces vil det derfor på den ene side være muligt at identificere en række centrale opfattelser, der på den anden side vil være omstridte og som følgelig kræver et begrebsapparat til at analysere tilblivelsesprocesserne omkring. Nærmere bestemt skelner de mellem tre områder, hhv. ”diagnostic framing” (identifikation af problemer og modstandere), ”prognostic framing” (udarbejdelse af løsninger, strategier og taktik) samt ”motivational framing” (med sigte på den faktiske mobilisering af medlemmer o.a.). Den løbende forhandling, der både kan foregå internt og eksternt, kaldes her ”frame alignment”, der typisk kan inddeles i fire forskellige processer – *bridging* (mobilisering af uorganiserede), *amplification* (tydeliggørelse af budskaber, herunder taping af eksisterende narrativer), *extension* (inklusion af nye sagsområder eller målgrupper) samt *transformation* (revision eller omskrivning af det bærende narrativ). I afhandlingen vil jeg derfor først konfrontere mit undersøgelsesobjekt SAC med de ovenstående begreber for på denne måde at kortlægge entreprenørskabsdiskursen i organisationen over tid. Efterfølgende vil jeg som beskrevet på baggrund af Fairclough (1992:64) supplere min tekstanalyse med anden teori – her konkret Spicer og Böhm’s firefeltmodel (figur 3), der er udviklet til at kortlægge modstandsformer imod hegemonisk managementtænkning (2007:46) ud fra en strategisk dimension (politik vs. infrapolitik) samt en lokalitetsdimension (arbejdsplads vs. civilsamfund) (figur 4). Tanken er her, at givne materielle, institutionelle eller strukturelle vilkår vil aktualisere forskellige modstandsformer, uden dog at fastlåse en enkelt organisation eller bevægelse til kun en enkelt form for modstandspraksis. I afhandlingen vil jeg bruge modellen som et værktøj til at kortlægge SACs sociale praksis over tid, for på denne måde at kunne situere det diskursive felt i forhold til organisationens udvikling og samfundsmæssige position.

Figur 3: ”A model of resistance” (Spicer og Böhm 2007:46):

Figur 4: "Two dimensions of resistance" (Spicer og Böhm 2007:46)

2.2.2. Fra fordisme til autonomi og biopolitisk entreprenørskab

For yderligere at kvalificere min undersøgelse, ser jeg det herudover som nærliggende at inddrage betragtninger fra den eksisterende syndikalismeforskning for derved at kunne opstille et billede af den forventede dynamik over tid. På samme måde som dele af entreprenørskabsforskningen kan siges at fremstå som biased, synes dette imidlertid også at være tilfældet med dele af syndikalismeforskningen. Således har bl.a. Altena (1999) påvist, hvordan syndikalismen gennem tiden er blevet nedgjort, idet den har afvejet fra de dominerende socialdemokratiske og kommunistiske retninger i arbejderbevægelsen, herunder afskrevet bl.a. som "falsk bevidsthed" eller "fremmed" påvirkning fra andre sociale grupper og klasser, alternativt som udtryk for særlige nationale karakteristika såsom "latinsk temperament" med reference til syndikalismen i Frankrig og Spanien. Fra 1970'erne og under indtryk af bl.a. evolutionistiske og moderniseringsteoretiske opfattelser er syndikalisme også blevet set som udtryk for forbigående frustrationer over omstruktureringer på arbejdsmarkedet eller som "umodne" udtryk for socialistisk organisering – jf. f.eks. den britiske historiker Hobsbawms notoriske syn på syndikalismen i Spanien som en form for millenaristiske "primitive rebeller" (Hobsbawm 1974:74-92). Endelig vil jeg også fremhæve den gennemgående forudindtagethed, der består i at se syndikalismen som en grundlæggende historisk og afsluttet bevægelse – når nu der de facto stadig findes højst levende og aktive syndikalistiske organisationer både i Sverige og andre steder (eksempelvis spanske CNT med 50.000 medlemmer), og syndikalistiske idéer åbenbart stadig kan inspirere og tiltrække nye aktivister, afspejlet f.eks. i de sidste års

forsøg på at genetablere en organisation som IWW i lande både USA, Canada, Storbritannien m.fl. (Ince 2010:100, 149).

I lys af denne bias ser jeg det derfor som ekstra markant, hvordan der fra 1990'erne og fremover er opstået en ny litteratur, der ikke alene eksplicit anerkender syndikalismens selvstændige bidrag på egne præmisser, men også mener at genfinde træk fra både syndikalismen, anarkismen og den bredere prefigurative tradition hos en lang række nyere sociale bevægelser – fra zapatisterne til Occupy Wall Street og Indignados-bevægelsen i Spanien – herunder navnlig skabelsen af anti-autoritære, prefigurative og autonome rum, som samtidig har fået en ny form for bevågenhed og anerkendelse (Holloway 2002, Graeber 2002/2004, Day 2005, Hirsch og van der Walt 2010, Luchies 2012 m.fl.). Et felt, der også kan kaldes ”politics of the act” frem for det mere mainstream-orienterede ”politics of demand”, med dets fokus på bevægelser, der kæmper for krav, rettigheder og repræsentation i forhold til statsmagten, der tages for givet (Harrison 2010), eller med en svensk formulering som ”rörelsesocialism” eller bevægelsessocialisme frem for statssocialisme (Dahlkvist 1999).

Til brug i et konkret studie – i dette tilfælde af SAC – mener jeg her, at det giver god mening at sætte en udbredt forklaring på syndikalismens storhedstid og foreløbige fald op over for et tilsvarende bud på den prefigurative bevægelses aktuelle eller i hvert fald tilsyneladende genfødsel under nye vilkår.

Jeg vil her konkret fremhæve syndikalismeforskerne Thorpe og van der Linden, der i 1990 fremsatte den tese, at primært fremvæksten af velfærdsstater og af den ”fordistiske” – dvs. centraliserede, rutineprægede og gennemregulerede masseproduktion – betød et stærkt indskrænket handlingsrum, der i sin yderste konsekvens kun gav syndikalistiske bevægelser mulighed for marginalisering, tilpasning eller opløsning, hvis de henholdsvis enten fastholdt, ændrede eller helt opgav deres principper – dvs. i praksis elimineret i sin oprindelige form. Den sociale basis blev simpelthen ændret i takt med tilbagetrængningen af de tidligere håndværkstraditioner, herunder reduktionen af arbejdsvandring til fordel for permanente og koncentrerede arbejdsstyrker (van der Linden 1998, Ince 2010:143).

Op imod dette har ikke mindst den italienske filosof Antonio Negri gjort sig til talsmand for, hvordan ændrede produktionsforhold især siden 1980'erne og 1990'erne igen har medført nye vilkår for systemoverskridende handlinger – denne gang dog netop under ”post-fordistiske” forhold, dvs. kendetegnet bl.a. ved opløsningen af centraliserede arbejderkollektiver navnlig i vesten til fordel for decentraliserede, fleksibiliserede og ikke mindst prekariserede ansættelsesformer med forringet social

sikkerhed, samt en parallel nedbrydning af nationalstater og nationaløkonomier til fordel for nye globale værdikæder og grænseløse produktionsmønstre. Dertil kommer en afgørende ny betydning af immaterielt, autonomt arbejde og såkaldt ”biopolitisk produktion”, hvor den primære værdiskabelse ifølge Negri i dag finder sted i kraft af konstant samarbejde mellem netværkende arbejdsfæller, snarere end fordismens centralt dirigerede og fremmedgørende arbejdsdeling. For Negri betyder dette helt nye muligheder for politisk autonomi og radikal selvforvaltning, eller hvad han også kalder for ”biopolitisk entreprenørskab” (Negri 1998, Negri og Hardt 2009:297-298). Til gengæld tilskriver han ikke længere nogen speciel forrang til den traditionelle klasse af lønarbejdere, men ser muligheder for modstand og modmagt overalt, hvor omdrejningspunktet er ”the exceeding productivity of the multitude against the exceptionality of capitalist command” (Negri og Hardt 2009:243). Ligeledes afviser han også tanken om et enkelt magtcentrum, der kan overtages og går dermed langt i at afvise den traditionelle dikotomi mellem reform og revolution til fordel for skabelsen af autonome rum i storbyerne, selvhjælpsfællesskaber og DIY-aktiviteter (”Do It Yourself”) samt fælleder eller ”commons”, der hverken er under privat eller offentligt ejerskab – snarere end f.eks. klassiske fabrikskomitéer, arbejdsråd eller sovjetter som i Rusland 1917 eller den spanske revolution og borgerkrig i 1930'erne.

I forhold til en analyse af SACs udvikling fra 1910 til i dag, lægger de to ovenstående perspektiver op til, at organisationen i takt med udviklingen af en svensk velfærdsstat og fordisme fik store og principielt livstruende problemer, mens den formodede overgang til post-fordisme og biopolitiske samt globaliserede produktionsvilkår nogle årtier senere har givet muligheder for en potentiel genopblomstring eller i hvert fald gen-ankendelse af den prefigurative tradition, omend under ændrede vilkår. Begge teorier er således strukturalistisk orienteret, men uden at jeg af den grund opfatter dem som deterministiske eller reduktionistiske.

2.3. Analysemodel og metode

Baseret på den teoretiske gennemgang er det her muligt for mig at opsummere en række forventninger til både temaer, målemetoder og dynamik. Det er i kombinationen eller trianguleringen af ovennævnte indfaldsvinkler – hhv. en diskursanalytisk, en institutionel og en strukturalistisk – at jeg prøver at opnå en mere præcis positionsbestemmelse af mit undersøgelsesobjekt ved hjælp af flere referencepunkter.

Overordnet forventer jeg, at jeg hos SAC som en formodet socialt entreprenant bevægelse vil finde en diskurs, der er socialøkonomisk funderet med et klart anti-

kapitalistisk og anti-statsligt perspektiv – dvs. nærmere bestemt en moddiskurs, der i en situation præget af relativ stabilitet og social ”stillingskrig” stræber efter at opbygge et alternativt hegemoni som et afgørende led i tilvejebringelsen af sociale og politiske ændringer. Et centralt spørgsmål vil her være SACs fokus gennem tiden på iværksættelse af prefigurative initiativer her og nu, der skaber social værdi – herunder mulighederne for at skabe en ikke-kapitalistisk sektor allerede under kapitalismen vs. målet om en helt anden indretning af hele samfundet og et opgør med den rådende sektoropdeling. For at afdække dette, vil jeg benytte mig af framing-perspektivets begreber om diagnostiske, prognostiske og motiverende rammer, herunder de tilhørende begreber (bridging, amplification, extension og transformation), som Benford og Snow mener kan bruges til at beskrive den løbende ”frame alignment”.

For at uddybe det ovenstående perspektiv, vil jeg supplere min analyse med et kig på den større sociale kontekst og SACs konkrete sociale praksis ved hjælp af Spicer og Böhms firefeltmodel ud fra en strategisk dimension (politik vs. infrapolitik) og en lokalitetsdimension (arbejdsplads vs. civilsamfund). Baseret på den eksisterende syndikalismeforskning samt Negris tanker omkring post-fordisme, globalisering og nye biopolitiske produktionsforhold, har jeg på dette område forventninger til en bestemt dynamik. Som en i udgangspunktet infrapolitisk og græsrodsorienteret bevægelse med vægt på direkte aktion og en anti-hierarkisk indstilling, er det min formodning, at SAC i takt med udbygningen af den moderne svenske velfærdsstat vil have oplevet en bevægelse i retning af politisk formalisering og bureaukratisering – i en situation, hvor en øget regulering af arbejdsmarkedet og fordisme i produktionen samtidig har reduceret mulighederne på arbejdspladserne med et deraf følgende pres på SAC for en orientering imod det bredere civilsamfund. Omvendt forventer jeg i tråd med Negri fornyede muligheder for arbejdspladsfokus i takt med deregulering og prekarisering, men samtidig også åbninger for en større vægt på infrapolitik, DIY-aktiviteter og biopolitisk entreprenørskab.

Som afrunding på analysen vil jeg vurdere, hvor godt de valgte teorier har kunnet kaste lys over empirien og derved på SAC som en organisation med en alternativ social entreprenørskabsdiskurs – som grundlag for at vurdere de generelle perspektiver for socialt entreprenørskab i dag.

Baseret på Faircloughs model for diskursanalyse (1989:25) har jeg opsummeret min egen konkrete undersøgelsesmodel for afhandlingen ved hjælp af den følgende figur, der giver et billede af de forskellige analyseniveauer:

Tekst: SACs ”collective action frame”, som den fremgår af udvalgte tekster (Benford og Snow)

Interaktion: SACs diskursive praksis i relation til forskellige anti-hegemoniske modstandsformer i relation til de institutionelle omgivelser (Spicer og Böhm)

Kontekst: SACs sociale praksis i relation til den overordnede samfundsmæssige dynamik (van der Linden og Negri)

3. EMPIRI

3.1. Oversigt over tilgængelig empiri

Med over 100 år på bagen findes der en god del litteratur om SAC, dog primært organisationens egne materialer, mens den akademiske forskning indtil for 10-20 år siden har været relativt sparsom. På trods af SACs relative størrelse i mellemkrigstiden og ikke mindst i efterkrigstiden, hvor SAC indtil genetableringen af spanske CNT i 1970'erne var klart den største erklæret syndikalistiske organisation på verdensplan, glimrer international og navnlig komparativ forskning primært med sit fravær. Engelsksproglig forskning er således typisk udført af svenskere, ligesom absolut hovedparten af SAC-forskningen. Ydermere findes der meget få opdaterede studier, der ser på SACs udvikling efter bruddet i 1950'erne med den internationale syndikalistsammenslutning IAA – hvorefter SAC stort set synes at have forsvundet fra den internationale horisont, akademisk såvel som politisk.

I Sverige er det dog netop i 1950'erne, at den første akademiske undersøgelse dukkede op i form af Curt Larssons ”Svensk syndikalism. Idé- og programdebatt 1940-1954”, mens en række mindre studier også udkom i løbet af 1960'erne og starten af 1970'erne. Den første større videnskabelige afhandling udkom således først i 1975, nærmere bestemt Lennart K. Perssons doktorafhandling ”Syndikalismen i Sverige 1903-1922”. En række mindre studier udkom også i løbet af 1980'erne, dog også Christer Lundhs mere omfattende afdækning af britisk-inspirerede laugssocialistiske strømninger i Sverige og deres udbredelse i miljøerne omkring SAC (1982, 1987, 1989). Fra 1990'erne kom der tilsyneladende et egentligt skred i syndikalismeforskningen bl.a. med 3-5 nye udgivelser årligt, i hvert fald at dømme ud fra bibliografien på SACs hjemmeside med i alt knap 120 akademiske titler, som dog ikke er 100% udtømmende. Af speciel relevans for min egen afhandling vil jeg her nævne Magnus Jerlström

(1993) med dennes studie af et SAC-initieret kooperativ i Örebro 1920-1925, men derudover vakte navnlig Eva Blombergs publikationer fra 1993 og 1995 international opsigt med dets fokus dels på konstruktionen af bevægelsen som en primært mandlig og viril identitet og dels på, hvordan den havde overlevet som en kulturel og lokalpolitisk forankret bevægelse på trods af et angiveligt indskrænket fagligt handlingsrum. Efterfølgende udkom Kristian Falks licentiatafhandling i 1998, der kronologisk fortsatte i Lennart K. Perssons spor og tematisk koncentrerede sig om SACs ideologiske udvikling 1922-1952, mens Jenny Janssons PhD-afhandling fra 2012 havde fagbevægelsens identitetsentreprenører som sit nedslagsfelt, med hovedvægt på det socialdemokratiske LOs indsats for at udmanøvrere syndikalister og kommunister i 1920'erne og 1930'erne, kulminerende med indgåelsen af den såkaldte hovedaftale eller Saltsjöbad-aftalen i 1938. Dertil vil jeg også nævne Bjarne F. Pedersens sammenlignende studie fra 1997 af syndikalismen i Sverige og Danmark 1900-1921, der umiddelbart skiller sig ud som et blandt meget få komparative studier af SAC i et internationalt perspektiv.

En stor del af studierne har således primært fokus på SACs tidlige, dvs. ældre historie, mens en anden stor del primært er optaget af lokale forhold og kun i mindre grad af bevægelsen som helhed. De kronologisk mest opdaterede studier er her den nyere kønspolitisk orienterede forskning, hvoraf de nyeste dog stadig kun går frem til 1990'erne. Kun meget få studier går helt op til nutiden, en undtagelse er her Sofia Kalpazidou (2004), der bl.a. går ind på SAC og LO-forbundenes forskellige faglige strategier overfor papirløse arbejdere. I anledning af SACs 100-års jubilæum udgav organisationen i 2012 imidlertid selv en jubilæumsbog, "Ett sekel av syndikalism", der både inkluderer bidrag fra forskere (bl.a. flere af de ovennævnte, nærmere bestemt Persson, Lundh, Jerlström, Blomberg og Falk), journalister med varierende grad af distance til bevægelsen samt endelig også fra medlemmer og aktivister, der selv har nedskrevet deres beretninger eller er blevet interviewet. Bogen er meget omfattende og giver en bred og varieret indføring i SACs historie med plads til forskellige synspunkter – inklusive en opdatering på den seneste og omdiskuterede udvikling, hvor en tendens inden for SAC har vundet frem med sit ønske om en såkaldt reorganisering af SAC med udgangspunkt i det faglige arbejde. Bogen er redigeret af SAC-medlemmerne Kristina Boréus, Ann Ighe, Maria Karlsson og Rikard Warlenius – førstnævnte i øvrigt forskere af erhverv og sidstnævnte chefredaktør af SACs avis Arbetaren 2004-2009, indtil han mistede posten under et kampvalg på SACs kongres i 2009 som led netop i føromtalt reorganisering. På denne måde skiller bogen sig

således positivt ud ved at give plads til flere stemmer uden nævneværdige forsøg på at hævde, hvem der ”havde ret” – i modsætning f.eks. til jubilæumsoptrykket i 2011 af 2003-bogen ”Fackliga Fribrytare”, ført i pennen af det mangeårige medlem og SAC-kronikør Ingemar Sjöö, der omend både informativ og oversigtsgivende fremstår som helt anderledes polemisk og med langt færre kildeangivelser. Til slut vil jeg også positivt fremhæve Arwid Lunds ”Albert Jensen och revolutionen” fra 2001, der startede som et specialeprojekt i 1990 og undervejs blev til et større historisk værk om syndikalismen 1900-1950, dog afrundet som et erklæret og aktuelt debatindlæg for at få SAC til at opprioritere faglige kampe og bred antikapitalisme frem for en udspecificeret socialismevision – i en situation, hvor socialismen ifølge ham ikke umiddelbart stod på dagsordenen, men snarere en genopbygning af de socialistiske kræfter overhovedet (Lund 2001:202-203).

På denne måde er syndikalismen gradvist blevet udviklet som et nyt akademisk forskningsfelt – hvor en del imidlertid befinder sig i grænselandet mellem forskning og åbne partsindlæg fra forskellige personer med større eller mindre tilknytning til syndikalismen som bevægelse. Som hovedregel er sidstnævnte dog typisk også udgivet på SACs eget forlag Federativs. Jeg mener her, det tjener SAC klart til ære, at der tilsyneladende både er opdyrket en kritisk debattradition i tilknytning til bevægelsen, og at organisationen selv bl.a. via dens hjemmeside har et omfattende og tilgængeligt arkiv med egne materialer og udgivelser, der f.eks. også rummer flere kritiske kildekrifter fra både udbrydere og oppositionelle gennem tiden.

Endelig findes der også en række partsindlæg, der stammer fra organisationens politiske modstandere og konkurrenter og som i varierende omfang kan være med til at kaste lys over den svenske syndikalisme set udefra. Dette gælder bl.a. skrifter fra LO og socialdemokratiet, men også f.eks. andre grupper på venstrefløj (herunder ikke mindst grupper med SAC-udspring som Syndikalistiska Arbetarfederationen 1928-1938, Syndikalisternas Förbund 1952-1982 og Folkmakt 1991-2001) og fra borgerlige organisationer og medier, som på forskellig vis kan kaste lys over aspekter af SACs arbejde. Her er der dog stor spændvidde, med eksempelvis på den ene side LO-skriftet ”Vandrare til intet” (1965), der relativt sagligt argumenterer politisk imod SAC, mod på den anden side PR-konsulenterne Petterson og Silbersteins ”Syndikalisternas nya ansikte” fra 2011, der i kraftige vendinger polemiserer mod SACs påståede ”mafiametoder” – herunder trusler om vold, afpresning og ulovlige blokader – i en situation, hvor ”Syndikalisterna har allt färre medlemmar, men bedriver allt fler konflikter” (Petterson og Silberstein 2011).

3.2. Konfliktlinjer i empirien

I forhold til Altenas betragtninger omkring bias imod syndikalismen, f.eks. ved at se den som udtryk for falsk bevidsthed eller påvirkning fra andre klasser og socialgrupper, mener jeg ikke at have fundet det i særlig udstrakt grad i den svenske akademiske forskning – hvoraf en stor del som nævnt til gengæld også tidsmæssigt i høj grad er sammenfaldende med en international tendens til gen-ankendelse af både syndikalismen og den bredere prefigurative tradition fra 1990'erne og fremover.

Omvendt er det et hyppigt og tilbagevendende tema både politisk og akademisk, hvornår – eller hvorvidt overhovedet – SAC har forladt sin oprindelige revolutionære strategi til fordel for en angiveligt reformistisk; herunder om – eller i hvilken grad – de i dag igen står for en revolutionær strategi og i så fald på hvilken måde. Jeg har således identificeret mindst fem hovedvarianter af forfaldstyper i litteraturen (fraregnet de officielle LO-synspunkter samt borgerlige kritikere, der ikke synes specielt optaget af nuancerne på dette område), nærmere bestemt:

1. Forfaldet blev indledt i årene 1917-1922, hvor det nye principprogram gik væk fra en revoltestrategi med generalstrejken som det bærende element og over til en evolutionistisk strategi, der bl.a. indebar troen på en fredelig overgang til socialismen og en skarp kritik af udviklingen i Sovjetunionen (Persson 1975 og Pedersen 1997)
2. Forfaldet blev indledt omkring 1928, hvor SAC gjorde tilnærmelser over for LO og udvidede sit engagement i almenpolitiske spørgsmål og politiske særstandpunkter frem for den direkte og økonomiske klassekamp (Lund 2001 samt datidens udbrydergruppe Syndikalistiska Arbetarfederationen under J.P. Welinder)
3. Forfaldet blev indledt i 1950'erne under den såkaldte ”nyorientering”, idet SAC her accepterede både a-kassesystemet, delvis opstilling til kommunalvalg samt begyndte at se på medarbejdereje og producentkooperation frem for socialisering og samfundseje som en farbar strategi for socialismen – dvs. hvad kritikerne så som en ny form for ”gruppekapitalisme” (Larsson 1954, Falk 1998 samt SAC-veteranen Rudolf Holmö og dennes udbrydergruppe Syndikalistiska Förbundet 1952-1982)
4. Forfaldet blev indledt i løbet af 1970'erne og 1980'erne, hvor SAC over kun et enkelt årti oplevede en ”indre revolution” (jf. bl.a. Sjöo 2011:305), idet organisationen over kun et enkelt årti gik fra at være a) orienteret imod og reelt forankret i arbejderkollektiver navnlig inden for anlægsarbejde, minedrift og skovindustri til at angiveligt være b) en organisation præget af at yde individuel juridisk bistand over for enkeltmedlemmer fordelt på et stort antal brancher – eller med kritikernes ord at fungere

”rent legalistisk”, idet det er det ”kapitalistiska samhällets arbetsmarknadslagar som skänker SAC segrar, inte arbetarsolidariteten.” (Folkmakt 1991).

5. Forfaldet blev indledt i 00'erne i takt med, at strømningerne bag den ”faglige reorganisering” vinder frem med deres fokus på at angribe, hvad de opfatter som tendenser til bureaukratisering af organisationen, navnlig forbundet med en angivelig magtforskydning fra aktive og selvorganiserede medlemsfællesskaber over til tillidsrepræsentanter, men også bl.a. medarbejdere omkring SAC-avisen *Arbetarens* redaktion, der angiveligt ikke er tilstrækkeligt optaget af klassekamp (jf. f.eks. Markebo 2006 eller Warlenius m.fl. 2010, der taler om faren for ”autoritær socialisme”, ”ekstremisme” og ”udemokratiske tendenser”)

Frem for at gå i det ovenstående spor og vurdere SACs angiveligt revolutionære eller ikke-revolutionære karakteristika ud fra den ene eller den anden definition af området og ud fra en mere eller mindre udtalt forfaldsteori, har jeg således i denne afhandling valgt et helt andet perspektiv, idet jeg i stedet tager afsæt i begreber om socialt entreprenørskab og prefiguration snarere end revolution vs. reformisme, som jeg håber vil kunne bidrage til at kaste nyt lys over materialet.

Under alle omstændigheder fremgår det klart af materialet, at SAC løbende har revideret både principper, strategier og taktikker under indtryk af såvel eksterne begivenheder som interne debatter, herunder også skiftende stærke personligheder samt mere grundlæggende ændringer i medlemsmassen bl.a. som følge af ændringer i arbejdsstyrken og i produktionsforholdene generelt – og at dette ikke altid har gået stille for sig.

Alt i alt tegner empirien et billede af SAC, der gennem 100 år og under skiftende forhold har været levende optaget af at skabe, hvad de selv har set som en ny form for selvforvaltningssamfund og med en markant tendens til at presse ændringer frem gennem handling, aktivisme og direkte aktion – eller i hvert fald til at ønske, de kunne gøre det. En orientering, der navnlig af SACs modstandere er blevet beskrevet som alt fra arbejderromantik og småborgerlig utopisme til både selvtægt og mafia- eller rockermetoder, men som med sine forskelligartede udtryksformer gennem tiden også har været internt omstridt – og her navnlig i forbindelse med nyorienteringer af den aktuelt rådende linje, hvilket med mellemrum har ført til afskalninger og udbrud fra interne oppositionsstrømninger.

Det er dette tildels stærkt ladede empirifelt, som jeg nu i analysedelen vil prøve at arbejde mig igennem for at vurdere det som en alternativ social entreprenørskabsdiskurs.

3.3. Metodiske overvejelser og afgrænsning

Som diskursivt materiale har jeg som beskrevet i udstrakt grad haft adgang til SACs egne materialer og partsindlæg, som jeg bl.a. via læsning af den tilgængelige forskning mener at have fået et relativt godt overblik over – herunder den kontekst, som materialerne indgår i.

Kristian Falk (1998:18) hører til dem, der har problematiseret, i hvor høj grad f.eks. principprogrammer, men også debatbøger, debatindlæg og lederartikler i en organisations officielle organer mon kan siges at være repræsentative for hele bevægelsens liv og interne realdiskurs. Dette er både et spørgsmål helt generelt, men måske i særlig grad i en organisation som SAC, der traditionelt typisk har rekrutteret arbejdere med mindre grad af formel uddannelse og desuden blandt samfundets mest udsatte grupper, hvoraf mange f.eks. ikke har været vant til at udtrykke sig skriftligt – også selv om SAC som en radikal mindretalsbevægelse formentlig samtidig har organiseret meget politisk orienterede personer. Dertil kommer det forhold, at SAC fra starten var meget praktisk orienteret imod handling – udtrykt bl.a. i den tilbagevendende formulering om syndikalismen som ”i första hand en rörelse, i andra hand en lära” (jf. bl.a. Gröndahl 1973) – og desuden gennem tiden ser ud til at have haft en meget lidt formaliseret og hierarkisk organisation. Et forhold, der måske kan være med til at forklare en vis træghed i bl.a. programudviklingen med gennemsnitligt 25 år mellem hver større revision (konkret med nyudgivelser i 1910, 1922, 1952, 1976 og 2009), men også f.eks. i de formelle organisationsplaner, hvor planen fra 1922 således forblev intakt helt frem til 1964 (Falk 1998:9).

Ikke desto mindre er det mit udgangspunkt, at netop principprogrammerne vil være velegnede til at kortlægge i hvert fald de overordnede linjer i det relativt lange tidsforløb på over 100 år, som jeg har kig på i min afhandling – til forskel fra netop Falk, der til sammenligning kun så på SACs første 40 år. Til gengæld vil jeg også kunne bygge på og benytte mig af netop Falks egen gennemgang af SACs øvrige normative tekster, der i den omtalte periode er blevet udarbejdet løbende i forhold til det praktiske arbejde, f.eks. studieplaner, 1. maj-taler o.a. (Falk 1998:18) – naturligvis suppleret af den øvrige forskning samt de forskellige andre kilder, som jeg har redegjort for i mit empiriafsnit.

Falks indvendinger mod ensidigt at kigge på principprogrammerne over en kortere periode ser jeg således som højst relevante og dertil på linje med van der Linden og Thorpe, der bl.a. har argumenteret for (1998), hvorfor en syndikalistisk organisation både bør analyseres på et ideologisk, et organisatorisk og et arbejdspladsniveau –

navnlig idet der udmærket kan tænkes at være en vis dekobling mellem disse. En overvejelse, som jeg på et generelt plan finder højst relevant i forbindelse med den overordnede analyse, men som også i høj grad fremgår af empirien som et relevant tema – navnlig i forbindelse med intern uenighed omkring vejvalg for fremtiden, hvor forskellige strategier eller fløje typisk alle mener at tale på vegne af medlemmerne. For selvfølgelig har SAC haft strategier – det er blot uklart i hvilken grad, de reelt har haft greb om de enkelte medlemmer, selv om de meget vel langt hen ad vejen har været repræsentative for både tendenser og tanker, der har været udbredte i organisationen.

F.eks. fremgår det af empirien, at på trods af, at SAC har organiseret flere titusinder af mennesker og gennem tiden helt klart har dyrket en kultur med vægt på egenaktivitet og skepsis til autoriteter, er det et relativt lille antal personer, der gennem bevægelsens 100-årige levetid har fungeret som dens skribenter og forfattere af f.eks. pjecer, pamfletter og blade. Navne som f.eks. pionererne Rudolf Holmö og Frans Severin i 1920'erne, fulgt af Edward Mattson og Albert Jensen fra 1930'erne samt den tyske eksil-syndikalist Helmut Rüdiger med Evert Arvidsson, Herbert Anckar og proletarforfatteren Folke Fridell fra 1950'erne og 1960'erne, efterfulgt af bl.a. Ahto Uisk og Britta Gröndahl fra 1970'erne er således alle personer, der både er klart gennemgående skikkelser i SAC-litteraturen og som også var enten redaktører eller markante skribenter i SACs blade som Arbetaren, SAC-kontakt, Syndikalisten m.fl. og følgelig alle har efterladt sig en stor skriftlig produktion.

Et studie med ensidig vægt på tekstanalyse – ikke mindst af SAC – vil her risikere, at de skriftlige meningsproducenter i uforholdsmæssig stor grad fremstår som bevægelsens dominerende strategier og ideologiske ledere, uagtet i hvor høj grad de reelt havde greb om hele eller dele af organisationen samt i hvor høj grad andre og mere mundtligt orienterede SAC-medlemmer udøvede indflydelse i deres samtid og på medlemsskaren. Hvilket som nævnt netop er et tema med en vis udbredelse i litteraturen, jf. f.eks. Sjöös beskrivelse af Arbetarens tilsyneladende mangel på interesse i vigtige klassekampe, som SAC-medlemmer i 1950'erne og 1960'erne var meget aktive i (Sjöo 2011:314-319) samt tilsvarende debatter omkring den ”faglige reorganisering” i 2000-tallet, der også problematiserer en angivelig dekobling mellem medlemmerne på den ene side og organisationens fastansatte på den anden side – eller for så vidt den alternative forklaring, der omvendt identificerer en dekobling mellem en gruppe unge ”ekstremister” som problemet, stillet over for bl.a. medlemmer med et bredere og også længere aldersmæssigt erfaringsgrundlag (Warlenius mf.l. 2010).

Som tidligere beskrevet har jeg i min afhandling valgt en overordnet indfaldsvinkel

med sigte på at situere SACs diskurs i relation til deres sociale praksis – eller med andre ord et perspektiv, som jeg overordnet mener flugter med kritikken af et ensidigt fokus på tekster og ideologiske erklæringer. På denne baggrund – men også ud fra en konkret vurdering af det samlede og meget omfattende materiale – har jeg valgt at supplere en sammenligning af principprogrammerne med indsigt fra andet relevant materiale og andre studier, herunder navnlig de faglige programvedtagelser samt SACs løbende pjeceproduktion. Desuden har jeg valgt at gå specielt i dybden med en række sagsforhold eller konkrete engagementer, som desuden fremstår som a) relevante i et socialt entreprenørskabsperspektiv og b) som så konfliktfyldte, at de direkte har ført til splittelser, afskalninger og eksklusioner – ud fra en hypotese om, at dette i så fald må kunne siges at være ”hjerterblod”, mens andre uenigheder åbenbart har været til at leve med. Baseret på min empiriske gennemgang har jeg vurderet, at det her er muligt at indkredse navnlig debatterne omkring 1) registermetoden, 2) kooperativer/producentkooperation og 3) oprettelse af en statsanerkendt a-kasse som de mest omstridte. I modsætning f.eks. til de ligeledes omstridte diskussioner i SAC om antimilitarisme og militærnægtelse vs. aftjening af værnepligt bl.a. under indtryk af et ekspansivt Nazi-Tyskland og stalinismen i Sovjetunionen (jf. bl.a. Blomquist 2012), mener jeg her, at der i udgangspunktet er tale om tre klart entreprenante initiativer i Schumpeters forstand, dvs. introduktion af hhv. en ny markedsrelation, forretnings- og organisationsmodel eller et nyt produkt/ny tjeneste, der dertil både fremstår som socialt værdiskabende og desuden kan vurderes i et selvforvaltnings- og socialt entreprenørskabsperspektiv.

3.4. Endeligt undersøgelsesdesign og metode

I tråd med min tidligere beskrevne analysemodel og yderligere kvalificeret af de ovenstående empirisk-metodiske overvejelser, vil jeg i det følgende kapitel således først prøve at indkredse SACs overordnede entreprenørskabsdiskurs ved hjælp af et framing-perspektiv med hovedfokus på udviklingen i principprogrammerne (4.1.), suppleret med et mere dybdegående kig på de tre ovennævnte debatter (4.2.) samt på SACs øvrige sociale kontekst og praksis (4.3), sat op imod den forventede dynamik baseret på Thorpe/van der Linden og Hardt/Negri (4.4.).

4. ANALYSE

4.1. Framing-perspektivet

Som tidligere redegjort for, er det min hypotese, at SAC er en socialøkonomisk

funderet bevægelse og organisation med et anti-kapitalistisk og anti-statsligt perspektiv, og at deres diskurs følgelig tager sigte på at opbygge et mod-hegemoni som led i deres arbejde for sociale, økonomiske og politiske ændringer. Til gengæld forventer jeg en vis variation gennem tiden omkring deres syn på initiativer her og nu, der dels er socialt værdiskabende, dels prefigurative i forhold til deres langsigtede mål om at indrette samfundet helt anderledes.

Ifølge Benford og Snows framing-perspektiv er de tre centrale kerneopgaver for en organisation at 1) identificere problemer og modstandere, 2) udarbejde løsninger, strategier og taktik samt 3) mobilisere medlemmer og aktivister til at gennemføre målene; dvs. henholdsvis diagnose, prognose og motivation – mens den løbende justering eller ”frame alignment” kan beskrives med begreberne bridging, amplification, extension og transformation. Jeg vil i det følgende gennemgå disse summarisk ud fra min indledende hypotese.

4.1.1. Diagnose

Ud fra den empiriske gennemgang finder jeg det veldokumenteret, at SAC helt fra starten og frem til i dag har haft en klar antikapitalistisk brod, der også har været koblet med en klar statskritik, dvs. en gennemgående moddiskurs rettet imod indretningen af det bestående samfund. Af principprogrammerne fremgår det imidlertid, at der også er sket en udvikling over tid, hvor navnlig 1952-programmet skiller sig ud med den mindst skarpe kapitalismekritik (nedtonet i forhold til en bredere demokratikritik af ensretning og diktatoriske tendenser) og 1976-programmet med den mindst skarpe statskritik (nedtonet i forhold til en udbygget kritik af kapitalismen).

Nærmere bestemt lægger både de to første (1910 og 1922) og de to seneste (1976 og 2009) principprogrammer stor vægt på at gå mod den private ejendomsret til produktionsmidlerne, idet de ser den som hovedgrundlaget for et udemokratisk og uretfærdigt klassesamfund – mens programmet fra 1952 her skiller sig ud ved snarere at opponere mod ”det privata *monopole*t över råvarutillgångar och produktionsmedel” (min fremhævnings) end eksplicit imod privat ejendomsret som sådan, ligesom der her ikke tales om klassekamp som nogen central eller afgørende modsætning.

På samme måde er samtlige programmer gennemgående stærkt afvisende over for staten – idet de statslige magtorganer primært ses som redskaber i hænderne på de besiddende klasser (1910 og 1922), som repræsentant for nationalisme og krig (1952) og generelt blot som undertrykkende tvangsmagt (2009) – mens til gengæld 1976-

programmet skiller sig ud ved en langt mildere kritik. Nærmere bestemt med formuleringer som ”Erfarenheten har visat att offentligt ägande av produktionsmedeln inte automatisk medför folkstyre” samt moderat kritiske og udførligt argumenterende (snarere end umiddelbart og fundamentalt afvisende) synspunkter såsom at statens natur som forvalter af det eksisterende samfund – på linje med dens centraliserede beslutningsstruktur – dybest set opmuntrer bureaukratisering og pacificering af alle folkelige bevægelser, herunder både partier, fagforeninger og individer, der dermed berøves ”initiativkraft och ansvar”. Desuden fremhæves det, at nationalstaten er en kunstig konstruktion baseret på undertrykkelse af mindretal; i Sverige historisk samer og finner og i nyere tid indvandrere. Retorisk synes hovedsigtet således at være dekonstruktion af en formodet *positiv* indstilling til staten, mens sigtet i en del tidligere skrifter snarere var at understøtte en formodet *negativ* indstilling til staten, jf. f.eks. det ledende SAC-medlem og Arbetaren-redaktør Albert Jensens notoriske formulering om ”Staten är djävulen” fra 1920'erne og 1930'erne (Jensen 1920:166).

På trods af de forskellige betoningener over tid forbliver såvel stats- som kapitalismekritikken grundpiller i SACs programmer, også selv om 1952-programmet stiller mest skarpt på den *ensrettede* kapitalisme og 1976-programmet på *nationalstaten* snarere end henholdsvis kapitalismen og staten som sådan, dvs. uafhængigt af fremtrædelsesform.

I forhold til et socialt entreprenørskabsperspektiv er det mærkbare for mig her, at samtlige SAC-programmer på trods af de nævnte forskelle ikke desto mindre diagnosticerer den rådende sektorinddeling af samfundet som et problem i den grad, at denne er baseret på et erhvervs- og arbejdsliv underlagt den private ejendomsret til produktionsmidlerne på den ene side og en centraliseret stats- og politisk beslutningsmagt på den anden side.

4.1.2. Prognose

Mens kritikken af den bestående samfundsform er gennemgående i principprogrammerne, er der til gengæld betydelige variationer i synet på fremtiden, herunder SACs forslag til løsninger, strategier og taktik og dermed også omkring opbygningen af et mod-hegemoni. Overordnet forbliver det bærende element arbejdspladserne og produktionslivet, der både ses som udgangspunkt for at opnå og organisere en ny samfundsorden, snarere end navnlig partipolitik og parlamentarisk arbejde. Målet forbliver et helt andet samfundssystem, socialismen, baseret på et frit og frivilligt samarbejde med udstrakt selvstyre frem for tvang, dvs. føderalisme frem

for centralisering, og hvor lønarbejdet er afskaffet – eller med andre ord introduktionen af en helt ny organisationsmodel på samfundsplan. Vejen dertil varierer dog fra 1910-programmet, der bl.a. med sin erklæring om ”permanent krigstillstand på det sociala området” primært foreskriver direkte aktioner på arbejdet og ”social generalstrejke” med henblik på at udvikle arbejdernes ”fackliga och kooperativa sammanslutningar” til at blive de ”centralhärda, kring vilka det samhällslivet skall pulsera”, til programmet fra 1922, der taler om socialisering i form af ”arbetarnas övertagande av produktion och distribution”, opnået ved hjælp af et ”strängt realistisk-konstruktivt syn på uppbyggandet av det nya samhället”; herunder at ”i första hand inrikta sina strävanden och sin kamp på uppbyggandet redan nu av en ny produktions- och fördelningsorganism” – konkret ved at organisere sig i og på tværs af virksomheder gennem driftsektioner, syndikater og føderationer med målet at ”skola arbetarna med hänsyn till alla livsfunktioner i samhällslivet och till duglighet att träda i statens och de borgerliga institutionernas ställe.”

Snarere end at udskyde konstruktionen af det nye samfund til først efter revolutionen, understreger programmet fra 1922 dermed både forberedende, prefigurative og processuelle aspekter, eller hvad SAC i andre og samtidige skrifter kalder for et evolutionært perspektiv, hvor revolution og evolution opfattes som to uadskillelige sider af den samme sag (Persson 1975:251). Det samme tema kan genkendes i programmet fra 1952, der – omend socialismen her er udskudt som et strategisk mål til fordel for krav om socialpolitiske reformer, der skal gennemføres ”i former som gynnar självförvaltning och under de folkliga organisationernas kontroll” – stadigvæk lægger klar vægt på opbygning her og nu af andre forvaltnings- og produktionsformer, der skal drive samfundet i ”frihetlig socialistisk riktning”. Med 1976-programmet svækkes det evolutionært-reformistiske perspektiv en anelse, idet der bl.a. bliver skruet ned for formuleringer som ”medindflydelse”, mens målet om det klasseløse samfund til gengæld får en prominent plads allerede i det allerførste afsnit, og det bliver slået fast i klare prefigurative vendinger, at ”den syndikalistiska organisationen ska utvecklas till att omfatta alla samhällsliga funktioner” for at ”ersätta den nuvarande förvaltningsapparaten med en egen samhällsstruktur”. Til gengæld er prefiguration langt fra fremtrædende og nærmest underspillet i 2009, hvor der blot tales om at ”bygga upp industriella arbetarorganisationer, med arbetsplatsen som utgångspunkt” som en metode til at ”mildra effekterna av kapitalets exploatering och statens tvång, för att tillslut övervinna detta omänskliga ekonomiska och politiska system som ger allt livets goda åt exploitörerna.” – dvs. relativt ukonkret og dermed

langt fra den mere udførlige beskrivelse fra 1922-programmet omkring betydningen af driftssektioner, syndikater mv., og som i øvrigt er gentaget næsten uforandret i både 1952- og 1976-programmerne.

At dømme ud fra principprogrammerne er der således tale om næsten 80 år, dvs. fra omkring 1922 til en gang før 2009, hvor et prefigurativt perspektiv er udtalt og dertil specifikt koblet med referencer til opnåede resultater (bl.a. på det socialpolitiske område og mht. borgerligt demokrati frem for fascisme) eller igangværende processer og debatter (f.eks. om ”industrielt demokrati” på initiativ fra socialdemokraterne i kølvandet af både den første og anden verdenskrig, eller betydningen af nationalisering og offentligt ejerskab i 1970'erne).

Som ikke mindst Falk (1998:96-97) har dokumenteret, har der dog også været betydelige udsving undervejs, hvor SACs diskurs – som udtrykt i bl.a. 1. maj-taler og lederartikler i SACs aviser – navnlig fra midten af 1930'erne og frem til under den anden verdenskrig blev markant skærpet i retning af klassiske arbejdskampe og fokus på umiddelbar ekspropriering af produktionsmidlerne frem for på iværksættelsen af egne nye initiativer og selvforvaltede løsninger ved siden af de bestående kapitalistiske ordninger og virksomheder. Det nye og regeringssanktionerede system med a-kasser fra 1930'erne blev herunder kontant afvist, mens forslag fra en række medlemmer til SACs 1932-kongres omkring oprettelse af en produktionsfond til støtte for kooperativer fik en lignende medfart (Sjöo 2011:214-215). To årtier senere var konklusionen til gengæld den modsatte, idet SAC her udtrykkeligt gik ind for et ”kooperativt näringsliv i socialistisk mening” selv under fortsat kapitalistiske rammevilkår – og som andetsteds udtrykt endda også kunne acceptere ”som övergångsform ett hälftenbruk mellan arbetarnas kooperativa kollektiv och staten”, forstået som offentligt ejerskab under arbejderkontrol (Larsson 1954:27). Prefiguration af et nyt samfund var her således stadigvæk til stede som perspektiv, men med Falks ord som et projekt i mindre skala:

”Med de kooperativa idéernas renässans blev det ett mer småskaligt projekt, som ställde i utsikt at produktionsmedeln kunne erövrats redan inom existerande kapitalistiskt system. Att bli herrar i eget hus innebar därmed inte längre detsamma som att löneslaveriet avskaffades, tvärtom var det något som försköts bortom förväntningshorisonten i de fall syndikalister lyckades starta kooperativa företag.”
(Falk 1998:126)

I et socialt entreprenørskabsperspektiv vil jeg her argumentere for, at SAC på denne måde har bevæget sig mellem to strategiske hovedorienteringer, hvor den ene har a) fokus på klassekamp her og nu, kendetegnet primært ved konfrontationer på

arbejdspladsen med arbejdsgiverne (konsekvent benævnt ”arbejdskøberne” i SAC-litteraturen), mens den anden betoner b) det langsigtede perspektiv med vægt på forberedelse, skoling og erfaringsopbygning, der ses som nødvendigt for en dag at kunne overtage hele samfundet. Hvor den førstnævnte orientering således primært forbinder virksomhedsdrift med udbygning og spekulation, ligger der hos sidstnævnte også en anerkendelse af de konstruktive aspekter omkring forretningsudvikling, produktionsplanlægning m.v.

Som tidligere beskrevet har jeg i denne afhandling eksplicit valgt at se på entreprenørskab i bred forstand som en forandrings- og skabelsesaktivitet snarere end kun en aktivitet forbundet med virksomhedsdrift – men vil her således notere, at på de tidspunkter, hvor SAC-diskursen mere snævert de facto indtager et virksomhedsperspektiv, er der en klar og latent spænding mellem vægtlægningen af parasitære og konstruktive aspekter – illustreret ved, at de forskellige aspekter netop vægtlægges forskelligt over tid og at temaet således er tilbagevendende, omend inden for rammerne af et ”people-centered” frem for et ”market-centered” paradigme, jf. Hulgård (2011).

4.1.3. Motivation

Mens SACs diagnostiske og prognostiske overvejelser dermed som beskrevet fremstår som højst relevante i et socialt entreprenørskabsperspektiv, er det min vurdering, at motivationsaspektet omvendt er mest velegnet til at kaste lys over den bredere samfunds- og velstandsudvikling og herunder navnlig skiftende opfattelser af, hvad der aktuelt menes at give social værdi i f.eks. et mangel- eller et velfærdssamfund.

Mens programmet i 1910 f.eks. taler om at opnå brød og ”virkelige reformer” i stedet for ”fraser og avslagna riksdagsmotioner, som spridas i billighetstryck” samt vender sig imod, hvad der opfattes som de gamle fagforeningsledelsers syn på ”arbetarna som en samling oförståande barn”, er også 1922-programmet primært optaget af at få dækket de materielle behov, der ses som ”den första betingelsen för allt mänskligt liv och all samhällelig och kulturell utveckling”. I 1952-programmet er det omvendt snarere politiske friheder, demokrati og medansvar, der kommer først, dog tæt fulgt af ”ekonomiska rättvisa”, hvilket igen i 1976 er blevet omdannet til en lang række af problemstillinger, der skal adresseres – herunder alt fra alles ret til meningsfuld beskæftigelse, hensynet til naturen, solidaritet med fattige lande og et opgør med diskriminering af kvinder, samer, finner, indvandrere såvel som med ”storstädernas kaotiska och stressande miljöer” samt udarmningen af landdistrikterne m.m. Med

programmet fra 2009 er der strammet betydeligt op, så det snarere ligner det oprindelige stiftelsesprogram fra 1910 med dets hovedfokus på opbygningen af en kæmpende fagforening – dog med de to forskelle, at 1) socialismen ikke længere primært fremstilles som resultatet af en ”målmedveten revolutionær kamp mot det privatkapitalistiska samhällssystemet”, men snarere som en ”dröm” og en ”längtan”; samt b) at det nyeste program tildels fremstår som et forsvarsskrift bl.a. imod løndumping, mens 1910-programmet ikke umiddelbart forsvarer noget inden for datidens Sverige og snarere har blikket fæstnet ved fremtiden.

På denne måde understreger motivationsaspektet både 1) forskellene mellem de to strategiske hovedorienteringer – nærmere bestemt, at interessefeltet udvides i perioder med fokus på opbygningen af et nyt samfund, og at det tilsvarende indsnævres i perioder med fokus på den umiddelbare klassekamp, men også 2) at der i forskellige perioder er ganske forskellige syn i SAC på, hvad der giver social værdi – lige fra brød over medansvar til miljøbeskyttelse og frem til dagens kampe imod lønnedgang og underminering af velfærdsrettigheder.

4.1.4. Frame alignment

Som beskrevet har SAC helt nyskrevet sit program et antal gange, og hver gang i forbindelse med eller som stadfæstelse af en ny strategisk orientering, vekslede mellem to poler inden for rammerne af SACs overordnede ”Collective Action Frame”. Følgelig vil jeg med Benford og Snows begrebsbrug vurdere, at der i kraft af omskrivningerne ganske vist er tale om *transformationer*, men med det forbehold, at de finder sted inden for et bestemt overordnet narrativ. I lys af den relativt komplekse debat om reform/revolution og karakteren af SACs skiftende programformuleringer er det imidlertid spørgsmålet, om et bredt begreb om transformation netop her kan tilføre yderligere eller ny indsigt.

Mere lovende fremstår imidlertid begrebet om *extension* i betydningen inklusion af nye sagsområder navnlig i perioderne med en bredere orientering – ganske illustrativt talte SAC f.eks. selv i løbet af 1940'erne og 1950'erne om såkaldt ”vidgad verksamhet”, bl.a. baseret på SACs debatbog med samme navn fra 1943. Til en vis grad ser der også ud til at være en tilsvarende cyklus i forhold til *extension* over for bredere befolkningsgrupper, der med en formulering fra *Vidgad verksamhet* ”icke utgöras av rena lönearbetare, men som dock både ekonomiskt och socialt befinne sig i samma läge som lönearbetarna, såsom småbrukare, hantverkare, fiskare o.s.v.” (Dahlkvist/Rasin 1943:6). Tidligere havde f.eks. 1922-programmet præciseret, at

lønarbejderklassen både omfattede ”handens och hjärnans arbetare”, mens programmet fra 1952 snarere gik bredt ud med en ideologisk appel, idet det konstaterede, at syndikalismen på den ene side udsprang af arbejderklassen, men på den anden side i dag henvendte sig bredt til ”alla som er motståndare till varje form av utsugning, till alla som inte försvarar ekonomiska eller andra privilegier” og gik ind for Kooperation og samvirke, også inden for landbruget og mellem selvstændige erhvervsdrivende. Et kig på 2009-programmet viser imidlertid også, at selv i perioder med større klassekampsfokus og desto mindre *extension* i forhold til nye sagsområder, bevarer SAC en inkluderende holdning – det rette ord er vel solidarisk – i forhold til netop forestillingen om en arbejderklasse med fælles og alment samlende interesser på trods af forskellige positioner på arbejdsmarkedet, såsom ”bransch, yrke, legal status, kön, etnicitet, ålder, löneform, anställningsform, och anställningsgrad”. At netop ”legal status” også indgår, vidner her rimeligvis både om moderne svensk indvandringspolitik og om SACs orientering i nyere tid i forhold til migrantarbejdere, der ofte er i en langt mere udsat eller prekariseret position end flertallet af lønarbejdere – et tema, jeg vender tilbage til i afsnit 4.4.

I forhold til begrebet om *amplification* eller tydeliggørelse af sit budskab, er det klart, at SAC som anti-systemisk bevægelse gennem tiden generelt har haft en hård og konfrontatorisk retorik, der både har været rettet imod repræsentanter for, men også blot forsvarere af det rådende system. Som f.eks. i programmet fra 1910, hvor bindende overenskomster med arbejdsgiverne bliver afvist som slavekontrakter, der ”i högre grad än stråjkbryteri och förräderi spela arbetsgivarna i hand”, eller som under Hitler-Stalin-pagten 1939-1941, hvor SAC og ikke mindst deres ungdomsorganisation rasede imod lokale medlemmer af det svenske kommunistparti, herunder talte for udrensninger af ”de ryska agenterna” fra tillidsposter i fagbevægelsen (Blomquist 2012:242). Omvendt er *bridging* eller brobygning til andre sociale bevægelser også en del af SACs tradition, lige fra afholdsbevægelsen, den kooperative bevægelse og arbejdsløshedskampene i den første halvdel af 1900-tallet og siden fra 1970'erne bl.a. kvindebevægelsen, miljøbevægelsen og solidaritetsbevægelser med fokus på den 3. verden – frem mod 1990'ernes bevægelse mod kapitalistisk globalisering, bl.a. med demonstrationerne imod EU-topmødet i Göteborg 2001 som et foreløbigt højdepunkt (Sjöo 2011:362).

4.2. Udvalgte nedslagspunkter

Mens jeg til nu og baseret på principprogrammerne har forsøgt at afdække SACs

overordnede diskurs for at se, i hvilken grad, den kan siges at forholde sig til entreprenørskab generelt, vil jeg her gå nærmere ind på tre praktiske sagsområder, idet de i udgangspunktet fremstår som konkret entreprenørskab i Schumpeters forstand, dvs. som introduktion af en ny markedsrelation, forretnings- og organisationsmodel samt nyt produkt eller tjeneste – og hvor det springende punkt følgelig er, hvordan de fremstår i et socialt entreprenørskabsperspektiv og som prefigurative initiativer.

Som anført mener jeg, at SAC gennem tiden har vekslet mellem to strategiske hovedorienteringer, hvor det primært har været i perioder med en bredere orientering udover klassekamp og forestillinger om kapitalismens umiddelbare likvidation, at entreprenørskab i betydningen skabelse og udvikling af nye virksomhedsformer kan siges at være anerkendt – mens der i andre perioder primært har været fokus på at ”ekspropriere ekspropriatorerne”, dvs. på overtagelse af de eksisterende virksomheder og efterfølgende omdannelse af dem som led i en mere omfattende socialisering.

Spørgsmålet er følgelig, hvordan de tre udvalgte sagsområder kan kaste yderligere lys over SACs entreprenørskabsdiskurs og prefigurative strategi – herunder hvorvidt de kan relateres til dikotomien opbygning vs. overtagelse og til min påstand om et overordnet vekselvirkningsmønster. Konkret er der tale om tre forhold, nærmere bestemt a) registermetoden, 2) producentkooperation og 3) a-kasserne, som jeg vil gennemgå hver især.

4.2.1. Registermetoden

Den såkaldte registermetode blev første gang introduceret i SAC på en konference i 1913, hvor idéen var at udfærdige en liste over lønninger, som de involverede arbejdere var villige til at arbejde for – og at man gensidigt forpligtede hinanden til at boykotte bestemte arbejdsgivere, der tilbød underbetaling. Målet var at opnå kontrol over virksomhedernes adgang til arbejdskraft og via dette arbejdsmonopol diktere højere lønninger – frem for som socialdemokraterne at indgå gensidigt forpligtende overenskomster med arbejdsgiverne og derved acceptere de sidstnævntes ledelsesret (Karlsson og Warlenius 2012:25-26). Umiddelbart virkede registeret dog kun for de tilsluttede, hvorfor navnlig socialdemokrater kritiserede det for at stille så høje krav til intern solidaritet, at det ikke realistisk ville kunne løfte alle arbejdende – hvad de til gengæld mente at overenskomsterne kunne (Falk 1998:36).

De følgende år blev metoden mere udbredt og navnlig fra 1918 en central del af SACs nye evolutionistiske revolutionsstrategi på bekostning af den oprindelige revoltestrategi og satsning på åbne strejker (Persson 1975:318-319). I 1920 blev

registret f.eks. beskrevet i SAC-litteraturen som ”själva kvintessensen i den nuvarande syndikalistiska kampen” og som ”den institution ur vilken alla nödiga produktions-, distributions- och förvaltningsorgan skola framspringa och utvecklas” (Holmö 1920 citeret af Falk 1998:31), idet den potentielt lod arbejderne selv tage kontrol over arbejdsformidlingen via registerkomitéer, der siden skulle udvikles til driftsråd med indsigt i produktionsprocessen og frem til et ”fullständigt kommunalt arbetar-börs-system” med henblik på arbejdernes overtagelse af produktion og distribution. Inspirationen fra den franske syndikalisme og de franske ”arbejderbørser” fra indgangen til 1900-tallet var her eksplicit (Falk 1998:31), men også f.eks. hvad SAC-flertallet så som negative erfaringer fra den russiske revolution i 1917, der konkret fik SAC til at understrege behovet for en social og økonomisk revolution fra neden, frem for kun en politisk revolution fra oven (Persson 1975:243, 255, 330, Lund 2001:38). For SAC kunne der kort sagt ikke blive socialisme, hvis ikke den var baseret på arbejdernes egne magtorganer og selvforvaltning i stil med registermetoden og lignende metoder.

Fra prefiguration af et nyt samfund til en form for overenskomst med arbejdsgiverne

I et socialt entreprenørskabsperspektiv mener jeg helt klart – og i øvrigt på linje med Falk – at registeret indtil 1920'erne i høj grad fremstår som et prefigurativt initiativ, der er socialt værdiskabende her og nu og som desuden indgår organisk i SACs revolutionsstrategi. Det er endvidere entreprenant i kraft af at introducere en ny form for organisation og nye relationer på arbejdsmarkedet. I tråd med Schumpeter behøver der ikke være tale om ny virksomhedsform – til gengæld er der i høj grad her tale om entreprenørskab som en kollektivt orienteret proces med sigte på social værdi frem for profitskabelse. På sit foreløbige højdepunkt i den oprindelige form fik registeret ifølge Falk primært gennemslag i anlægs- og byggebranchen, hvor SAC på det tidspunkt havde mellem en tredjedel og halvdelen af sine medlemmer (Falk 1998:39), dvs. konkret betydning for tusindvis af menneskers løn- og arbejdsvilkår.

Imidlertid kom metoden under pres i løbet af 1920'erne i takt med udbredelsen af overenskomstsyste­met, der førte til store interne debatter og uenighed i SAC – hvor én fløj var villige til tidsbegrænsede aftaler med et minimum af begrænsninger, mens den modsatte fløj var modstandere af enhver form for aftale og kompromis. Først med kongressen i 1929 blev der på landsplan i SAC åbnet for at indgå aftaler på visse vilkår, og da der også i 1932 blev åbnet for delvis konfliktunderstøttelse, fik

registermetoden igen et opsving – dog med et udvandet prefigurativt indhold. I denne omgang vandt den primært frem inden for skovbruget, men ifølge Falk (1998:51) mest som blot en anden form for aftaleindgåelse, der til gengæld gjorde SAC til en aftalepartner på brancheniveau gennem 50 år frem til 1993. Ganske vist i fællesskab med et LO-forbund fra 1950'erne og fra 1970'erne desuden i en situation med en kraftig reduktion af den samlede arbejdsstyrke (Sjöo 2011:305), men ikke desto mindre den eneste branche med denne form for formel anerkendelse.

Registeret genoplives – og afspores

I en lang periode var registermetoden således kun i brug inden for skovindustrien og derefter slet ingen steder indtil 2005, hvor den blev genoptaget af SACs sektion for papirløse migrantarbejdere, kaldet ”Papperslösgruppen” med base i Stockholm-forstæderne Västerorts og Skärholmen. Ifølge en af hoveddrivkræfterne, Ruben Tastas-Duque, blev det nye register formaliseret med 250 deltagere i 2007 (Liljedahl 2008) og implementeret i form af en ”registerorganisation” bestående af både frivillige og lønnede aktivister. I flere interviews blev det gjort klart, at formålet både var praktisk i forhold til forbedring af løn- og arbejdsvilkår, men angiveligt også prefigurativt:

”Målet är att förbereda arbetarklassen att i ett framtida samhälle ta över produktionsmedlen... Till skillnad mot ett kollektivavtal finns ingen fredsplikt utan det är fritt fram att strejka och ändra i avtalet. I förläggningen hoppas vi kunna ta kontrollen över arbetstillsättningen och bli en slags arbetsförmedling”(Eriksson 2007)

I praksis blev den nye registerorganisation involveret i alt fra lønstatistik til juridisk rådgivning og forhandlinger, ofte suppleret med politiske kampagner og ved flere anledninger også fysisk blokade. I kraft af registerets fokus på netop papirløse migrantarbejdere, blev det samtidig involveret i arbejdet med at skaffe opholdstilladelse og øvrige papirer til målgruppen, hvilket primært var betinget af en arbejdskontrakt – og som bl.a. førte til idéen om ”registerkooperativer”, dvs. arbejderkooperativer baseret på lønninger, der fulgte det nye registers bestemmelser. Bl.a. blev der oprettet et rengøringsfirma, men også en række andre virksomhedskonstruktioner – angiveligt op imod 10 (Westerlund 2013).

I en årrække gav disse aktiviteter SAC en del opmærksomhed i form af en radikal, men også omstridt profil i offentligheden (Sjöo 2011:371-418, Petterson og Silberstein 2011 m.fl.), men heller ikke internt var der udelt støtte. Således afviste f.eks. SAC-kongressen både i 2009 og 2012 at ansætte personer i det centrale sekretariat til at understøtte registeret, og i 2012 faldt et forslag, der indebar en de facto støtte til idéen

om registerkooperativer (Lindquist og Bohlin 2009, SAC 2012:55).

Uenighederne kulminerede til sidst i marts 2013, hvor lokaldelingen i Västerort, der husede registeret, blev ekskluderet af SAC pga. en udredning, der angiveligt dokumenterede ”allvarliga brister” i afdelingens medlemsdemokrati og regnskabsprincipper, samt at afdelingen havde opereret på en måde, som blev anset for ”oförenlig med vår fackliga verksamhet” (Marend 2013). Nærmere bestemt kunne nyhedsprogrammet Ekot fra Sveriges Radio afsløre, at papirløse indvandrere blev tilbudt at købe adgang til opholdstilladelser for mellem 20.000 og 40.000 kroner (Lotten 2013). At netop disse anklager var korrekte, blev indrømmet af Tastas-Duque, der imidlertid forsvarede sig med, at lokalafdelingen selv havde ekskluderet omkring 10 personer på grund af ”intern korrupsion”, men at dette i øvrigt var ”ett pris som man måste betala när man bedriver en effektiv verksamhet där vanliga människor med sina mänskliga fel, ambitioner och brister är inblandade.” (Tastas-Duque 2013).

Denne nye udvikling stiller naturligvis anvendelsen af de papirløses register i et specielt skær. Jeg vil her imidlertid hæfte mig ved, at der tilsyneladende ikke er rejst en grundlæggende politisk kritik internt i SAC imod det nye register som sådan, men at nyskabelsen ”registerkooperativer” til gengæld hele tiden har været omstridt og heller ikke har fået støtte fra landsorganisationen – og at ingen i SAC, ej heller den nu ekskluderede Tastas-Duque, har argumenteret for køb og salg af papirer med henblik på at skaffe opholdstilladelser som en farbar faglig strategi.

Der må vel her siges at have været tale om både entreprenant og innovativ virksomhed – men i en form, der langt fra er blevet set af SAC som nogen central eller endelige acceptabel form for aktivitet.

4.2.2. Producentkooperation

I årene omkring SACs stiftelse var den kooperative bevægelse i fremgang både i Sverige og internationalt. Med inspiration fra socialisten Robert Owen og de såkaldte Rochdale-pionerer i Storbritannien kom idéen til Sverige fra 1850'erne, hvor den gradvist vandt frem i den ligeledes fremvoksende arbejderbevægelse. Ved stiftelsen af det Kooperativa Förbundet (KF) i 1899 var medlemstallet i de tilsluttede foreninger knap 9.000 personer, mens det 20 år senere var over 200.000, hvor over halvdelen var land- og industriarbejdere (KFs egne tal, citeret af Severin 1920). Den kooperative bevægelse og arbejderbevægelsen var dermed separate, men også nært forbundne bevægelser, og i SACs stiftelsesprogram fra 1910 blev arbejdernes faglige og kooperative sammenslutninger f.eks. omtalt på lige fod uden yderligere sondringer.

Så sent som i 1920'erne nævnes forbrugersamvirke eller konsumentkooperation i SACs skrifter som et forbillede for en fremtidig og rationel indretning af detailhandelen under socialismen (bl.a. Severin 1920:31) og det er relativt veldokumenteret, hvordan flere SAC-medlemmer på dette tidspunkt også var aktivt medvirkende til oprettelse af arbejder- eller producentkooperativer, navnlig inden for anlægsbranchen i Göteborg 1918-21 og Örebro 1921-25, inden for stenindustrien i Bohuslän fra 1926 og siden i Stockholms-området i 1930'erne (Andersson 1950:49, Jerlström 1993, Kronheffer 1981:19, Sjöo 2011:214-216). Flere af disse virksomheder gik i øvrigt til grunde efter få år, mens andre blev etableret med en millionomsætning gennem årtier, herunder bl.a. Byggnadsindustri i Göteborg og ABKS (Andelsföreningen Bohusläns Kooperativa Stenindustri).

I løbet af 1930'erne blev SAC officielt mere kritisk, også selv om SAC-medlemmer navnlig i Stockholm-regionen 1933-1935 på dette tidspunkt stod bag en række nystiftede kooperativer, der blev udsat for en massiv blokade fra LO-fagbevægelsen. På sit højdepunkt og på landsplan beskæftigede disse ifølge SACs egne opgørelser ca. 1000-1200 personer, heraf knap halvdelen SAC-medlemmer (Kronheffer 1981).

Med principprogrammet fra 1952 blev tonen igen klart positiv og navnlig producentkooperation blev gjort til et bærende element i SACs officielle skrifter; også selv om det ikke er dokumenteret noget sted, at hverken SAC som organisation eller som enkeltpersoner i denne periode var involveret i noget særligt omfang i konkrete kooperativer – hvorfor bl.a. Falk (1998:123) direkte har kaldt SACs daværende kooperativ-engagement for en ”papirkonstruktion”. Selv om SAC således diskursivt beholdt tanken om arbejderforvaltede virksomheder selv under kapitalismen og f.eks. så sent som 1982 gik ind for oprettelse af et kreditinstitut med henblik på at støtte denne virksomhedsform (SAC 1982:6-7), gled den alligevel gradvist ud af den officielle diskurs – for først at blive genoplivet med debatten om det såkaldte ”registerkooperativ” for papirløse indvandrere 2012-2013 og desuden som et skræmmebillede bl.a. i Sjöös 100-årsskrift, hvor SAC-medlemmers engagement i navnlig 1930'ernes kooperativer omtales som ”lik i garderoben” og ideologisk påvirkning fra småborgerlig ”entreprenörsanda” i en desperat situation med massearbejdsløshed (Sjöo 2011:213). Eller med andre ord en markant desavouering sammenlignet med f.eks. SACs 40-årsskrift fra 1950, hvor de kooperative forsøg blev omtalt som ”socialistiskt banbrytande framstöt av stor betydelse” (Andersson 1950:50).

Producentkooperation mellem to hovedorienteringer

Umiddelbart kan synspunkterne dermed siges at variere i takt med vekslingen mellem de to strategiske hovedorienteringer. En nærmere gennemgang viser dog også betydningen af flere andre faktorer, primært i forbindelse med den konkrete og varierende opbygning af de faktiske kooperativer, som SAC har forholdt sig til – men også f.eks. skiftende eksterne vilkår, herunder forholdet til LO samt udviklingen i den bredere kooperative bevægelse. Mens flere af 1920'ernes kooperativer (og navnlig ABKS i Bohuslän) f.eks. fra starten blev etableret som et ligeværdigt samarbejde mellem medlemmer af SAC og LO og med officiel støtte fra begge organisationer (Sjöo 2011:221-226), var klimaet noget anderledes i 1930'erne, hvor LO forsøgte at fryse SAC-medlemmer ud fra de enkelte arbejdspladser – inkl. LO-kontrollerede kooperativer – kulminerende i en blokade fra 1935 mod de syndikalistiske kooperativer, som både blev hindret i at modtage materialer og tiltrække arbejdskraft. Ikke desto mindre har SAC gennemgående stået for en selvstændig position i forhold til den kooperative bevægelse og dens forskelligartede udtryksformer – f.eks. udtrykt ved, at SAC også i de mest positivt indstillede perioder a) lagde hovedvægt på producent- frem for konsumentkooperation, b) klart satte Kooperation i relation til målet om socialisme gennem producenterens overtagelse af produktionsmidlerne og endelig c) løbende tog afstand fra tendenser inden for KF, der f.eks. ville lægge hovedvægt på forbrugersamvirket (Severin 1925:9) eller omvendt ikke ville give forrang til den ene form frem for den anden (Fridell 1944).

Prefiguration – eller blot praktisk social værdi her og nu

På trods af de varierende synspunkter over tid, har SACs syn på kooperativer således til enhver tid taget udgangspunkt i organisationens socialistiske sigtemål – hvad jeg især finder vigtigt i et prefigurativt perspektiv. Til gengæld ser jeg det også som klart, at parolen om producentkooperation over tid – bortset til en vis grad fra 1950'erne, hvor den spillede en stor rolle i teorien, men en ubetydelig i praksis – har spillet en underordnet rolle i SACs selvforståelse. Dette i modsætning til navnlig registermetoden, der over en lang periode både praktisk og politisk var et hovedinstrument og desuden også var klart prefigurativt ladet til langt op i 1920'erne og som dertil siden blev implementeret navnlig i skovindustrien, omend i udtyndet form. På intet tidspunkt har producentkooperation spillet en tilsvarende rolle med konvergens mellem teori, praksis og prefiguration – fra 1950'erne er der som nævnt ingen tegn på noget reelt engagement fra SACs side i konkrete kooperativer af hverken producent- eller

konsumenttypen, og i 1920'erne var det klart registermetoden frem for kooperativer, der diskursivt fremstod som den socialistiske hovedstrategi for SAC som bevægelse. I forhold til de enkelte og konkrete kooperativer, som SAC-medlemmer har involveret sig i, er billedet mere sammensat. Enkelte synes primært at være ideologisk inspireret, dvs. med sigte om at vise i praksis, hvordan de faglige organisationer kunne være med til at indrette produktionen i et fremtidigt socialistisk samfund (f.eks. Örebro Kooperativa Byggnadsförening 1921-1925 jf. Jerlström 1993:6-7). For flere af kooperativerne i 1930'erne synes det primære dog snarere at være praktisk og social værdi i en krisesituation – men at dette til gengæld heller ikke var at foragte (Sjöo 2011:220, SAC 1935:18, Lund 2001:59), og at det dertil også kunne være en nyttig øvelse i selvforvaltning (Kronheffer 1981:22-25). En særlig problemstilling synes her både i 1920'erne og 1930'erne at være den konkrete juridiske og strukturelle indretning, hvor navnlig hybride virksomhedsformer med en kombination af både medarbejder-ejere og ansatte lønarbejdere (de førstnævnte dertil typisk syndikalister og sidstnævnte typisk socialdemokrater) flere gange synes at have voldt problemer pga. disse indbyggede skævheder (Jerlström 1993:10, SAC 1935).

Opsummering

Mens synet på kooperativer i prefigurativ og strategisk betydning således i høj grad er varierende over tid og bevæger sig i takt med de to strategiske hovedorienteringer, er der med andre ord også i SACs diskurs en klar tendens til løbende pragmatiske vurderinger og læring – der konkret anerkender, at en del arbejderkooperativer i praksis langt fra har været den virkeliggjorte socialisme, men alligevel i varierende grad har kunnet være klart påvirket af socialistiske idealer. Dette træk er f.eks. også til stede i nyere tid som hos Sjöo (2011:221-226), der er overvejende negativ til producentkooperation, men som ikke desto mindre fremhæver Bohuslän-kooperativet ABKS som et andet og mere positivt eksempel på SACs engagement i kooperativer.

På baggrund af ovenstående vil jeg således hævde, at der hos SAC gennemgående – dvs. som nævnt også på tværs af de to strategiske hovedorienteringer – findes to hovedsynspunkter, der indrammer den sociale entreprenørskabsdiskurs. På den ene side en anerkendelse af, at der kan være forskel på teoretiske ønsker og på den praktiske udførelse, og at dette potentielt kan resultere i spændinger mellem en renlivet lære om klassekamp på den ene side og behovet for en daglig indtægt på den anden side – herunder navnlig risikoen for at kompromittere idealerne under indtryk af en fortsat kapitalistisk omverden. På den anden side en antagelse om, at det – givet en

række forudsætninger og principper om bl.a. transparens, arbejderkontrol og fravær af udbytning (SAC 1935) – faktisk kan være fuldt muligt at kombinere forretningsmæssig aktivitet med et sigte om social værdiskabelse både på kort og på lang sigt. Eller som den mangeårige SAC-aktivist og Arbetaren-redaktør 1950-1967 Evert Arvidsson udtrykte det i sin opsummering af Bohuslän-kooperativet, som han i sin tid selv var med til at starte:

”Grunden för oss var att företaget skulle ge vinst. Låt mig definiera begreppet i det här sammanhanget. Företaget skal ge lön åt dem som jobbar där, en lön som är jämförbar med den som utgår vid likartade företag. ... Inte främst för att få mera pengar, högre vinst i kapitalistisk mening. Nej, målet är, och det måste vara medvetet hos alla arbetare som försöker sig på något sådant, en bättre arbetsform, en form som är mera frihetlig, som ger bättre uttryck åt förmågan att medverka och skapa.” (Arvidsson 1981:29-30)

4.2.3. A-kasserne

Da et enigt dansk folketing på tværs af partiskel i 1907 vedtog loven om delvis statsliggørelse af de hidtil selvstændige arbejdsløshedskasser, skete det under protest fra datidens danske syndikalister, der vendte sig skarpt imod åbningen for statslig kontrol og kravet om adskilt økonomi mellem fagforening og a-kasse (Abrahamsen, Holm og Hornemann Møller 1986). Da den nye svenske socialdemokratiske regering i 1934 fremlagde forslag om en tilsvarende ordning, lød en tilsvarende kritik fra de svenske syndikalister, der allerede tidligt brugte Danmark som et skræmmebillede på classesamarbejde, overenskomstsysteem samt halvstatslige a-kasser (Pedersen 1997).

I tråd med bl.a. Harrisons skelnen mellem ”politics of demand” og ”politics of the act” og Dahlkvists ditto mellem statssocialisme og ”rörelsesocialism”, stod syndikalismen på dette punkt dermed historisk for den sidstnævnte tendens med vægt på autonomi, selvorganisering og selvfinansiering frem for krav om statslig og offentlig redistribution, som de anså for at grundlæggende lade classesamfundet og den private ejendomsret til produktionsmidlerne forblive intakt. På trods af, at der i 1934 fandtes en kritisk masse på samlet 40.000 organiserede syndikalister i Sverige – dvs. lige så mange personer som det samlede medlemstal i de danske a-kasser i 1907, da der blev åbnet for statsstøtte (Jensen, Per 1986:22) – tyder intet i empirien imidlertid på, at SAC på noget tidspunkt indtil da var gået ind for dannelsen af en a-kasse overhovedet, hverken en autonom eller en statsanerkendt. Dels var SACs fokus primært på kampen for nedsat arbejdstid og mod akkordsystemer, der drev arbejdstempoet i vejret – dels blev a-kasserne generelt afvist som udtryk for reformisme og forsoning med kapitalismen, hvor arbejderne blot ”uppehålla sitt eget armod” (SAC 1918:3). I stedet var fokus på mobilisering af ledige til massedemonstrationer og politiske aktioner og

kampagner imod regering og arbejdsgivere, samt på konstant pres både på landsplan og på de enkelte arbejdspladser for at nedsætte arbejdstiden og dele det eksisterende arbejde (Falk 1998, Andréasson 2008 m.fl.).

For SAC var ledighed et resultat dels af industrielle rationaliseringer, dels af kapitalismens egne kriser først i kølvandet af den første verdenskrig og siden som følge af den globale depression fra 1929. Desuden blev ledigheden opfattet som et politisk våben imod arbejderklassen, idet de ledige kom til at udgøre en ”reservehær”, som arbejdsgiverne brugte til at holde lønninger nede og som rekrutteringsgrundlag for strejkebrydere – i øvrigt sekunderet af den statslige Arbetslöshetskommision (AK), der var bemyndiget til at igangsætte såkaldt nødhjælpsarbejde; typisk større anlægsarbejder og skovarbejde, men til en løn, der ikke måtte være højere end den laveste lokale løn, hvor arbejdet foregik (Andréasson 2008:46). For SAC, der især stod stærkt blandt netop anlægs- og skovarbejdere, var det en voldsom provokation, at offentlige midler på denne måde blev brugt til, hvad de opfattede som en slags ”slavearbejde”, der bidrog stærkt til at holde lønningerne nede – og desuden at AK ved flere anledninger også sendte ledige i arbejde i konfliktramte virksomheder (Sjöo 2011:124-125).

Pragmatisme frem for prefiguration

Med andre ord var SAC i organisationens første 30 år langt fra at opfatte a-kasserne som nogen form for prefigurativt projekt, ikke mindst baseret på de konkrete erfaringer med statens politik overfor arbejdsløse. Spørgsmålet om kompensation ved ledighed var imidlertid meget påtrængende, idet nøden var stor som følge af lange perioder med massearbejdsløshed – i 1920'erne og 1930'erne op imod 25% og selv i de bedre år sjældent under 10% (Andréasson 2008:57 m.fl.).

Inspireret bl.a. af den belgiske by Ghent fra 1901 og af nabostaten Danmark fra 1907 havde de svenske LO-forbund længe kæmpet for offentlig støtte til arbejdernes egne og frivillige arbejdsløshedsforsikringer ud fra en tanke om dels at kunne øge det samlede støttebeløb, dels om at bevare indflydelse på forvaltningen af politikken over for arbejdsløse. De svenske syndikalister gik dog de danske principielt imod tanken om, at staten skulle kunne stille krav til de lediges organisationer – selv om der internt var diskussioner om forskelligartede løsninger, der kunne bruges til SACs fordel (Falk 1998:94-96). På trods af SACs grundlæggende skepsis til a-kasseloven, vandt pragmatismen alligevel frem i takt med, at flere i bevægelsen så muligheder i krydsfeltet mellem staten og selvfinansieringen. På kongressen i 1942 blev der derfor vedtaget et kompromis om, at enkeltmedlemmer af SAC godt kunne gå ind i en eksisterende fag-

lig a-kasse, og at lokalafdelinger af SAC i princippet også fik ret til at selv oprette en ny og tværfaglig a-kasse – men at SAC som helhed ikke kunne gå ind for det nuværende system, bl.a. fordi det ville være for dyrt i forhold til resultaterne, men også pga. betænkeligheder ved begrænsningerne for understøttelse til sæsonarbejdere samt muligheden for at anvise ledige medlemmer til konfliktramt arbejde (SAC 1951:5). Efter den anden verdenskrig satte SAC en ny udredning i gang, der i 1951 konkluderede, at der i mellemtiden både var opnået større rettigheder for sæsonarbejdere, og at ledige fra 1950 ikke længere ville kunne tilbydes konfliktramt arbejde. Desuden oplevede SAC-medlemmer angiveligt ofte diskriminering i de LO-kontrollerede a-kasser, mens SAC omvendt oplevede medlemstab pga. fraværet af egen a-kasse. På dette grundlag vedtog SAC at oprette sin egen a-kasse i 1954, dog på tværfagligt grundlag – eller som det hed, ”SAC:s organisationsform följer klasslinjen” (SAC 1951:3-7).

Diskursivt var der på denne måde sket et klart skred fra konfrontation til forsoning med de statsanerkendte a-kasser, og SACs holdningsændring blev da også en alvorlig anstødssten for den internationale syndikalistiske sammenslutning IWA, der så det som en kapitulation over for den borgerlige statsmagt og reformismen som ideologi (Larsson 1954:38), hvorpå det kom til et gensidigt og i dag stadigvæk eksisterende brud, der dog i øvrigt også fandt sted på baggrund af andre uenigheder (Gardell 1993). SAC selv insisterede dog på, at der kun var tale om en ændret taktik:

”[Ä]ven bildandet av denne kassa är och tillhör den praktiska linjen, en praktisk åtgärd från rörelsens sida. SAC har därmed inte erkänt staten som någon auktoritet. Men SAC har gett sina medlemmar möjlighet att åtnjuta samma trygghet ved arbetslöshet som de reformistisk organiserade. SAC har med bildandet av en arbetslöshetskassa gett SAC:s medlemmar möjlighet att få del av den statsunderstöd – skattemedel – som tilldelas de arbetslösa.” (SAC 1963:40-41).

Fra forsikring til nyt autonomiprojekt?

I et socialt entreprenørskabsperspektiv var a-kassespørgsmålet dermed aldrig nogen offensiv eller prefigurativ del af et selvforvaltningsprojekt, men tværtimod primært en udefrakommende og praktisk foranstaltning – omend med klar social værdi – som SAC modstræbende tilsluttede sig. Med oprettelsen af deres egen a-kasse SAAK synes debatten om selve a-kassespørgsmålet at være forsvundet, mens stadigt større dele af arbejdsstyrken blev omfattet af ordningen med et foreløbigt højdepunkt i 2006, hvor 85% var med i en a-kasse. Fra tidligere at have fyldt rigtig meget, bliver det fra 1950'erne og de næste 5 årtier kort sagt et ikke-spørgsmål, hvor a-kassen blot bliver en del af den samlede medlemskabspakke og en adgangsbillet til støtte under ledighed. SACs a-kasse blev kort sagt en forvalter af et hjørne af velfærdsstaten, omend det både

mutualistisk- og autonomt-klingende motto fra 1954 blev bibeholdt; ”för inbördes hjälp kamrater emellan”.

Hvor SACs politik på andre områder som nævnt synes at svinge mellem to hovedorienteringer, er dette ikke helt tilfældet i synet på a-kasserne. Der er her snarere tale om en lang periode med en kritik og en lige så lang periode med accept – eller med andre ord at organisationen først er afvisende ud fra et klassekampsperspektiv, hvorefter den selv opretter en a-kasse på et tidspunkt, hvor SAC også på andre områder anerkender en række træk ved det nye svenske ”folkhemmet”, der kan bruges til medlemmernes fordel.

Med andre ord er det slående, at prefiguration diskursivt i forhold til a-kasserne fremstår som et helt fraværende perspektiv, og at selv et mindre vidtgående selvforvaltnings- eller autonomiperspektiv kun i meget begrænset omfang synes til stede. Først i 2006 antydes kortvarigt en autonomidiskurs, idet den borgerlige regering påfører a-kasserne en markant kontingentstigning eller i praksis en seksdobling, der på halvandet år fra 2006 til 2007 får i alt 8% eller over en halv million medlemmer til at forlade deres a-kasser (Kjellberg 2009:481) og konkret flere tusinder af SAAK-medlemmer. I protestkampagnen mod lovforslaget blev det her centralt i SACs løbesedler og generelle argumentation, at selve a-kassesystemet var et selvfinansieret system og en forsikringsform, som lønmodtagere havde indbetalt til i årtier og desuden et værn imod løndumping (SAC 2006). På intet tidspunkt har jeg fundet en mere offensiv argumentation end dette fra SACs side om det positive ved a-kasserne – og hvor vægten i øvrigt udelukkende lægges på de ikke-statslige sider, dvs. intet om hverken skattefinansiering eller om statsrefusion. Ikke desto mindre ser jeg her – omend i kimeform – en antydning af, hvordan en ny selvforvaltningsdebat i et socialt entreprenørskabsperspektiv kunne starte med at stille spørgsmålstejn ved den rådende balance (eller ubalance) mellem stat, marked og civilsamfund; eller som det hed i et debatindlæg på Arbetaren.se under overskriften ”Ta tillbaka a-kassan från staten”:

”Fackföreningsrörelsen borde [...] göra en djupgående omvärdering av sin inställning till arbetslöshetsförsäkringen. Problemen med a-kassan beror på dess roll som halvstatlig myndighetsutövare. [...] Skulle inte facken i stället helt kunna ta över inkomstförsäkringen? [...] En sådan flexibel lösning skulle kunna tackla dagens arbetsmarknads mångfald av anställningsformer och ha en stor roll i en vitalisering av fackföreningsrörelsen och öka dess relevans och attraktionskraft.” (Heymowski 22.4.2010)

4.2.4. Opsummering

Hvor SACs principprogrammer som beskrevet især fra 1922 til 2009 er præget af et

prefigurativt perspektiv i form af tanker omkring, hvordan SAC skal initiere nye organisationsformer, der peger frem imod en ny samfundsform – dvs. hvad jeg opfatter som SACs sociale entreprenørskabsdiskurs – peger diskursen omkring tre udvalgte nedslagspunkter i retning af, at denne form for entreprenørskab ikke er helt ligetil at realisere. Af de tre tiltag er det således helt klart a-kassen, der indtil videre er den længstvarende og mest velkonsoliderede organisationsform, men samtidig også det eneste af de tre tiltag, der netop ikke kan siges at have haft prefigurativ eller endsige offensiv karakter og som snarere er blevet påtvunget SAC pga. konkurrencen fra LO-forbundene og som en del af den nye velfærdsstat. Dvs. den modsatte bevægelse af både kooperativer og registermetoden, der for SAC snarere var prefigurative i starten, men som i hvert fald foreløbigt endte med at på hver sin måde blive en del af det etablerede system – i den grad de overhovedet fik gennemslag i nogen stabil form. At a-kassespørgsmålet skiller sig ud fra de to andre tiltag, mener jeg også er illustreret ved, at diskursen omkring dem skiller sig ud ved en ensidig bevægelse fra forudgående kritik til efterfølgende accept af tingenes tilstand, mens diskursen omkring de to andre følger sig ind i et mere overordnet mønster for vekselvirkning mellem to strategiske hovedorienteringer med vægt på enten overtagelse eller opbygning – dvs. perioder med 1) fokus på ”ren” klassekamp og behovet for umiddelbar overtagelse af, hvad virksomhedsejere parasitært har frarøvet arbejderklassen og perioder med 2) fokus på forberedelse og opbygning af organisationsformer, der både skaber umiddelbar og praktisk social værdi, men som også peger fremad mod en ny samfundsindretning.

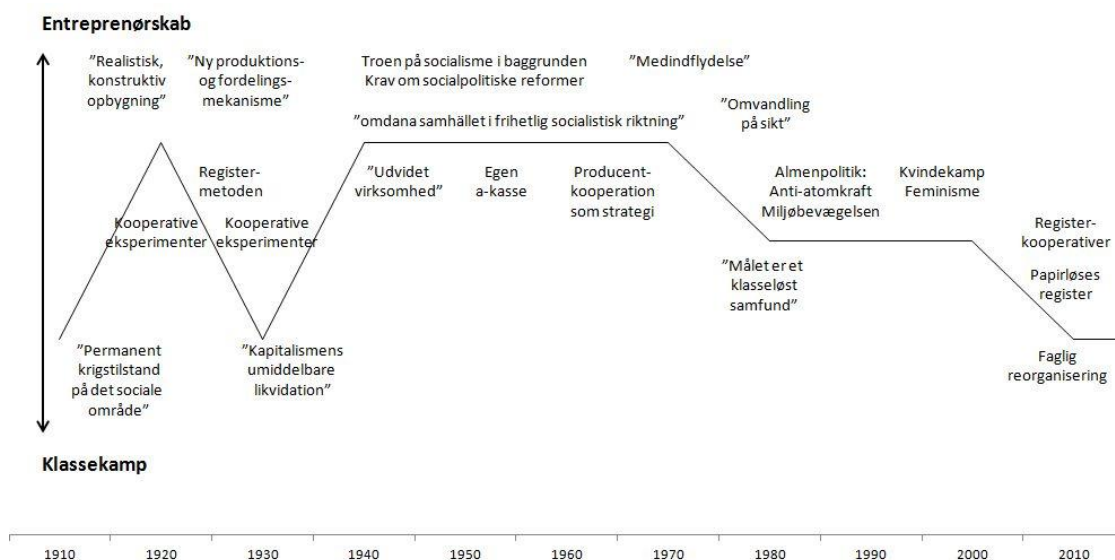
De tre nedslagsområder kaster på denne måde lys over den overordnede samfundsudvikling og hegemonikamp, der i stigende grad fra 1930'erne syntes at blive vundet af navnlig socialdemokratiet – men også på det forhold, at der netop fandt kampe sted; herunder at udviklingen langt fra var lineær og at SAC i høj grad levende og løbende har forholdt sig til de skiftende vilkår i både medspil og modspil med andre bevægelser. Hvor de tidlige og autonome a-kasser således fra 1930'erne blev delvist statsliggjorte og fastholdt som en central, men frivillig samfundsinstitution frem til i dag, gik kooperativbevægelsen fra at være en udifferentieret del af arbejderbevægelsen – der bl.a. gjorde det nærliggende for syndikalister at eksperimentere med forskellige former for producentkooperation – over til en vidtforgrenet, men samtidig etableret del af samfundsøkonomien, hvis samfundsforandrende potentiale og tiltrækningskraft gradvist synes blegnet. I forhold til denne bredere forankring forblev registeret et specifikt syndikalistisk tiltag, der i de første årtier betød konkrete sociale forbedringer for tusindvis af arbejdere (alene 1916-1920 var over 6.200 arbejdere omfattet af

registeret, ifølge Persson 1975:331), men som efterhånden blev fortrængt og til sidst indkapslet af overenskomstsystemet som en rest-syndikalistisk ø inden for skovbruget – før det igen blev taget op fra 2005 i forbindelse med organisering af papirløse migrantarbejdere og på et stadig mere dereguleret arbejdsmarked, samt som del af en bevægelse i SAC for ”faglig reorganisering” med erklæret mål om at genoplive klassiske kampmetoder fra SACs tidlige stiftelsesår.

I et socialt entreprenørskabsperspektiv og i kraft af min empiriske gennemgang ser jeg det her som veldokumenteret, at SAC diskursivt og selv under indtryk af det socialdemokratiske hegemoni fra 1930'erne således både har fastholdt og videreudviklet en dedikation til en ny samfundsform med en helt anden sektorindretning, samtidig som organisationen selv praktisk og entreprenant – omend i vekslende grad gennem tiden – har forsøgt at opmuntre prefigurative organisationsformer som ikke mindst registermetoden og dertil i perioder engageret sig i opbygning af kooperativer; også selv om erfaringerne med de sidstnævnte har været blandede og både samtidig og efterfølgende kontroversielle i forhold til SACs langsigtede strategi for socialisme.

På baggrund af min diskursanalyse i et framing-perspektiv og yderligere kvalificeret af de tre nedslagspunkter har jeg konkret forsøgt at illustrere udviklingen i SACs entreprenørskabsdiskurs ved hjælp af figur 5, der viser udsvingene mellem de to strategisk-prognostiske hovedorienteringer inden for rammerne af den overordnede diagnosticering og afvisning af såvel statsmagt som privatkapitalisme – med det gennemgående sigtemål at erstatte den rådende sektoropdeling med en ny samfundsform baseret på socialisering og demokratisering af produktionen med udspring i organiseringen på arbejdspladserne frem for i parlamentet.

Figur 5: Collective action frame: SAC 1910-2013

4.3. Social kontekst og praksis

Hvor Benford og Snows framingsperspektiv som vist ovenfor har hovedvægt på tekst- og politisk indholdsanalyse, lægger Spicer og Böhm snarere op til en analyse af de forskelligartede arenaer, der i min undersøgelsesmodel udgør rammen for selve framingsprocessen.

I forhold til navnlig den ene af de to dimensioner, de forestiller sig – konkret den horisontale lokalitetsdimension med arbejdspladsen og civilsamfundet som modpoler – ser jeg i høj grad et nærmest fuldstændigt sammenfald mellem denne og hvad jeg til nu har beskrevet som en veksling hos SAC mellem perioder med en bredere orientering og en orientering imod klassekamp. Sat op imod den konkrete figur, vil jeg dog samtidig understrege, at SAC igennem hele bevægelsens levetid og i kraft af at være en fagforening altid har haft en grundlæggende orientering imod arbejdspladserne og dermed til venstre på lokalitetsaksen, men at de ikke desto mindre i perioder – og navnlig i organisationens officielle diskurs som udtrykt i programmer, publikationer m.v. – har bevæget sig til højre ad akse og over mod en bredere orientering imod civilsamfundet og engageret sig f.eks. i kampagner imod atomkraft, racisme og forurening samt for international solidaritet, urfolksrettigheder m.v. – eller som i den første halvdel af 1900-tallet imod militærvæsen, fascisme, drukkenskab og for præventionsmuligheder (Pedersen 1997:74).

I forhold til den anden og vertikale dimension – strategidimensionen med modpolerne politik/infrapolitik – ser jeg også denne som i udgangspunktet velegnet til at kaste lys over selve den måde eller rettere sagt forskellige måder, hvorpå SAC har udøvet sin aktuelle og skiftende orientering. Nærmere bestemt mener jeg, at SAC strategisk har sit udspring helt nederst på akse som en infrapolitisk bevægelse med en antiautoritær og anticentralistisk orientering og med udtrykkelig vægt på betydningen af medlemmernes egen indsats og direkte aktion frem for på udpegede repræsentanter og på udviklingen af detaljerede programmer. Som bl.a. Persson (1975), Falk (1998) o.a. har dokumenteret, skete der alligevel så småt en gradvis bevægelse opad på strategidimensionen fra omkring 1916 i retning af større formalisering bl.a. med øgende vægt på betydningen af studier, forberedelse og indsamling af statistik, herunder både i forbindelse med registermetoden, men også f.eks. med vægt på grundig forberedelse af aktioner såsom strejke, sabotage, blokader m.v. frem for en mere spontanistisk orientering. I 1928 var SAC endda i forhandlinger med LO om en mulig fusion og samling i en enhedsorganisation, bl.a. under indtryk af det fremvoksende overenskomstsysteem, som her evt. kunne påvirkes af større samling i

arbejderbevægelsen (Karlsson og Warlenius 2012:30, Lund 2001:51-52) – dvs. en yderligere bevægelse opad i figuren. Forhandlingerne kuldsejlede, og resultatet blev bl.a. en splittelse af SAC, hvor de mest LO-orienterede kræfter meldte overgang til socialdemokraterne og LO – herunder chefredaktøren for Arbetaren og SACs generalsekretær, hhv. Frans Severin og Edward Mattson – mens den modsatte fløj dannede deres egen udbrydergruppe, Syndikalistiska Arbetarfederationen (SAf). Efterfølgende slog SAC imidlertid ind på en mere klassisk og infrapolitisk orientering igen – dvs. en tur lidt ned ad strategiaksen, der til gengæld var med til igen at bane vej for en samling af SAf og SAC fra 1938. Ironisk nok det samme år som underskrivelsen af Saltsjöbadsaftalen, der beseglede institutionaliseringen af klassesamarbejdet under socialdemokratisk hegemoni og ledte SAC i retning af en nyorientering.

Fra et historisk højdepunkt i 1930'erne for den frit udfoldede syndikalisme – bl.a. med over 40.000 organiserede medlemmer fordelt på to konkurrerende organisationer (SAC og SAf) og en uforsonlig holdning til den rådende kapitalistiske samfundsmodel, herunder både a-kasse- og overenskomstsyste­met – gik den genforenede bevægelse nu klart op ad strategiaksen, hvorefter den organiserede syndikalisme udtrykt ved SAC blev formelt mere integreret i det bestående system – både via den nye a-kasse fra 1954, men også f.eks. ved, at en del aktive SAC-medlemmer gik aktivt ind i kommunalpolitik – omend formelt uden for SACs organisation og på en selvstændig kommunalvalgliste kaldet Frihetliga Kommunalfolket (Falk 1998). Som bl.a. Lund (2001:142-143) har dokumenteret, er det også i netop denne periode, at SAC kraftigt udbygger sit politiske program med en udtalt positionering over for navnlig socialdemokrater og sovjetisk orienterede kommunister på en lang række sagområder – hvad der de facto udgør en bevægelse væk fra SACs oprindelige målsætning om at være en samlende klassekampsorganisation for alle arbejdere og over til en markant politisk og ideologisk bevægelse med særdeles skarpe særstandpunkter i direkte konkurrence med mere partipolitisk orienterede retninger.

Kombinationen af de ovenstående tendenser til formalisering og en langt mere udtalt politisk strategi frem for kun en fagligt-økonomisk – sammen med SACs status i perioden som en formel overenskomstpart inden for skovbruget frem til 1970'erne – mener jeg samlet taler for at i stigende grad fra 1940'erne, men dog navnlig fra 1950'erne placere SAC relativt højt og stabilt på strategiaksen, i sammenligning med SACs positioner i mellemkrigstiden. Først fra 2000-tallets ”faglige reorganisering” med klar infrapolitisk orientering imod lokalt forankrede og aktivistiske modstandsformer og en udtalt kritik af påståede tendenser til professionalisering af den juridiske

medlemsbistand – kombineret med et nyt og slanket principprogram med vægt på et snævert klassekampsfokus frem for almenpolitiske markeringer over et bredt felt – vil jeg argumentere for, at SAC igen tilsyneladende har bevæget sig markant ned ad strategiaksen og desuden til venstre på lokalitetsaksen. Omvendt er også reorganiseringen – i lighed med SACs andre perioder – et omstridt felt, der er udsat for mytedannelse og et vist omfang af retouchering af fortiden (jf. bl.a. Falk 2012). Rent diskursivt er det til gengæld en klar bevægelse, også hvis den ikke fuldt ud beskriver SACs reelle sociale praksis i forhold til de eksisterende institutioner som f.eks. at gå med sagspapirer til arbejdsretten frem for til blokade imod den lokale arbejdsgiver.

Det hører dog klart med til historien, at selv om jeg således vil placere SAC i efterkrigstiden en god del højere end SAC i mellemkrigstiden, er de her stadigvæk milevidt fra LO, der både tidligt og aktivt omfavnede centraliserede forhandlinger med arbejdsgiverne, et udstrakt og formaliseret samarbejde med det socialdemokratiske regeringsparti samt opbygningen af et stort organisationsapparat baseret på lokale tillidsrepræsentanter med formelle rettigheder og pligter. Så langt har SAC aldrig bevæget sig ud af strategiaksen – tværtimod har de kun i meget ringe grad udviklet former for hierarkisk repræsentation og delegering af myndighed til såvel talspersoner, tillidsrepræsentanter som folkevalgte, ligesom de både praktisk og teoretisk har fastholdt en grundlæggende skepsis over for den slags politiske udtryksformer – herunder opereret med selvpålagte begrænsninger såsom en bevidst kritisk distance til parlamentarisk arbejde og principiel modstand mod formaliserede overenskomst-indgåelser frem til 1938 (Lund 2001:68) og siden markant skepsis imod samme. På baggrund af disse betragtninger – og i øvrigt sammenholdt med min analyse af SACs ”collective action frame” – mener jeg derfor, at de i efterkrigstiden frem til 2000-tallet hører til omtrent midt på modellens strategidimension.

4.3.1. Opsummering

Umiddelbart fremstår Spicer og Böhms model således som velegnet til en overordnet kortlægning af SACs sociale praksis, som den ser ud i lys af de to udvalgte dimensioner. I den grad modellen ikke selv er baseret på bestemte forventninger til en bestemt dynamik, kan den desuden i al sin enkelhed implicit også være med til at kaste lys over de skiftende eksterne forhold, som bevægelsen har opereret under.

Udover den nok så vigtige grundantagelse, at managementdiskurser konstant vil blive udfordret på mange forskelligartede måder, er der i modellen således ingen udbygget antagelse om, hvordan de samfundsmæssige rammebetingelser i øvrigt vil udvikle sig.

Implicit tyder en gennemgang af SACs udvikling i lys af modellen dermed på, at selv om SAC på et tidligt tidspunkt blev etableret som en infrapolitisk og arbejdspladsrettet bevægelse, blev organisationen siden mødt af et mere indskrænket handlingsrum navnlig på arbejdsmarkedet, men også samfundspolitisk i form af flere konkurrerende strømninger inden for arbejderbevægelsen og et deraf følgende større pres for positionering i forhold til både taktik, strategi og ønsket samfundsmodel, hvor klassisk vestlig og ”rå” kapitalisme stod over for nye socialdemokratiske velfærdsstater samt forskellige og typisk sovjetisk-inspirerede etpartistater af stalinistisk model. I denne situation var SAC sat under et stort pres – men på et tidspunkt, hvor det også syntes muligt at se nye udfoldelsesmuligheder i form af en større formalisering og integration i det nye arbejdsretlige system og måske endda også den (kommunal-)politiske scene. Først over to årtier efter den anden verdenskrig – og hele 30 år efter Saltsjöbadsaftalen – opstod der igen større samfundsmæssig bevægelse, samtidig med SACs ”indre revolution”, hvor organisationens traditionelle sociale forankring blev udskiftet til fordel for nye grupper og faglige metoder, der efterfølgende og navnlig fra 1990'erne førte til øget intern debat omkring behovet for nye kollektive forankringer. Men netop fordi Spicer og Böhm ikke har eksplicite forventninger til en bestemt dynamik – og snarere ser de forskelligartede modstandsformer som ligestillede og som blot forskellige værktøjer på redskabshylden – har de heller ingen begreber for eller forventning om bestemte interne konflikter og uenigheder. Ikke desto mindre viser min gennemgang tydeligt, at det ikke er uden omkostninger – f.eks. i form af afskalninger – for SAC at bevæge sig ud af enten den ene eller den anden akse i Spicer/Böhm-modellen og for så vidt også tilbage igen. Umiddelbart virker det her til, at SAC var mest ”på hjemmebane” nederst til venstre i figuren, idet bevægelserne til højre (imod civilsamfundet) eller op (i form af øget politisering) hver gang er blevet begrundet med taktiske eller påtvungne hensyn – jf. mine pointer i gennemgangen af SACs ”collective action frame”. Sådanne betragtninger kan jeg imidlertid ikke finde hos Spicer og Böhm, netop fordi deres syn på social praksis er udelukkende institutionelt, idet de hverken har blik f.eks. for interne konstruktions- og artikulationsprocesser – herunder uenighed, konflikter og magtkamp – eller for eksterne forhold som f.eks. klassestruktur og økonomisk-politiske drivkræfter. Deres bedste bud på baggrunden for f.eks. 2000-tallets faglige reorganisering kan følgelig ikke gå længere end blot en formodning om 1) et nyt og udvidet handlingsrum for igen at udfordre managementdiskurser direkte på arbejdspladsen, samt 2) et tilsvarende indskrænket handlingsrum for offentlig kamp mellem forskelligartede politiske og socialistiske

orienteringer. Hvad der konkret ligger bag, kan modellen kun gisne om – dens klare styrke forbliver den rene kortlægning og blikket for betydningen af institutioner.

4.4. Forventet dynamik

Efter således først at have set på SAC i et socialkonstruktivistisk framing-perspektiv og siden Spicer og Böhms institutionelle perspektiv, er turen nu kommet til et strukturelt perspektiv. For van der Linden og Negri samt deres respektive samarbejdspartnere Wayne Thorpe og Michael Hardt er udgangspunktet for et studie af en social bevægelse som SAC at se dem i forhold til, hvad der i deres øjne er grundlæggende samfundsforhold såsom klassestruktur og produktionsforhold og navnlig at placere dem i forhold til deraf relaterede sociale konflikter og kampe. For begge teoretikerpar er desuden forestillingen om fordisme og for Hardt/Negri også post-fordisme i produktionslivet central, hvorfor jeg også mener, at de kan supplere hinanden på trods af deres fokus på forskellige tidsperioder. Jeg vil her først gennemgå, hvad jeg anser som styrker og siden som svagheder ved de to perspektiver, idet jeg holder dem op imod empirien.

4.4.1. Styrker

At dømme ud fra SACs diskurs, som den fremgår af officielle dokumenter, fremstår de to perspektiver umiddelbart som velegnede til at beskrive, hvordan de overordnede rammevilkår har ændret sig over tid – dvs. i første omgang a) et indskrænket handlingsrum for SAC i takt med fremvæksten af fordistisk masseproduktion, universel velfærdsstat og et stærkt politisk gennemreguleret samfund, for derefter igen at byde på b) nye muligheder i takt med udbredelsen af mere decentrale og fleksible produktionsforhold, nedskæringer på velfærdsområdet samt prekariserede forhold i den fremvoksende servicebranche, herunder navnlig for papirløse indvandrere.

Modsætning mellem syndikalisme og fordisme

Af den økonomiske litteratur fremgår det således, at Sverige i løbet af SACs 100-årige levetid har gennemgået store forandringer – først i kraft af en relativt sen, men hurtig overgang fra et landbrugs- til et industribaseret samfund i løbet af 1920'erne og 1930'erne (Pedersen 1997:7-8) og siden fulgt af et højdepunkt for industriel og fordistisk masseproduktion i 1950'erne og 1960'erne (Viktorov 2010:7). I løbet af denne omvæltning gik Sverige fra at have et af verdens mest urolige arbejdsmarkeder til et verdens mest rolige, hvilket som tidligere beskrevet betød en udfordring både for

SACs aktuelle taktikker samt for organisationens strategiske mål. Hvor SAC så sent som i 1930'erne var diskursivt på offensiven og bl.a. agerede med forestillinger om kapitalismens umiddelbare likvidation og socialismens nære foreståen, blev dette perspektiv klart forrykket i efterkrigstiden, hvor målet om socialisme kom i baggrunden og fokus i stedet defensivt kom til at ligge på, hvad der snarere og måske kunne være med til at bryde op i de nu langt mere fastlåste samfundsstrukturer.

At de fordristiske produktionsforhold var i klar modsætning til SACs ønsker om en grundlæggende decentral og dertil demokratisk bestemt produktion er også tydeligt al den stund, at SAC for det første både opstod og også overlevede netop de steder, hvor centraliseringen var mindst fremskreden – nærmere bestemt i anlægs-, mine- og skovindustrien, der bl.a. var kendetegnet ved svært kontrollabelt arbejde (Pedersen 1997:86) – og for det andet at det netop var disse steder, der blev centrale i de nye og ”vilde” strejker og protester fra 1960'erne og 70'erne imod yderligere rationalisering i alliance med den socialdemokratiske reformisme (Berggren 2010).

At SAC i modstrid med forventningen hos Thorpe/van der Linden faktisk overlevede, taler således ikke imod selve modsætningsforholdet, men snarere for, at det trods alt ikke var dødeligt. Hvor en del af forskningen og navnlig Blomberg (1993 og 1995) – i øvrigt sekunderet af van der Linden selv (1998) – her lægger vægt på bl.a. den kulturelle og identitetspolitiske faktor i forhold til SACs overlevelse, er der imidlertid også andre, der påpeger strukturelle faktorer; nærmere bestemt de særegne kendetegn ved svensk økonomi og her specifikt eksistensen af en storindustri domineret af basisindustrier som hovedregel uden for de store byer og tæt på agrarsektoren (Pedersen 1997:25). Basisindustrier, der forblev arbejdsintensive til helt op i 1970'erne, hvor en omfattende mekanisering betød en nedbemanding med 80% af arbejdsstyrken på området over kun 15 år (Sjö 2011:305). Med andre ord overlevede SAC i flere årtier ud over det forventede, men beholdt uagtet sin sociale basis blandt anlægs-, mine- og skovarbejdere, der helt frem til mekaniseringen udgjorde 2/3 af medlemsskaren. Fra 1976 til 1981 kom andelen for første gang ned på under halvdelen med 45% og siden gradvist til kun 24% i 1990 (Sjö 2011:305).

Prekarisering og nye modstandsformer

På dette tidspunkt begynder imidlertid svensk økonomi at omstilles i tråd med Negris beskrivelser, dvs. vækst i nye serviceerhverv i både offentlig og privat sektor – hvilket for SAC betød, at tabet af gamle kernegrupper rent talmæssigt blev opvejet af en tilsvarende vækst inden for serviceerhvervene, dog samtidig spredt ud over langt flere

brancher og typisk forankret i langt mindre kollektiver eller endog enkeltpersoner. På linje med Negris egne ræsonnementer har SAC i organisationens skrifter ved flere lejligheder argumenteret for, at den bredere omlægning af produktionsforholdene i 1970'erne skyldtes en kombination af mindsket overskud i den private sektor, øgende gæld og underskud i offentlig sektor samt modstand og ”vilde” strejker blandt flere arbejdergrupper i protest mod monotont arbejde og umyndiggørelse (SAC 2004:4), dvs. som resultat af et krydspres mellem arbejdere og arbejdsgivere. Ifølge denne logik gik kapitalen som resultat over til en mere offensiv kurs overfor arbejderbevægelsen – bl.a. i form af nyliberalt inspirerede krav om nedbygning af velfærdsstaten og mindre magt til fagforeninger, men også i form af mere ”sensitive” HR- og ledelsesfilosofier om at ansvarliggøre de ansatte over for produktionen i kraft af medinddragelse, nye samarbejdsformer og tværgående grupper frem for fordismens dyrkelse af centraldirigeret og udstrakt arbejdsdeling. Sidstnævnte pointer er bl.a. i høj grad tematiseret af Torfi Magnusson, der i en årrække var redaktør af SACs medlemsblad Syndikalisten og desuden en af kræfterne bag den ”faglige reorganisering” fra starten af 2000-tallet (Wåg 2008, Magnusson 2003). Der er her tale om tanker, som jeg langt på vej mener flugter med både 1) Negris identifikation af biopolitiske produktionsforhold – udtrykt f.eks. ved udsagn som ”Den kapitalistiska exploateringen stannar inte längre vid vår fysiska arbetskraft, den gör även nu anspråk på vår lojalitet, vår fulla uppmärksamhet och kreativitet.” (SAC 2004:14) – men også med b) udbredelsen af prekariserede arbejdsforhold inden for brancher, hvor SAC netop i nyere tid og navnlig ifølge sig selv har haft i hvert fald en vis succes med at organisere, eller med Wågs optimistiske patos:

”The re-organization of the SAC is only in its beginning but has reshaped the whole organization in a year or so and has created a level of union activity not seen within the organization since the thirties.

The syndicalist ideas of organization that had its heyday between the 1910-30's was born out of a class composition consisting of unskilled part-time and flexible jobs has had a renaissance under today's scattered production, whether one is describing it as post- or hyperfordist and corresponds to a need created by flexible employments, paperless immigrants and precarious part-time jobs. The second spring of the “other” worker's movement has begun.” (Wåg 2008)

4.4.2. Svagheder

Hvad de to perspektiver på denne måde ser ud til at kunne afdække og også forudsige på et overordnet plan, mener jeg imidlertid, at de ser ud til at mangle på det konkrete plan, når det gælder de faktiske forudsigelser for selve SAC som organisation. Nærmere bestemt, at Thorpe/van der Linden virker overdrevet pessimistiske, idet de så

begrænsninger, der hvor SAC fandt nye muligheder inden for et bredere engagement i civilsamfundet – mens Hardt/Negri omvendt virker overdrevet optimistiske, idet de ser nye muligheder over en bred kam hos deres nye og langt mere sammensatte subjekt eller ”multitude”, hvorimod SAC i nyere tid netop har indsnævret hovedfokus til klassiske arbejderkampe.

I forhold til Thorpe/van der Linden må jeg f.eks. konstatere, at SAC helt klart stadig eksisterer og dertil udvikler sig som en form for syndikalistisk organisation eller ”realsyndikalisme” med et begreb fra Peter Schöttler (Falk 1998b), dvs. i modsætning til de tos eksplicite forventning om eliminering i form af opløsning, tilpasning eller marginalisering og hvor de endda brugte den endnu skarpere formulering ”inevitably become totally marginalised” (van der Linden 1998). Ligeledes må jeg i forhold til Hardt/Negri konstatere, at SAC i 2000-tallet i hvert fald diskursivt ser ud til at have fået en ny dynamik og retning i form af en tilbagevenden til traditionel og umiddelbar klassekamp med forrang til arbejdspladsen som en kamparena – frem for som hos teoretikerparret at se åbninger overalt, hvor der er konflikt mellem ”the exceeding productivity of the multitude against the exceptionality of capitalist command” (Negri og Hardt 2009:243) og kaste sig over DIY-aktiviteter, autonome rum samt opbygning af nye selvhjælpsfællesskaber. Desuden ser det prefigurative perspektiv hos SAC mod forventning også ud til at være klart svækket de seneste år (jf. afsnit 4.1.2), ligesom organisationen ikke ser ud til at udlede praktiske konsekvenser af formodet mere udbredte biopolitiske produktionsforhold med det både immaterielle, autonome og netværksbaserede arbejde i centrum – tværtimod har de snarere med deres faglige program fra 2002 præciseret deres uenighed med denne analyse:

”Utvecklingen är inte entydig. Den svenska arbetsmarknaden går sakta mot ett högre kunskapsinnehåll, men i stora delar av världen och även inom stora sektorer av den svenska arbetsmarknaden har det senaste årtiondet snarare inneburit en återgång till strikta hierarkier och monotont arbete.” (SAC 2004:14-15).

4.4.3. Dynamik i relation til socialt entreprenørskab og prefiguration

I forhold til et socialt entreprenørskabsperspektiv – med fokus på vilkårene for forskydning mellem samfundssektorer og for betydningen af prefigurative og entreprenante initiativer – er de to teoretikerpars prognoser med deres styrker og svagheder således i hvert fald udmærkede til at sætte SACs diskursive udvikling og herunder ikke mindst deres entreprenørskabsdiskurs i relief.

Et gennemgående træk i SAC-forskningen er f.eks. problemet omkring det indskrænkede faglige handlingsrum, der i 1938 besegledes af Saltsjöbadsaftalen og

som i fire årtier fremover gjorde det svenske arbejdsmarked til et af verdens mest stabile og mindst prægede af uroligheder. Selv om der stadig var konflikter – bl.a. i form af protester imod den tiltagende rationalisering og centralistiske planlægningsforsøg – syntes samfundets etablerede sektoropdeling som konstant og med meget lidt spillerum for eksperimenter. I stedet for SACs visioner om at afskaffe lønarbejde, indføre direkte demokrati på arbejdspladserne og kooperativ produktion med sociale mål i et føderalistisk samfund uden statsmagt, blev lønarbejdet og den dertil hørende klasseinddeling tværtimod cementeret under et korporativt system med institutionelt samarbejde mellem klasserne og en kraftigt udbygget offentlig sektor.

Under de forhold var der ikke meget plads til socialt entreprenørskab i form af nye kombinationer på tværs som f.eks. hos SAC, der ville starte kooperative og kollektivt ejede virksomheder frem for de klassisk privatejede eller som tog til orde for nationalisering parret med arbejderforvaltning og dermed vakte furore hos både socialdemokrater, kommunister og de borgerlige.

Det er i denne situation, at Thorpe/van der Linden ser fordismen (navnlig i kombination med en velfærdsstat) som en dødsdom og sikker kvælningsmanøvre, mens Hardt/Negri snarere ser denne type produktionsforhold som en uholdbar tilstand, som hverken kapitalist- eller lønarbejderklassen i længden kan udholde – hvorfor de følgelig forudser og også mener at have identificeret nye klasserelationer og udbytningmekanismer; nærmere bestemt i form af biopolitiske frontlinjer, der er løsrevet fra selve arbejdspladsen og snarere forankret i de konkrete menneskers relationer.

I et strategisk perspektiv har jeg i forhold til empirien især hæftet mig ved, at forestillinger omkring prefiguration tydeligt – omend på forskellige måder – fremtræder af alle SACs principprogrammer fra 1922 til 2009, hvorefter de tilsyneladende helt udgår. De er faktisk allerede i forvejen gledet ud, så de f.eks. heller ikke fremgår af de nye faglige programmer fra 2002 og 2006. Til sammenligning var det i 1920'erne en central del af SACs selvforståelse at skabe nye organisationsformer allerede i dag, der ville pege ud over det bestående samfund og ind i et fremtidigt socialistisk. Selv i de forkætrede 1950'ere og 1960'ere, hvor SAC af flere blev beskyldt for at udskyde målet om socialisering til en fjern fremtid og i mellemtiden opmuntre en form for ”gruppekaptalisme” gennem arbejdernes – snarere end samfundets – ejerskab til produktionsmidlerne, var SAC også særdeles fokuseret på netop at skabe nye organisationsformer, der kunne pege i retning af en ny samfundsform. Først så sent som 2000-tallet er dette perspektiv om ikke helt udrenset, så i hvert fald betydeligt nedtonet og ifølge Lund (2001:192) dertil dekoblet fra organisationens daglige praksis:

”Den syndikalistiska samhällsvisionen är en sporrande motbild som för dem sätter fingret på det som är fel i dagens samhälle, men visionen har blivit en utopi, ett landet ingenstans, som hänger fritt i förhållande till hur man ska genomföra den.”

I løbet af 1990'erne gik en ny generation af unge aktivister ind i SAC, hvor de var med til at genetablere ungdomsorganisationen SUF (Syndikalistiska Ungdomsförbundet) – men bortset fra udgivelsen på svensk af de radikale økonomer Michael Albert og Robin Hahnels skrift om deltagerøkonomi eller ”participatory economics” (SUF 2002), var det ikke prefiguration i organisatorisk forstand, der optog de unge SUFere. Tværtimod synes der her snarere at være tale om en bevægelse væk fra den svenske BZ-bevægelses ”frizoner” og de daværende anarkistmiljøers angivelige vægt på ”livsstils- og identitetspolitik” og over til et nyt fokus på materiel interessekamp i skolerne, klassekamp på arbejdspladserne og antikapitalisme på samfundsplan (Lund og Warlenius 1999). Dvs. tendenser som siden blev forsøgt udmøntet internt i SAC med mål om en ”faglig reorganisering” i løbet af 00'erne, og med en selvforståelse, der handlede om et genetablere en klassekampstendens inden for fagbevægelsen overhovedet – omend ifølge kritikere som f.eks. Falk (2012:18) med fare for at sætte ”den reellt existerande syndikalismen i skuggan helt oförtjänt”.

4.4.4. Biopolitisk entreprenørskab og nye subdiskurser

Som det fremgår af ovenstående, er der i modsætning til den generelle forventning hos Negri således ikke umiddelbart tegn på, at forestillinger omkring eller udtryk for biopolitisk entreprenørskab er specielt fremtrædende hos SAC som helhed – den dominerende tendens i SACs diskurs det seneste årti synes hellere at indikere en nærmest modsat bevægelse i retning af traditionel klassekampsretorik og konkrete arbejdspladsrettede aktiviteter i klassisk forstand med vægt på styrkelse af arbejderkollektiver og mobilisering mod navngivne arbejdsgivere frem for deltagelse i f.eks. ”communal production, [...] cooperatives, or mutual help associations for the most vulnerable, migrants, the unemployed, the sick, the elderly” (Negri 2007).

Ikke desto mindre er perspektivet heller ikke fuldstændigt fraværende, selv om jeg kun vil argumentere for at kunne finde det i SACs sub-diskurser – i modsætning f.eks. til diskurserne omkring registermetoden, producentkooperation og a-kasserne, der klart var centrale spørgsmål for hele organisationen. Konkret har jeg identificeret to sådanne sagsområder, der både rummer prefigurative og entreprenante aspekter og som jeg også ser som sammenfaldende med Negris opfattelse af nye biopolitiske rum. Specifikt vil jeg fremhæve det såkaldte Planka.nu-initiativ fra 2001, der blev startet af

SACs nye førømtalte ungdomsorganisation SUF i 2001 som en bødefond for gratister i den kollektive trafik, dels initiativet Serengeti fra 2007, der er et netværk for tilhængere af fri og åben software i et solidaritets- og aktivistperspektiv.

I forhold til Negri opfatter jeg Planka.nu som et klart eksempel på både protest (imod stigende priser på kollektiv transport), men også på konkret skabelse af et nyt urbant rum, som alle kan deltage i, og som her og nu gennem direkte aktion etablerer en organisationsform, der både skaber en form for social værdi (bl.a. adgang til billigere transportmuligheder) og som også prefigurativt peger i retning af en ny samfundsform – jf. deres platform på www.planka.nu, som eksplicit taler for et samfund med fri og lige adgang til skattefinansieret kollektivtrafik, med færre kontrolinstanser og mere plads til alle såsom papirløse immigranter og endelig med vægt på miljøhensyn og non-profit-principper frem for privatisering og privatbilisme. Jeg er her helt på linje med vurderingerne hos Andersson (2004:33), der endda udtrykkeligt ser det som ”en instans av myllrets motstånd mot Imperiet, om än på lokalt plan” med henvisning til Negris forestilling om ”the multitude” (svensk: ”myllret”), der omfatter flere forskelligartede subjekter i forening frem for f.eks. klassiske arbejdskampe, der i udgangspunktet kun involverer de ansatte lønarbejdere som subjekt og ikke f.eks. brugere eller kunder med relation til den konkrete virksomhed. Med over 10 år på bagen og omtrent 1000 betalende medlemmer ifølge deres hjemmeside, synes Planka i dag som relativt veletableret med hovedbastioner i Stockholm og Göteborg samt med sideaktiviteter som f.eks. radio- og videoproduktion (se henholdsvis planka.fm og planka.tv) og dertil udgivelse af rapporter og debatskrifter med fokus på problemerne i kollektivtrafikken – alt sammen aktivistbaseret og drevet af frivillige.

Noget lignende gør sig gældende med hensyn til Serengeti, der dog ikke fokuserer på byrummet, men snarere på, hvad Negri kalder for ”commons” eller fælleder i modsætning til både privat og offentlig ejendom – her konkret fri og åben software frem for de lukkede og proprietære varianter. Serengeti går imidlertid længere end blot at tale for og selv praktisk medvirke til udbredelsen af fri software – deres særlige bidrag er snarere at eksplicit koble dette område med perspektiver omkring solidaritet, demokrati og aktivisme, hvor de f.eks. konkret stiller ressourcer i form af serverplads til rådighed for andre organisationer og foreninger, som opererer med ”målsättning att främja social utveckling ur frihetliga perspektiv” (<http://serengeti.name/>). Desuden har de fra starten i 2007 været stærkt engageret i den årligt tilbagevendende FSCONS-konference i Göteborg (Free Society CONference and Nordic Summit), hvor de bl.a. både indgår i arrangørkredsen og også plejer at stå for deres eget conferencespor med

vægt på mere politisk frem for primært teknisk orienterede temaer.

En gennemgang af Serengetis e-mailarkiv på SACs hjemmeside samt konferenceprogrammerne for FSCONS (frit tilgængelige på www.fscons.org) afdækker således tilbagevendende og velkendte temaer fra open source-verdenen som f.eks. introduktion af konkrete værktøjer og teknologier med vægt dels på det tekniske, dels på det åbne eller frie aspekt ("How to create a podcast using free and open software", "Tuning an old but free phone", "Ekonomi- og administrationsprogram för den lilla organisationen" etc.) – men også mere primært politiske temaer med udtalte mål om sociale forandringer som f.eks. "Free software feminism", "Using free software to fuel the revolution" eller "Digital solidarity, classes in open source software for the Swedish solidarity movement" og debatter om f.eks. alternative betalings- og produktionssystemer. I et socialt entreprenørskabsperspektiv ser jeg dette som signifikant, da open source-verdenen i forvejen har klare entreprenante træk (jf. bl.a. Raymond 1997) i betydningen introduktion af nye markedsrelationer, forretnings- og organisationsmodeller eller af nye produkter og tjenester – og som her således har fået en yderligere betoning af de sociale, politiske og prefigurative aspekter med mål om en ny samfundsform.

Sammenlignet med andre open source-konferencer, herunder f.eks. Open Source Days i Danmark, som jeg selv har deltaget i hvert år 2007-2013, dvs. præcis samme tidsperiode – skiller FSCONS sig dermed ikke blot ud som talmæssigt mindre (200-300 deltagere mod omkring 500-1200), men også som klart mere både samfunds- og venstreorienteret i sit temavalg. Udover et direkte og hyppigt personsammenfald mellem Serengeti-folk og arrangørgruppen (jf. www.fscons.org), finder jeg det højst nærliggende at se det som udtryk for ikke mindst betydningen af Serengeti-miljøet, der med en mailingliste på i dag over 110 tilmeldte adresser ganske vist stadig kun er et lille miljø, men dog relativt stort i forhold til FSCONS' typiske deltagertal.

Serengeti-netværkets indflydelse ser til gengæld ikke ud til at have gået den anden vej, idet f.eks. spørgsmål som fri og åben software, peer production, DIY/maker-kultur m.v. snarere glimrer ved deres fravær i SAC-litteraturen, herunder på SACs hjemmeside og i spalterne hos Arbetaren. Der er med andre ord tale om en subdiskurs blandt en gruppe af SAC-medlemmer og et venstreorienteret omland med samme interesse i tilsvarende spørgsmål – og som stadig kun i begrænset omfang har forsøgt eller lykkedes i at knytte an til de mere traditionelle SAC-temaer som løn- og arbejdsforhold, som SAC trods alt er grundlagt omkring. I en bisætning vil jeg dog her også anføre, at Serengeti-miljøet ikke kun udgøres af lønarbejdere, men også er del af en underskov af it-freelancere og selvstændige, inkl. flere af de toneangivende

personer som f.eks. Leif-Jöran Olsson, der står bag virksomheden med det tvetydige navn Friprogamvarusyndikatet – samt flere, der er engageret i kooperative it-virksomheder som bl.a. mediebureauet Rabash, Gnutiken m.fl. De mere traditionelt klassekampsorienterede spørgsmål om løn og arbejdsvilkår inden for området bliver i SAC således varetaget af SACs brancheorganisering IT-Media, der imidlertid er rettet bredere ind på medieområdet og både organiserer journalister, grafikere og it-folk. Ikke desto mindre vil jeg bestemt ikke afvise, at et miljø som Serengeti potentielt har mere at bidrage med til hvad jeg opfatter som SACs sociale entreprenørskabsdiskurs – og står det til Negri og hans meningsfæller, er det netop i emergente diskurser som denne, at kimen til fremtidens nye samlivs- og oppositionsformer vil hente næring.

4.4.5. Opsummering

Jeg har nu gennemgået, hvordan van der Linden og Negri hver især bidrager med deres syn på den sociale dynamik, der danner rammen for SACs udvikling og overlevelse som organisation under skiftende forhold – og undervejs argumenteret for, hvordan jeg på et overordnet plan ser dem som velegnede til at sætte tingene i relief, men til gengæld også, at de på et konkret plan ikke er helt træfsikre.

Konfronteret med empirien ser jeg det således som helt klart og i tråd med van der Linden, at indførelsen i Sverige af et både gennemreguleret og centraliseret fordristisk regime i produktionen i kombination med overenskomster og socialpolitisk udjævning via velfærdsstaten betød et stærkt indskrænket handlingsrum for syndikalismen, som SAC havde praktiseret den indtil slutningen af 1930'erne – ligesom Negris postulater om et skifte fra 1970'erne i retning af mere prekarisering og nye serviceerhverv også synes at stemme, resulterende i et nyt og øget handlingsrum.

I modsætning til van der Lindens forventning formåede SAC dog at overleve. Både fordi de tidligt var etableret som en stor organisation og helt frem til 1970'erne bevarede opslutning i fortsatte arbejderkollektiver i de arbejdskraftintensive basisindustrier, der i lang tid kendetegnede svensk økonomi – men også ifølge min opfattelse, fordi den private ejendomsret til produktionsmidlerne forblev uberørt sammen med den deraf følgende klasseinddeling mellem lønarbejdere og kapitalejere, dvs. kilden til fortsat klassekamp. Det er her, jeg mener, at Negri rammer plet med dennes understregning af en stadig og konstant magtkamp over produktionsforholdene og et dynamisk begreb om enhver tilstand som kun midlertidig – omend den svenske samfundsformation baseret på Saltsjöbadsaftalen også har vist sig som en særdeles langvarig og stabil grunddrømme, som også SAC har kunnet udfolde sig under;

herunder endda benytte sig af både lovgivning og andres overenskomster til at forsvare arbejdsforholdene for organisationens egne medlemmer.

Van der Linden er med andre ord alt for ultimativ i forhold til SACs undergang, mens Negri omvendt optimistisk forventer muligheder for ny opblomstring – dog baseret på en analyse af nye biopolitiske produktionsforhold, som SAC ikke er fuldt ud enig i. Snarere end at engagere sig i biopolitisk entreprenørskab med en bred social forankring og perspektiver ud over de enkelte arbejdspladser, er SACs officielle diskurs og kollektive engagement derfor hellere gået i den modsatte retning med en klar opprioritering af det klassiske faglige arbejde og en tilsvarende nedtoning af SACs øvrige satsningsområder. Til gengæld er der også eksempler på det modsatte – konkret bl.a. Planka.nu og Serengeti-netværket – som dog alligevel indtil videre er klare sub-diskurser og ikke f.eks. som registermetoden i 1920'erne et klart satsningsområde for hele organisationen.

På et enkelt og særdeles centralt område er det dog klart, at i hvert fald en form for DIY eller ”Do it yourself”-diskurs har været på fremmarch i SAC, nærmere bestemt på det faglige område som led i den faglige reorganisering. Med vedtagelsen af det faglige program fra 2002 blev det f.eks. slået fast, at SACs faglige virksomhed og struktur ”tyvärr i viss mån förfallit under en lång tid”, men at man allerede på dette tidspunkt var i gang med en revitalisering, baseret på de enkelte medlemmer og medlemskollektiver ude på arbejdspladserne. Med vedtagelsen af et nyt fagligt program blot fire år senere var både analysen og de fremadrettede forslag stærkt udbygget i form af en bureaukratikritik og en lang række konkrete satsninger på at styrke medlemsaktiviteter fra neden og tilsvarende begrænse betydningen af SACs ansatte jurister og lønnede tillidsvalgte:

”Det fackliga arbetet ska bygga på medlemmarnas ideella aktivism. De så kallade amatörerna är de verkliga experterna. Centralt anställda fackliga organisatörer (FO) bidrar med värdefull juridisk och annan kompetens. Men arbetarna på golvet känner bäst sin situation och vet vad som behöver göras. [...] Ambitionen är att begränsa de anställdas roll i fackliga ärenden till att ge råd till lokala aktivister och endast driva särskilt svåra ärenden.” (SACs fackliga program 2006).

Ifølge det nye perspektiv havde SAC fået lov til at i alt for høj grad udvikle sig til en serviceorganisation, kendetegnet af vertikale og klientagtige relationer mellem tillidsrepræsentanter og medlemmer frem for af horisontal og kammeratslig solidaritet. Den påståede udvikling siden 1970'erne i retning af professionalisering og individualisering af det faglige arbejde skulle nu vendes ved at massivt opgradere SACs indsats for at fremme egenaktiviteter, grundorganisering og kollektivisering af faglige problemstil-

linger samt en genoplivning af direkte aktion i form af strejker, blokader etc. som den primære arbejdsmetode frem for forhandlinger og jura. Ind med frivillighed og solidaritet som motivationsfaktor – og ned med bureaukratierne, også SACs egne. Sådan lyder i hvert fald den officielle historie, som bl.a. Falk (2012) har et højst kritisk syn på som regulær ”mytbildning” og omskrivning af historien, og som han dertil mener modsiges faktisk af for det første SACs relativt høje andel af det totale antal sager hos Arbejdsretten i Sverige 2006-2009, dvs. på højde med flere visse år ml. 1943-1966 (jf. bilag 3), og for det andet en mærkbar centralisering af politikudviklingen (illustreret af kongresserne 2006 og 2009 med en historisk høj andel af beslutningsforslag fremsat af SACs centralkomité i forhold til forslag fremmet af lokalafdelinger, jf. bilag 2).

Der er her imidlertid tale om problemstillinger, som hverken Thorpe/van der Linden eller Hardt/Negri har været inde på, herunder i hvert fald delvis i kraft af deres strukturalistiske udgangspunkt med fokus på den overordnede samfundsudvikling frem for på den enkelte og konkrete organisation. Omvendt er problemstillinger omkring bureaukratisering og mulige modtiltag – som f.eks. involvering af frivillige og såkaldte ”organizer”-initiativer – højst velkendte inden for det sociale entreprenørskabsfelt, herunder studiet af fagbevægelsen (jf. f.eks. Hurd 2009, Ganz 2009 m.fl.), hvilket i øvrigt også gælder studiet af organisationer generelt, hvor den officielle diskurs ikke nødvendigvis er fuldt ud synkroniseret med den reelle sociale praksis (Michels 1911, Weick 1976, DiMaggio og Powell 1983). Som nævnt er dette dog perspektiver, der falder uden for denne afhandlings teorigrundlag – eller med andre ord, at der her er grundlag for yderligere forskning.

5. KONKLUSION

Udgangspunktet for denne afhandling er min problemformulering om, hvad der historisk og til i dag kendetegner SAC mht. deres opfattelse af forholdet mellem social forandring og entreprenørskab, herunder hvad dette kan fortælle om perspektiverne for socialt entreprenørskab i dag – konkret ved hjælp af et diskursanalytisk, et institutionelt og et strukturalistisk perspektiv og med afsæt i min definition af begreberne socialt entreprenørskab og prefigurativ strategi.

På denne måde har jeg forsøgt at kritisk afsøge rammerne for begrebet om socialt entreprenørskab som en ”people-centered” moddiskurs frem for en ”market-centered” mainstream-diskurs – nærmere bestemt ved at koble socialt entreprenørskab som et nyt forskningsfelt sammen med a) klassiske samfundsvidenskabelige begreber omkring klasse, ejendomsret og kapitalisme/socialisme, der samtidig er helt afgørende og

konstituerende kernebegreber for SAC, samt b) begrebet om prefigurativ strategi, der specifikt har fokus på netop forbindelsen mellem på den ene side iværksættelsen af noget nyt med social værdi her og nu og på den anden side skabelsen eller udviklingen af en helt ny samfundsform – hvorfor jeg ser det som et nøglebegreb til at foretage de ønskede koblinger. Det har endvidere været mit udgangspunkt, at SAC ud fra min definition dermed både ville kvalificere som og følgelig også give indsigt i, hvad jeg beskrev som en ”alternativ social entreprenørskabsdiskurs”.

I den foreliggende afhandling har jeg på ovenstående grundlag analyseret den tilgængelige empiri omkring SAC og kan her opsummere følgende:

1) Overordnet er jeg blevet bekræftet i, at SAC gennem tiden i høj grad har stået for en klar moddiskurs i kraft af sit både anti-kapitalistiske og anti-statslige udgangspunkt, og at de samtidig også positivt har stræbt efter at opbygge et alternativt hegemoni som led i deres arbejde for systemforandring. I forhold til den øvrige fagbevægelse har de navnlig skilt sig ud med en markant brod imod overenskomstsyste­met og dets accept af arbejdsgivernes ledelsesret, samt overfor andre socialister med en klar statskritik.

2) Jeg er i den forbindelse også blevet bekræftet i, at SAC løbende og diskursivt har opereret med forestillinger, der ligger nært op ad mine beskrevne forventninger til en ”alternativ social entreprenørskabsdiskurs”, idet de både prefigurativt og socialt entreprenant har været optaget af at iværksætte nye former for organisation, produktion og fordeling, der både har kunnet skabe social værdi her og nu, men som også på forskellige måder har kunnet pege fremad i retning af en ny samfundsmodel – eller i hvert fald i retning af andre principper for samfundets indretning på disse områder end den rådende kapitalistiske sektoropdeling.

3) Af konkret både prefigurative og socialt entreprenante initiativer har de her navnlig bidraget med deres egen såkaldte registermetode, der især i mellemkrigstiden hjalp tusindvis af gensidigt forpligtede arbejdere til at stå sammen og opnå lønstigninger over for arbejdsgivere, men som også helt frem til 1970'erne gav SAC en styrkeposition inden for skovbruget og siden fra 2007 i et vist omfang blev genoplivet inden for bl.a. restaurationsbranchen og med basis blandt papirløse migrantarbejdere. I perioder har SAC-medlemmer desuden i et vist omfang engageret sig i kooperativer og her navnlig arbejder- eller producentkooperativer som en måde at opnå erhvervsindtægt og samtidig afprøve alternative virksomhedsformer – omend med varierende praktisk succes og til tider også stærkt politisk omstridt internt i organisationen. Det seneste tiår har SAC-medlemmer desuden bl.a. stået bag initiativer som bøde­fonden plankanu, der arbejder for et samfund med gratis kollektivtrafik, mens

f.eks. det såkaldte Serengeti-netværk har involveret sig i open source-bevægelsen og specifikt prøve at koble denne med samfundspolitiske og solidariske perspektiver.

4) *Blandt de nævnte initiativer er det imidlertid kun registermetoden, der både diskursivt og i praksis har været en kollektiv satsning for hele SAC som organisation snarere end kun for subgrupper internt eller i omlandet af SAC, mens f.eks. kooperativer aldrig har haft den samme status med delvis undtagelse af 1950'erne, hvor de blev ophøjet teoretisk, men uden et tilsvarende praktisk engagement. Den eneste anden kollektivt forankrede SAC-satsning med entreprenant karakter og fokus på social værdiskabelse er således kun oprettelsen af SACs a-kasse i 1954 – til gengæld har netop dette projekt ifølge min analyse på intet tidspunkt haft prefigurativ karakter, men er tværtimod snarere en mainstream-model, som SAC oprindeligt vendte sig imod og som først fra 1950'erne blev accepteret som et nødvendigt konkurrenceparameter overfor LO-fagbevægelsen, omend med klar social værdi i form af understøttelse til ledige medlemmer.*

6) *Selv om SAC således grundlæggende har været og stadig er, hvad jeg opfatter som en systemkritisk og antikapitalistisk bevægelse, har de i takt med skiftende vilkår og pres for systemkonformitet alligevel set forskelligt på de umiddelbare muligheder for større samfundsforandringer og for konkret iværksættelse af prefigurative initiativer – hvorfor de også ved flere lejligheder som f.eks. omkring a-kassen har accepteret en taktisk retræte, hvor de er gået på kompromis med deres idealer. På denne måde har SAC også vist sig at have en vis pragmatisk orientering, hvor de både har erkendt en latent spænding mellem praksis og teori – men også som omkring kooperativdebatten i 1930'erne opereret med forestillinger omkring læring og eksperimenter, samt løbende opmuntret både praktiske handlinger og direkte aktion.*

7) *Begrebsmæssigt mener jeg følgelig, at det i høj grad giver mening at se SAC i lys af en bred definition på socialt entreprenørskab og navnlig i kombination med begrebet om prefiguration – hvor førstnævnte konkret gør det muligt at identificere en række højst forskellige tiltag, der bestemt kan omfatte, men ikke nødvendigvis er begrænset til virksomhedsdrift, og hvor sidstnævnte konkret bidrager til et skarpere blik på disse tiltag i et strategisk perspektiv med mål om en samfundsomdannelse. Som beskrevet ser jeg det også som et begreb, der er nyttigt til at undgå diverse forfaldstelser ud fra en mere snæver og potentielt mere splittende definition på revolution m.v.*

8) *Mens prefiguration dermed har helt klare styrker i et systemperspektiv, viser min gennemgang imidlertid også, at begrebet kan gradbøjes til at omfatte relativt forskellige politiske strategier lige fra ”opbygning af en ny produktions- og fordelings-*

mekanisme” som hos SAC i mellemkrigstiden og over til 1950'ernes strategi for producentkooperation, der af kritikere blev afskrevet som en ny form for ”gruppekaptalisme” eller i hvert fald som mindre vidtgående end SACs oprindelige mål om socialisering. Med tanke på ikke mindst marxistisk-inspireret anarkisme- og prefigurationskritik vil jeg desuden anføre, at debatten om det reelt samfundsforandrende potentiale ved formodet prefigurative initiativer som f.eks. kooperativer og ikke mindst ”livsstilseksperimenter” i høj grad også har været ført og stadig føres inden for SAC – men hvor det samtidig er klart, at SAC aldrig har været specielt kendetegnet af utopisme i den retning, idet de primært og tidligt blev etableret som en fagforening med hovedfokus på løn- og arbejdsvilkår, omend koblet med et langsigtet og udtalt mål om en helt anden samfundsorden.

9) Som et teoretisk analyseredskab med mål om at sætte empirien i relief har jeg på et overordnet plan haft god nytte af at triangulere et diskursanalytisk med et institutionelt og et strukturalistisk perspektiv, idet jeg her har kunnet nærme mig empirien fra flere vinkler med mål om et mere dækkende billede. Jeg har her løbende fremhævet de forskellige perspektivers styrker og svagheder – herunder f.eks. van der Lindens alt for absolutte tese om syndikalismens og implicit også SACs undergang i mødet med fordisme og velfærdsstat (om end det var et svært møde), samt hvordan Spicer/Böhms perspektiv er godt egnet til at kortlægge en konkret bevægelse, men ikke til at uddybe det nærmere sammenspil mellem bevægelsen og samfundsudviklingen og de dermed forbundne konkrete brydninger internt i organisationen. Benford og Snows framing-perspektiv har til gengæld været fint til at kortlægge SACs konkrete diskurs og meningsbrydning, navnlig suppleret med en strukturalistisk analyse i van der Lindens og Negris ånd – omend ingen af de to teoriseret har været helt træfsikre på detailplanet.

10) På baggrund af punkt 9 vil jeg desuden fremhæve, hvordan min konkrete triangulering har været stærkt inspireret af Faircloughs kritiske diskursanalyse, hvor en organisations diskurs ses som indlejret i en større social kontekst – hvilket har været min måde at koble min grundlæggende materialistisk- og marxistisk-inspirerede forforståelse sammen med en diskursanalyse, hvor hovedfokus så at sige har været på forholdene i overbygningen, men hvor jeg så har kunnet tilføje et strukturalistisk perspektiv med blik for bl.a. klassernes, statens og kapitalismens skiftende roller og ikke mindst fortsatte eksistens og endda institutionalisering i form af det formaliserede samarbejde mellem LO-fagbevægelse og arbejdsgivere under en socialdemokratisk velfærdsstat under den kolde krig mellem den sovjetisk-anførte østblok og USA-anførte kapitalistiske vestblok. Jeg må her indrømme, at jeg i min afhandling

grundlæggende har bekræftet mit eget verdenssyn – men til gengæld også, at jeg er blevet klogere på den konkrete organisation SAC.

11) I et socialt entreprenørskabsperspektiv – konkret i relation til området som et forskningsfelt – mener jeg her, at jeg med min afhandling har bidraget til at koble feltet op imod klassiske temaer inden for samfundsvidenskaben og her navnlig klasseinddeling, forskellige virksomheds- såvel som ejendomsformer samt forskellige måder at indrette samfundet på, herunder flere varianter af kapitalistiske produktionsforhold – lige fra det hårde og rå åbne klassesamfund i 1930'erne til efterkrigstidens velfærdsstatsepoke og frem til dagens konkurrencestat med både velfærdsafvikling og nye former for socialøkonomi og biopolitisk entreprenørskab.

12) Sidst, men ikke mindst, vil jeg desuden konkludere i forhold til mit udgangspunkt, at jeg med min analyse af syndikalismen som en alternativ social entreprenørskabsdiskurs har været med til at afdække et helt andet, parallelt og dertil relativt udbygget bud på socialisme og social forandring end det, der med den statsocialistiske tradition har været det mest udbredte i det 20. århundrede – og herved også bidraget til at afdække, hvordan socialt entreprenørskab både før, nu og i fremtiden i høj grad også kan være noget ”potentielt andet og mere end f.eks. offentlig-private partnerskaber og en udvidet CSR-politik”. I forhold til perspektiverne for socialt entreprenørskab i dag, hvor der med både socialdemokratiets og den sovjetiske models opløsning er opstået et tomrum – men også ny åbenhed – i diskursen omkring social forandring, mener jeg følgelig, at syndikalismen har noget at bidrage med som en af flere alternative diskurser omkring entreprenørskab og samfundsforandring. Baseret på min gennemgang vil jeg især her fremhæve dens dybt positive syn på produktion, samskabelse og virksomhedsdrift, men præcis lige så afvisende syn på de fås private ejendomsret til de manges socialt skabte værdier; dens afgørende fokus på medarbejderes mulighed for initiativ, udvikling og ultimativt også kontrol over eget arbejde og arbejdsplads – og det deraf afledte ønske om at opbygge kæmpende fagforeninger og andre former for både selvorganisering og selvforvaltning som et centralt led i arbejdet for strategiske samfundsændringer. Eller med ordene til Arwid Lund, der i 1990'erne var med til at genstarte SACs ungdomsorganisation SUF og som i dag forsker i social værdiproduktion under nye digitale produktionsforhold, herunder bl.a. Wikipedia, såkaldte hackerspaces samt open source-software m.m.:

”Den syndikalistiska vägen borde i dag bli allt mer intressant i takt med att de sociala orättvisorna ökar i samhället, samtidigt som de tidigare socialistiska experimenten fortfarande förskräcker och få längre litar på en socialdemokrati som helt gått upp i den statsapparat den en gång ville förändra.” (Lund 2001:9)

Litteraturliste

- Abrahamsen, Peter; Holm, Mogens og Hornemann Møller, Iver (1986)**, ”Arbejdersolidaritet? Selvorganisering og statspolitik” i Kurasje nr. 38, Forlaget Kurasje
- Altena, Bert (1999)**, ”Analyzing revolutionary syndicalism: the importance of community”, kapitel 10 i Berry, David og Bantman, Constance (red.), *New Perspectives on Anarchism, Labour and Syndicalism: The Individual, the National and the Transnational*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne
- Andersson, John (1950)**, *Med SAC i 40-årig kamp*, Federativ, Stockholm
- Andersson, Robert D. (2004)**, *Revolution underifrån. Imperiet, sociala rörelser och plankan*.nu, Sociologiska Institutionen, Stockholms Universitet
- Andréasson, Ulf (2008)**, *Arbetslösa i rörelse. Organisationssträvanden och politisk kamp inom arbetslöshetsrörelsen i Sverige, 1920-1934*, Gidlunds Förlag
- Arvidsson, Evert (1981)**, ”Andelsföreningen Bohusläns Kooperativa Stenindustri” i Uisk, Ahto, red. (1981), ”Att vara med och dela och bestämma”. Arbetskooperativ produktion – idéer och erfarenheter”, Federativs Förlag, Stockholm
- Benford, Robert og Snow, David (2000)**, ”Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment”. *Annual Review of Sociology*. Vol. 26: 611-639
- Berggren, Henrik (2010)**, *Olof Palme: Aristokraten, som blev socialist*, Politikens Forlag
- Berglund, Karin (2006)**, ”Discursive diversity in fashioning entrepreneurial identity”, i Hjorth, Daniel and Steyaert, Chris (red.), *Entrepreneurship as Social Change – A Third Movements in Entrepreneurship Book*, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar
- Blomquist, Håkan (2012)**, ””Inte en man, inte ett öre åt militarismen!” eller ”Arbetarklassen måste beväpnas!””, i Boréus, Ighe, Karlsson og Warlenius (2012), *Ett sekel av syndikalism. Sveriges Arbeters Centralorganisation 1910-2010*, Federativs Förlag, Stockholm
- Boggs, Carl (1978)**, ”Marxism, prefigurative communism, and the problem of workers' control”; i *Radical America* Vol 11–12, No 6/1977–1/1978, side 100
- Collin, Lotten (2013)**, ”Syndikalister sålde erbjudanden om anställning”, Ekot, Sveriges Radio 1.3.2013. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5459164>
- D'Amato, Paul (2003)**, ”The powerlessness of anti-power” i *International Socialist Review* nr. 27, januar-februar 2003.
- Day, Richard (2005)**, *Gramsci Is Dead: Anarchist Currents in the Newest Social Movements*, Pluto Press, London
- Dahlkvist, Mats (1999)**, ”Den instängde demokratin. Rörelsesocialism och statsocialism i svensk arbetarrörelse” i Bengtsson m.fl. (1999), *Civilsamhället som demokratins arena*, Demokratiutredningens skrift nr. 29, Statens offentliga utredningar, SOU 1999:112, Elanders Gotab, Stockholm
- Dey, Pascal (2006)**, ”The rhetoric of social entrepreneurship: paralogy and new language games in academic discourse” i Hjorth, Daniel and Steyaert, Chris (red.), *Entrepreneurship as Social Change – A Third Movements in Entrepreneurship Book*, Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar
- DiMaggio, P.J. og Powell, W.W. (1983)**, ”The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields”, *American Sociological Review*, Vol. 48, No.2.
- Eriksson, Olle (2007)**, ”Stockholm: Papperslösa organiserar sig revolutionärt”, <http://www.yelah.net/arkiverad/20071016014710>
- Fairclough, Norman (1989)**, *Language and power*, Longman Inc., New York
- Fairclough, Norman (1992)**, *Discourse and social change*, Cambridge: Polity Press
- Falk, Kristian (1998)**, *Från registermetod til producentkooperation – ideologiska perspektiv inom svensk syndikalism 1922-1952*, Licentiatuppsats ved Ekonomisk-historiska institutionen, Stockholms universitet
- Falk, Kristian (1998b)**, ”Syndikalismen som överlevde”, *Arbetshistoria* 3-4, 1998
- Falk, Kristian (2012)**, ”Bortom klichéer, faktoider och vandringsägner. Om studier och facklig reorganisering i mytbildningens skugga”, *Syndikalist* nr. 2, maj 2012
- Falk, Kristian (2013)**, privat mail til undertegnede
- Fridell, Folke (1944)**, *Kooperation och den industriella demokratin*, Syndikalisterna
- Ganz, Marshall (2009)**, *Why David Sometimes Wins, Leadership, Organization, and Strategy in the California Farm Worker Movement*, Oxford University Press

- Gardell, Mattias (1993)**, "A conference in Spain", *Libertarian Labor Review* #15, 1993
- Graeber, David (2002)**, "The New Anarchists", *New Left Review* 13, January-February 2002
- Graeber, David (2004)**, *Fragments of an Anarchist Anthropology*, Prickly Paradigm Press, Chicago
- Graeber, David (2011)**, "Origins of Occupy Wall Street and Prefigurative Politics", interview med David Graeber i *Washington Post*, 3.10.2011
- Gröndahl, Britta (1973)**, *Här talar syndikalisterna*, Federativs, Stockholm
- Harrison, Claire (2010)**, "Rethinking the divide: beyond the politics of demand versus the politics of the act debate", thesis for the degree of Doctor of Philosophy in Politics, University of Exeter
- Heymowski, Jakob (2010)**, "Ta tillbaka a-kassan från staten", læserindlæg på *Arbetaren.se*, publiceret 22.4.2010
- Hirsch, Steven J. og van der Walt, Lucien (2010)**, "Final reflections: The vicissitudes of anarchist and syndicalist trajectories, 1940 to the present", Koninklijke Brill NV, Leiden
- Hobsbawm, E. J. (1974)**, *Primitive Rebels*, Manchester University Press
- Holloway, John (2002)**, *Change the World Without Taking Power: The Meaning of Revolution Today*, Pluto Press, London
- Hulgård, Lars (2007)**, *Sociale entreprenører. En kritisk indføring*, Hans Reitzels Forlag
- Hulgård, Lars (2011)**, "Social economy and social enterprise: an emerging alternative to mainstream market economy?" i *China Journal of Social Work*, Vol. 4, No. 3, 11.2011, p. 201-215
- Hurd, Richard (2009)**, *The Rise and Fall of the Organizing Model in the U.S.*, Cornell University ILR School
- Ince, Anthony James Elliot (2010)**, *Organising Anarchy. Spatial Strategy, Prefiguration, and the Politics of Everyday Life*, doktorafhandling ved Department of Geography, Queen Mary, University of London
- Jansson, Jenny (2012)**, *Manufacturing Consensus. The Making of the Swedish Reformist Working Class*, doktorafhandling ved Department of Government, Uppsala Universitet
- Jensen, Albert (1920)**, *Socialiseringen*, SACs förlag, Stockholm
- Jensen, Per H. (1986)**, "Socialpolitik mellem selvforvaltning og stat", i *Kurasje* nr. 38, Forlaget Kurasje
- Kalpazidou, Sofia (2012)**, "Den här klasskampen tar aldrig slut". *Den svenska fackföreningsrörelsen och förekomsten av dokumentlösa arbetare – fackliga strategier inför en globaliserad värld*, Statsvetenskapliga Institutionen, Stockholms Universitet
- Karlsson, Maria och Warlenius, Rikard (2012)**, "Ett sekel av syndikalism. Sveriges Arbetares Centralorganisation 1910-2010" i Boréus, Ighe, Karlsson og Warlenius (2012), *Ett sekel av syndikalism. Sveriges Arbetares Centralorganisation 1910-2010*, Federativs Förlag, Stockholm
- Kjellberg, Anders (2009)**, "The Swedish Ghent system and trade unions under pressure", *Transfer* 3-4/09
- Kronheffer, Gunnar (1981)**, "Kooperativa byggnadsföreningar" i Uisk, Ahto, red. (1981), "Att vara med och dela och bestämma". *Arbetskooperativ produktion – idéer och erfarenheter*", Federativs Förlag, Stockholm
- Kropotkin, Pjotr (1913)**, *The Conquest of Bread*, Project Gutenberg
- Laville, J.L., Hart, K. og Cattani, A.D. (2010)**, *The Human Economy*, Polity Press
- Larsson, Curt O (1954)**, "Svensk syndikalism. Idé- och programdebatt 1940-1954", Proseminariet i statskunskap, Stockholms Högskola
- Liljedahl, Ronja (2008)**, "Registret fortsätter växa", artikel i *Arbetaren* 14.10.2008
- Lindquist, Kristina og Bohlin, Rebecka (2009)**, "SAC får avlönad generalsekretare", *Arbetaren* 27. oktober 2009
- Luchies, Timothy (2012)**, "The Promise of Prefiguration: Theorizing Anarchism and Anti-Oppression", Queen's University, Working Paper presented at CPSA Conference, June 2012
- Lund, Arwid og Warlenius, Rikard (1999)**, *Revo – tankar om den frihetliga socialismen och revolutionen*, Federativs Förlag, Stockholm
- Lund, Arwid (2001)**, *Albert Jensen och revolutionen*, Federativs, Stockholm
- Magnusson, Torfi (2003)**, "Konsten at dressera arbetskraften", *Syndikalist* nr. 6, 2003
- Mair, Johanna og Noboa, Ernesto (2003)**, *The Emergence of Social Enterprises and Their Place in the New Organizational Landscape*, IESE Business School, Universidad de Navarra
- Marend, Liv (2013)**, "Västerort LS har uteslutits ur SAC" på vegne af SACs centralkomité 23.2.2013 og gengivet i internetavisen *Motkraft*, <http://motkraft.net/2013/03/01/sac->

- syndikalisterna-vasterorts-ls-har-uteslutits-ur-sac/
Markebo, Lennart (2006), ”Fara för auktoritär socialism”, inlägg i Arbetaren, publiceret 11. oktober 2006 på <http://arbetaren.se/artiklar/fara-for-auktoritar-socialism/>
- Michels, Robert (1911)**, *Political parties: A sociological study of the oligarchical tendencies of modern democracy*, Batoche Books:Kitchener (2001)
- Mouffe og Laclau (1985)**, *Hegemony and Socialist Strategy*, Verso
- Negri, Antonio (1998)**, ”Back to the future”, transskriberet videointerview med Negri, <http://www.generation-online.org/p/fpnegri19.htm>
- Negri, Antonio m.fl. (2007)**, ”What makes a biopolitical space? A discussion with Toni Negri”. Antonio Negri, Constantin Petcou, Doina Petrescu, Anne Querrien. Paris, 17 September 2007. <http://www.eurozine.com/articles/2008-01-21-negri-en.html>)
- Negri, Antonio og Hardt, Michael (2009)**, *Commonwealth*, Harvard University Press
- Palmås, Karl (2008)**, ”Socialt entreprenörskap: Ny sektor eller rebranding av ideelt arbete?”, Centre for Business in Society, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet
- Pedersen, Bjarne F. (1997)**, *Syndikalismen i Danmark og Sverige – perioden fra 1900 til 1921*, speciale fra Københavns Universitet, Det humanistiske fakultet, Institut for historie
- Persson, Lennart K. (1975)**, *Syndikalismen i Sverige 1903-1922*, Federativs Förlag, Stockholm 1993 (genoptryk)
- Petterson, Lars-Olof og Silberstein, Willy (2011)**, ”Syndikalisternas metoder liknar MC-gängens utpressing”, 12.7.2011, [http://www.newsmill.se/artikel/2011/07/12/syndikalisternas -metoder-liknar-mc-gngens-utpressning](http://www.newsmill.se/artikel/2011/07/12/syndikalisternas-metoder-liknar-mc-gngens-utpressning)
- Rasin, Stenka (1943)**, *Vidgad verksamhet för den syndikalistiska rörelsen*, Federativ, Stockholm
- Raymond, Eric S. (1997)**, *The Cathedral and the Bazaar: Musings on Linux and Open Source by an Accidental Revolutionary*, O'Reilly Media, Sebastopol, USA (2001)
- Schumpeter, Joseph (2000)**: ”Entrepreneurship as Innovation”, kapitel 2 i Swedberg, R. (ed.) *Entrepreneurship. The Social Science View*. Oxford: Oxford University Press, pp.51-76
- Severin, Frans (1920)**, *Arbetarnas övertagande av produktionen*, Federativs Förlag 1979, 4. oplag
- Severin, Frans (1925)**, *Kooperatism och socialism*, Federativ, Stockholm
- Sjöo, Ingemar (2011)**, *Fackliga Fribrytare. Episoder från hundra år av svensk syndikalism*, Federativs Förlag, Stockholm
- Spear, Roger (2012)**, ”Innovation and collective entrepreneurship”, FIESS Short version, Open University, UK
- Spicer, André og Böhm, Steffen (2007)**, ”Moving Management: Theorizing Struggles against the Hegemony of Management”, Working Paper No. WP 07/07, University of Essex – School of Accounting, Finance and Management
- Tastas-Duque, Ruben (2013)**, ”Västerorts LS: Vi fortsätter den fackliga verksamheten”, <http://motkraft.net/2013/03/10/vasterorts-ls-upprop-till-akta-syndikalister-beredda-att-bedriva-klasskamp/>
- Trägårdh, Lars (2000)**, ”Utopin om den sociala ekonomin”, Barnard College, Columbia University, New York
- van der Linden, Marcel (1998)**, ”Second thoughts on revolutionary syndicalism”, *Labour History Review* 63 (1998), 182-197
- van der Linden, Marcel og Thorpe, Wayne (1990)**: *Revolutionary Syndicalism in International Perspective*
- Viktorov, Ilya (2010?)**, *Fordism and the Swedish Model*, Department of Economic History, Stockholm University
- Westerlund, Per-Åke (2013)**, ”LS Västerort utesluts ur Syndikalisterna”, *Offensiv* 6.3.2013, <http://offensiv.socialisterna.org/sv/1040/inrikes/9241/>
- Warlenius m.fl. (2010)**, ”Därför lämnar vi Arbetaren. 25 medarbetare i stort upprop mot sin egen tidning”, *Aftonbladet Kultur* 8.5.2010
- Wagenius, Linda (2012)**, ”SUF förr och nu. Syndikalistiska Ungdomsförbundet 1929-1960 och 1993-2009” i Boréus, Ighe, Karlsson og Warlenius (2012), *Ett sekel av syndikalism. Sveriges Arbetares Centralorganisation 1910-2010*, Federativs Förlag, Stockholm
- Weick, Karl (1976)**, ”Educational Organizations as Loosely Coupled Systems”, *Administrative Science Quarterly* 21:1-19
- Wåg, Mattias (2008)**, ”Second spring of Swedish syndicalism – trade union re-organisation within the SAC”, <http://libcom.org/library/second-spring-syndicalism-%E2%80%93-trade-union->

re-organisation-within-sac

van der Walt, Lucien og Schmidt, Michael (2009): Black Flame, The Revolutionary Class Politics of Anarchism and Syndicalism

SACs egne publikationer

SAC (1918), "Arbetslöshetens bekämpande. Reformistiska eller syndikalistiska medel i kampen?" i *Tidens Krav*, Nya Tryckeriet, Örebro

SAC (1935), *Reformistisk utsvältningspolitik. Monopolaktionen mot de kooperativa byggnadsföreningarna*, SACs Byggnadsindustridepartement, Stockholm

SAC (1951), *Arbetslöshetskassa inom SAC. Utredning och cirkulär från AU i denna fråga*, Cirkulärskrivelse n:r 10, SAC, Stockholm

SAC (1963), Nygårds, Sven, *Rätten til arbete i teori och praktik*, 3. oplag, Federativs Förlag, Stockholm

SAC (1982), *Program för SACs fackliga och industriella arbete*, SACs industrifederationer, Industrisekretariatet, Gävle

SAC (2006), *Rör inte vår a-kassa!*, løbeseddel uddelt som del af mobiliseringen til politisk strejke 15. november 2006 i protest mod regeringsdikterede kontingentforhøjelser m.v.

SAC (2012), *Inför kongressen. Sveriges Arbetares Centralorganisations 30:e kongress.*

SUF (2002), *Socialism enligt ursprungsidén. En introduktion till deltagande ekonomi*, Syndikalistiska Ungdomsförbundet, Propagandakommittén

Andre publikationer (ingen signatur)

LO (1965), "Vandrare til intet"

Folkmakt (1991), "Brytning med syndikalismen", http://flag.blackened.net/folkmakt/texter/bryt_syndikalism.htm

SACs principprogrammer 1910, 1922, 1952, 1976, 2009

SACs faglige programmer 2002, 2006

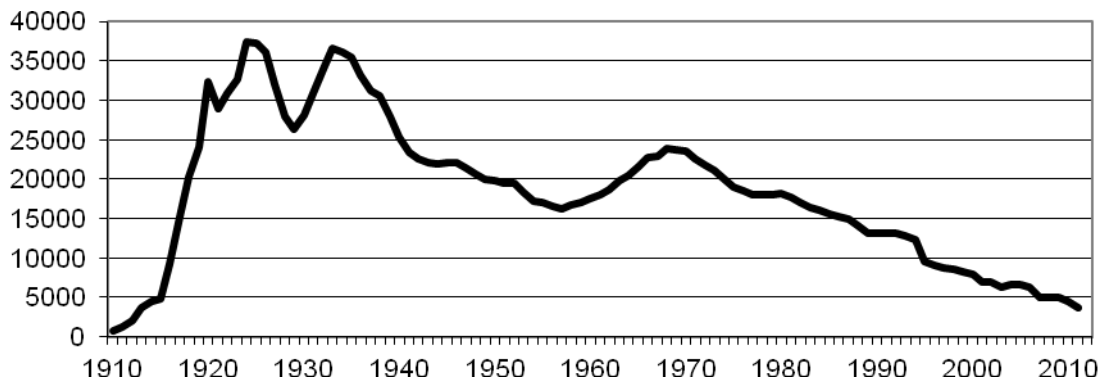
Serengeti: <http://serengeti.name/>

Serengetis e-mailarkiv: <https://lists.sac.se/cgi-bin/mailman/private/serengeti/>

FSCONS: www.fscons.org

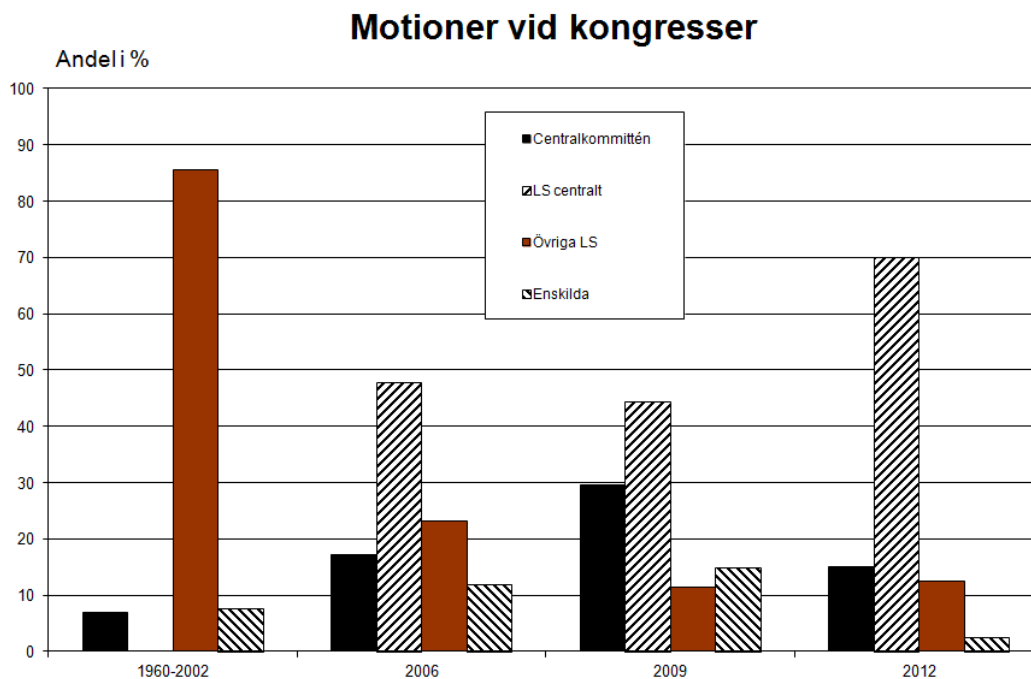
Bilag

Bilag 1. Medlemsudvikling i SAC 1910-2010

(Figur 1. Kilde: Kristian Falk 2013)

Bilag 2. Andel af forslag til kongresser 1960-2012 - fordelt på centralkomité vs. lokalafdelinger ("Övriga LS")

(Kilde: Kristian Falk 2013)

**Bilag 3. SACs andel af sagerne ved Arbejdsretten ("Arbetsdomstolen", AD)
- med højdepunkter 1943-1945, 1952, 1965-1966, 1992 og 2006-2009**

	Svarande		AD- i % domar av			Svarande		AD- i % domar av	
	Kärande		totalt	total		Kärande		totalt	total
1929	1		64	2%	1972		1	33	3%
1930	2		113	2%	1973		0	46	0%
1931	1		140	1%	1974		0	57	0%
1932	2	1	203	1%	1975	1	1	86	2%
1933		2	186	1%	1976		2	135	1%
1934	3		188	2%	1977		2	223	1%
1935	1	1	152	1%	1978	2	1	169	2%
1936			123	0%	1979	2	4	162	4%
1937		5	150	3%	1980		2	174	1%
1938		1	135	1%	1981	2	3	217	2%
1939		6	141	4%	1982		1	165	1%
1940		3	122	2%	1983		1	191	1%
1941		1	157	1%	1984		3	143	2%
1942		1	103	1%	1985		1	137	1%
1943		8	116	7%	1986		2	173	1%
1944		5	106	5%	1987		1	167	1%
1945		5	102	5%	1988		1	181	1%
1946		3	82	4%	1989		??	139	??
1947		1	82	1%	1990		??	120	??
1948	1	2	87	3%	1991		??	133	??
1949		2	77	3%	1992		7	146	5%
1950		3	68	4%	1993		5	243	2%
1951		1	54	2%	1994		??	166	??
1952		2	41	5%	1995		??	166	??
1953		1	57	2%	1996		1	140	1%
1954		2	52	4%	1997		1	150	1%
1955		1	44	2%	1998		1	151	1%
1956		1	44	2%	1999		0	150	0%
1957		1	38	3%	2000	1	2	117	3%
1958		0	43	0%	2001		1	113	1%
1959		0	36	0%	2002		4	136	3%
1960		1	41	2%	2003	1	1	118	2%
1961		0	36	0%	2004		2	111	2%
1962		0	41	0%	2005		4	131	3%
1963		0	34	0%	2006	1	5	129	5%
1964		0	31	0%	2007		5	98	5%
1965	1	1	32	6%	2008	1	5	110	5%
1966		1	21	5%	2009		1	98	1%
1967		0	28	0%	2010		1	96	1%
1968		0	27	0%	2011		1	95	1%
1969		1	34	3%	2012		0	91	0%
1970		0	28	0%	2013		1	90	1%
1971		0	54	0%					

(Kilde: Kristian Falk 2013)

Igennem over 100 år har SAC været blandt de mest aktivistiske og udfarende organisationer på det svenske arbejdsmarked samt en kritisk røst i samfundsdebatten.

Jeg har i denne masterafhandling valgt at undersøge, hvad der historisk og frem til i dag kendetegner SAC mht. deres opfattelse af forholdet mellem social forandring og entreprenørskab – samt hvad dette kan fortælle om perspektiverne for socialt entreprenørskab i dag.

Det er min opfattelse og forventning, at SAC gennem tiden har haft en aktiv entreprenørskabsdebat, hvor de bl.a. har argumenteret for – og engageret sig konkret i – at opbygge f.eks. kooperativer og andre former for selvhjælps-, produktions- eller virksomhedsformer med mål om både at vise en vej ud af kapitalismen på længere sigt og samtidig skabe social værdi her og nu, dvs. selv under fortsat kapitalistiske samfunds- og produktionsforhold.

Det er netop dette problemfelt, som jeg gerne vil være med til at afdække – og hvor jeg samtidig håber, at min afhandling vil kunne være med til at uddybe forestillingen om socialt entreprenørskab som noget potentielt andet og mere end f.eks. offentlig-private partnerskaber og en udvidet CSR-politik; deraf min titelformulering om "en alternativ social entreprenørskabsdiskurs".